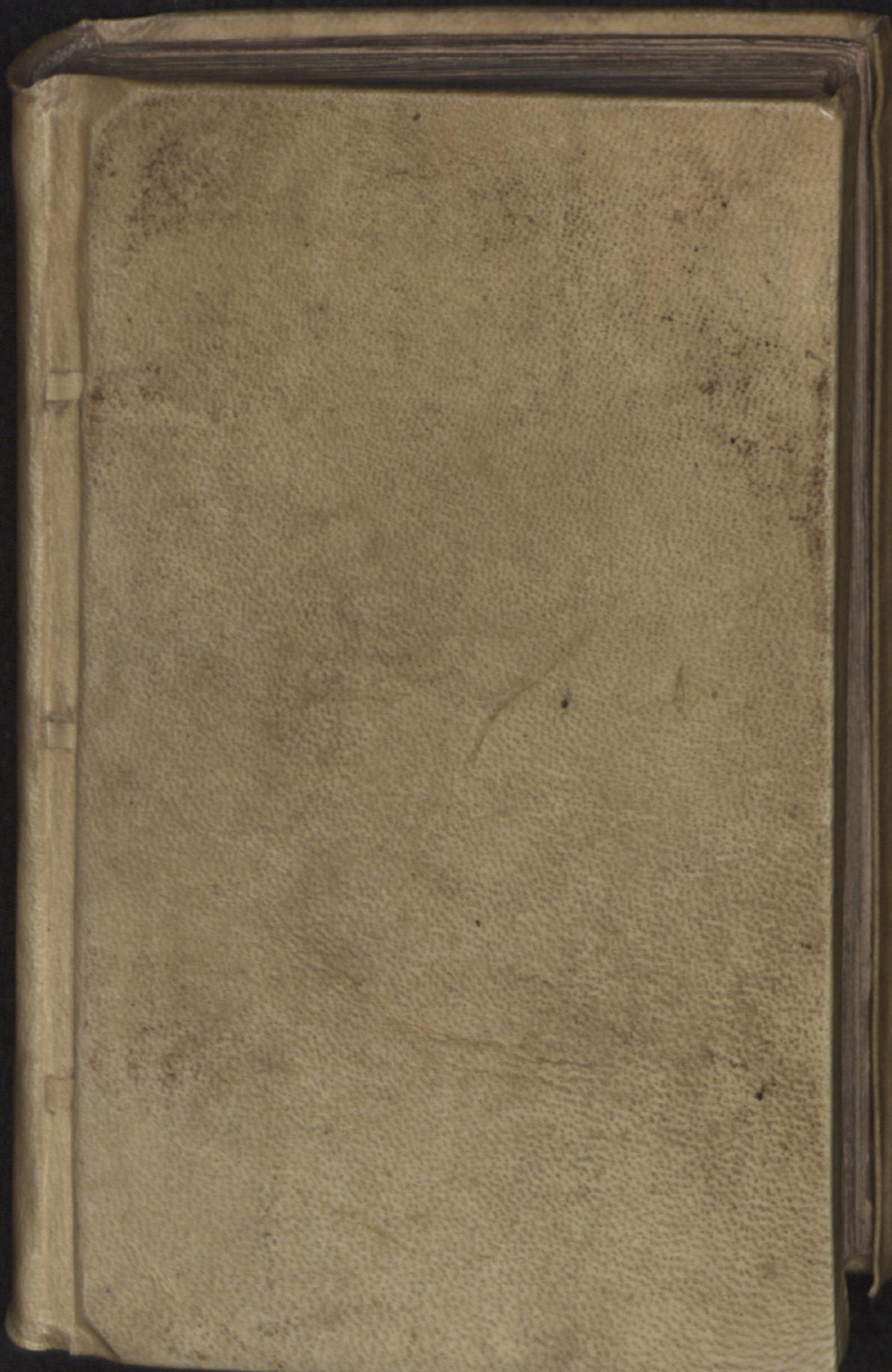
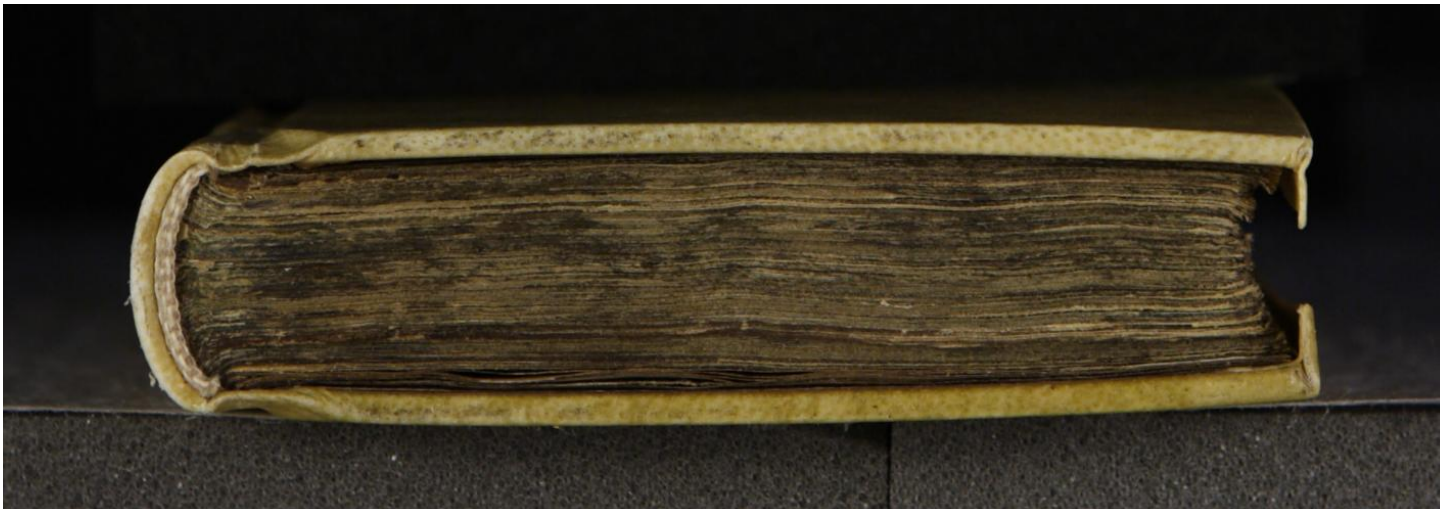
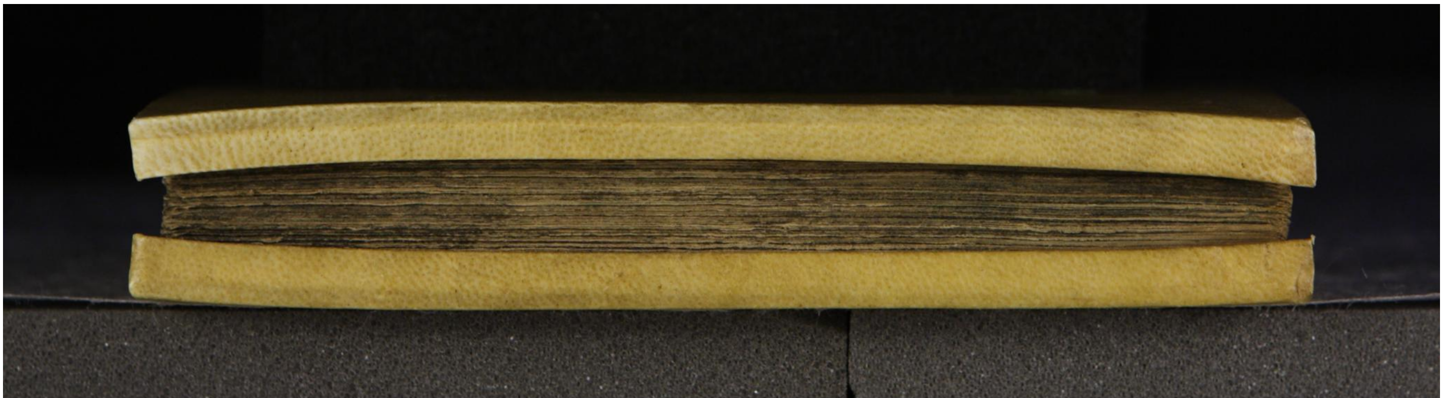

Kay Høegs eks.

HORTVLVS ANIMAE.

Siælens Vrtegaard met

deylige/lystige Figurer/oc Kalendario.

Fordansket aff Pe. Ti.

M. D. LII.

Jeg forkynder eder stor Glæde/
Thi eder er i dag en frelsere fød.

Til Læse-
ren / Pe. Ti.

EFterdi den siste tid er nu kommen / i huilken (som Christus selff giffuer oss atuarsel) den Christne Kircke skal mere lide / oc haffue større forfølgelse end tilforn / Fordi at Satan veed vel / at hans mact vil icke lenge vare / oc hans fordømelse nu er faar dørren / at hand skal rumme den bolig / der hand haffuer lenge verit en første vdi. Thi opuecker hand oc veldelige sine

lemmer oc tro tienere / Antichri-
stum met sine tilhengere / som
aff deris yderste formue / raad-
sla der om / vcende deris mact oc
velde der hen / vdøse deris gods
oc rigdom der til / at de kunde
ødelege / fordempe / oc til inted
giøre / Guds Ord oc hans Kir-
cke / Da ligger oss oc nu besyn-
derlige mact paa / wi som haffue
Guds Ord oc tencke at bliffue
der ved / at wi stedze læse oc høre
læse dem / oc altid øffue oss / besyn
derlige i vor Christelige troes
Artikel / at wi kunde i saa stor
fare / forargelse oc forfølgelse
bliffue bestandige / Oc for den
sag skyld / som er / at de det ger-
ne vil-

ne ville giøre / skulle komme diss bedre der til / da haffuer ieg forfremmet denne Bog / paa vort Danske tungemaal til prenten / fromme Christne hierte til gode / huilken der er tilsammen dragen aff fromme lærde mends bøger / som en hunnings kage aff atskillige deylig vrter / at huer skal finde kortelige i denne lille Bog / der som ellers skulde vere huer besynderlige stor vmage at finde / Den euige Gud holde oss ved sit Ord ind til enden /

A M E N

316

Januarius / Jssmaanet haffuer xxxj. Dage. Dagen er viij. timer lang/ oc Natten xvj.

1	xix	A	Ci	Ny aars Dag	A
2	viij	b	si	Ottē.dag S. Staf.	b
3		c	o	Solen gaar op	c
4	xvj	d	Ja	til otte/oc ne-	d
5	v	e	nus	der til fire.	e
6		f	E	Hellig 3. Kon. tag	f
7	xiij	g	Ka	S Knud Hertog	g
8		A	si		h
9	ij	b	bi		i
10	x	c	ven	S. Poul Eremite	k
11	xviij	d	di	Solen y vandmād	l
12		e	cat	Hilarius Biscop	m
13	vij	f	oc		n
14		g	Fe	Felix oc pincis	o
15	xv	A	li	Maurus Abbed	p
16	iiij	b	mar	Marcellus Pauæ	q
17		c	An	Antonius Abbed	r

Prisca

18	xij	b	Priſ	Priſca Jomfru	ſ
19		c	ca	Mariꝰ oc Marcel.	s
20	j	f	Fab	Fabian oc Sebaſt.	t
21	ix	g	Ag	Agnes Jomfru	v
22	xvij	A	Vin	Vincentius marty.	u
23		b	cen	Emerentia Jomf.	x
24	vj	c	ti	S. Timotheus	y
25		d	Pau	S. Pouils omuēdel.	z
26	xiiij	e	lus	Policarpus martyr	ꝛ
27		f	no	Joannes Chriſoſto.	ꝯ
28	iij	g	bi	Karolus	A
29	xj	A	le	Valeruis Biſcop	b
30	xix	b	lu	Aldegundis Jomf.	c
31		c	men	Jgnatius Biſcop	d

Januarius ſiger.

At æde oc dricke oc giøre ſig glad
J vermme met løſt det er mit raad /
Lad icke aarer / ey ſmør dine been
Om du vilt leffue for vden meen/ (ge
Mē temmer at hugge oc hus at byg-
Loffuer ieg deg met alle trygge.

Februarius / Blidelsmaanet haffuer xxviij. Dage.

Dagen er x. timer lang/ oc Natten xiiij.

1	viij	d	Bri	Brigida Jomfru	e
2	xvj	e	Pur	Vor frue dag kyn	f
3		f	Bla	S. Blaſius Biſcop	g
4	v	g	ſus	Anſgarius Biſcop	h
5		A	Ag	Agata Jomfru	i
6	xiiij	b	Dor	Dorothea Jomfru	k
7	ij	c	Fe	Richardus	l
8	x	d	bru	Helena Jomfru	m
9		e	o	Solen i Fisk. tegen	n
10	xviij	f	ſcho	Scholaſtica Jom.	o
11		g	laſ	Solen gaar op til	p
12	vij	A	ti	vij. oc neder til v.	q
13		b	ca	Renerus	r
14	xv	c	Va	Valentinus Biſcop	ſ
15	iiij	d	lent	Sigfridus Biſcop	s
16	xij	e	Ju	Juliana Jomfru	t
17		f	li	Politronius Biſc.	v
				Simeon	

18	i	g	con	Simeon Biscop	u
19	ix	A	iun		x
20		b	ge	Eucharius Biscop	y
21	xvij	c	tunc		z
22		d	pe	S. Peders ophøgel	ꝛ
23	vj	e	trum		9
24	xiiij	f	Mat	S. Matthias Ap.	A
25		g	thi		b
26	iij	A	am	Alexander	c
27	xj	b	in	Celestinus	d
28	xix	c	de	Romanus Abbed.	e

Februarius siger.

Jeg heder Blidel kender du mig
Men gaar du nøgen det angrer dig/
J min tid maat du blodet lade
Oc thære vel til redelig maade/
Fødderne smørre oc dem viske
Steder icke tegnet som kallis Fiske.

Martius / Tormaanet

haffuer xxxj. Dage. Dagen er xij. timer lang / oc Natten xij.

1		d	Mar	Simbert Biſcop	f
2	viij	e	ci	Simplicius mart.	g
3		f	us	Kunigundis keyſ.	h
4	xvj	g	o	S. Lucius Paue	i
5	v	A	ſi	Celidonius marty.	k
6		b	ci		l
7	xiij	c	To	Tomas aff Aquin	m
8	ij	d	de	Ciprianus martyr	n
9		e	co		o
10	x	f	ra		p
11	xviij	g	tur	Gorgonius mart.	q
12	vij	A	Gre	S. Gregorius paue	r
13		b	go	Solē i væders tegē	ꝛ
14	xv	c	ri	Solen gaar op til	ſ
15		d	a	vj. oc neder til vj.	s
16	iiij	e	no	Hubertus Biſcop	t
17	xij	f	Ger	Gertrud Jomfru	v

Alexan

18		g	trud	Alexander biſcop	u
19	j	A	ab	S. Joſeph	x
20	jx	b	ba		y
21		c	Be	S.Bend Abbet	z
22	xvij	d	ne	S. Pouil biſcop	2
23		e	iunc	Victorianus mart.	9
24	vj	f	ta	Cbudel	A
25		g	Do	Vor frue dag Be-	b
26	xiiij	A	mi	Ludgerus biſcop	c
27		b	na	Caſtolus martyr	d
28	iij	c	ge	Rupertus	e
29	xj	d	ni	Eſtachius Abbet	f
30	xix	e	tri	Quirinus martyr	g
31	viij	f	ce	Sabina Jomfru	h

Martius ſiger.

Jeg ſnider vyntræ oc renſer min haue
Oc leſſ min eng i deſſe dage /
J min tit ſkalt du blod ey lade
Men det er ſunt vel varmt at bade /
Lad ey aarer paa dit houid ſlaa
Naar vædren maa i mig ind gaa.

Aprilis

Aprilis / Abril maanet haffuer xxx. Dage. Dagen er xiiij. timer lang / oc Natten x.

1		g	A	Theodoſia Jom.	i
2	xvj	A	pril		k
3		b	in	Theodora Jom.	l
4	v	c	Am	Ambroſius Biſc.	m
5	xiij	d	bro	Claudinus Confeſſ	n
6		e	ſi		o
7	ij	f	i		p
8	x	g	feſt	Celeſtinus Paue	q
9		A	is	Maria Egiptica	r
10	xviij	b	o	Leo Paue	ſ
11		c	vat	Solē i Oxens tegn	s
12	vij	d	at	Solen gaar op til	t
13	xv	e	qui	v. oc neder til vij	v
14	iiij	f	Ti	Tiburtius oc Valer.	u
15		g	bur	Olimpias oc Marē	x
16	xij	A	ci	De xvij. Martyres	y
17	j	b	Et		z

Vale.

18		c	Va	Valerianus	z
19	ix	d	ler		9
20		e	sanc	Victor Paue	A
21	xvij	f	ti	Simon Martyr	b
22		g	que	Gaius Paue	c
23	vj	A	Ge	S. Jørgen Ridder	d
24	xiiij	b	or		e
25		c	Mar	S. Marcus Euan.	f
26	iij	d	ci	Marcelli. Paue	g
27	xj	e	que		h
28	xix	f	Vi	Vitalis Martyr	i
29		g	Pe	S. Peder Martyr	k
30	viij	A	tri		l

Aprilis siger.

Abril maanet er mit naffn
Met plogen gøre da Bønder gaffn
Vdi min tid da tag dig an
At lade sla din Median /
Din øern at lade kan dig ey baade
Dit skæg at rage vil ieg ey rade.

Maius / Maymaanet haffuer xxxj. Dage. Dagen er xvj. timer lang/ oc Natten viij.

1		b	Phi	Wolbormøsse/	m
2	xvj	c	lip	Philip oc Jacob	n
3	v	d	Crux	Hellig kors dag	o
4		e	et	Wor herris tor kro	p
5	xiij	f	God	Godehardus bisc.	q
6	ij	g	Jo	S. Hans for dē lat.	r
7		A	han	Juuenalis martyr	ſ
8	x	b	la		s
9	xviij	c	tin		t
10		d	E	Gordiā oc Epima	v
11	vij	e	pi		u
12		f	ne	Solē i tuiling tegē	x
13	xv	g	re		y
14	iiij	A	i		z
15		b	que	Isidorus martyr	2
16	xij	c	Ma		9
17	j	d	ius		A

S. Erick

18		g	E	S. Erick Konge	b
19	ix	f	ric	Solen gaar op til	c
20		g	ſe	iiij. oc neder til viij.	d
21	xvij	A	ri	Secundus martyr	e
22	vj	b	e		f
23		c	te	Deſiderius biſcop	g
24	xiiij	d	net		h
25	iij	e	Vr	Vrbanus Pave	i
26	xj	f	ba	Auguſtinus Biſc.	k
27		g	num	Beda Preſt	l
28	xix	A	ſe		m
29		b	qui	Germanus biſcop	n
30	viij	c	tur	Maximinianus biſ.	o
31	xvj	d	Pe	Petronella Jomf.	p

Maius ſiger.

Her kommer ieg May bode ſtolt oc (bold
Med grøne vrter ſaa mange fold/
I mit ſkyn mā ſiunge oc ſpringe maa
Bode dag oc nat i dantzen at gaa /
Naar ieg er vdi tuillings gade
Da ſkaltu ey blod aff armene lade.

Junius/

Junius / Skierſommer haffuer xxx. Dage. Dagen er xviij. timer lang/oc Natten vj.

1		e	Nic	Nicodemus martyr	q
2	v	f	mar	Marcellin9 oc Pet.	r
3	xiij	g	cel	S. Raſmus Biſcop	ꝛ
4	ij	A	li	Quirinus	ſ
5		b	Bo	Bonifacius Biſcop	s
6	x	c	ni	Beningnus	t
7		d	dat	Vincentius	v
8	xviij	e	Jun		u
9	vij	f	Pri	Primus oc Felicia	x
10		g	ni	Solen gaar op for	y
11	xv	A	Ba	iiij. oc neder eff-	z
12	iiij	b	ce	ter ix.	ꝛ
13		c	ri	Solē i krabbēs tegē	9
14	xij	d	ni	Soel huerff	A
15	j	e	Vi	Vitus oc Modeſt.	b
16		f	Wil	S. Willom Abbed	c
17	ix	g	Bo	S. Bodel Abbed	d

Marcus

18		A	Mar	Marcꝰ oc Marcele	e
19	xvij	b	Pro	Seruatiꝰ oc Prota	f
20		c	ta		g
21	vj	d	ſi	Albanus martyr	h
22	xiiij	e	ſanc	De x. tuſind Rid	i
23	iij	f	ti		k
24		g	Jo	S. Hans Baptiſta	l
25	xj	A	Ra	S. Knud Hertog	m
26	xix	b	Jo	S. Hans oc Pouil	n
27		c	ha	De vij. Soffuere	o
28	viij	d	Le	Leo Paue	p
29		e	pe	S. Peter oc Pouil	q
30	xvj	f	pau		r

Junius ſiger.

Her ſkal Bonden fare til ſkou
Oc hente ſin ved met megen wrou/
Man pleier ey gierne aarer at ſla
J min tid / eller aarkeløſſ gaa/
J krabbens tegen haff ingen lyſt
Din lunge aare lade leſſer eller bryſt.

Julius / Ormaanet haff- uer xxxj. Dage. Dagen er xvj. timer lang/ oc Natten viij.

1	v	g	Jul	Ottende dagen S. Hans	f
2	xiij	A	vi	Wor frue dag bier-	s
3		b	sit	rig gang.	t
4	ij	c	et	Vdalricus biscop	v
5	x	d	re		u
6		e	ti	Hunde dage begin	x
7	xviij	f	net		y
8		g	si	Solen gaar op til	z
9	vij	A	bi	iiij. oc neder til viij	2
10	xv	b	Ka	S. Kund konge	9
11		c	ke	S. Keld Confessor	A
12	iiij	d	til	Hermogenes	b
13	xij	e	da		c
14		f	to		d
15	j	g	ri	Apostlernes atskil	e
16		A	gem		f
17	ix	b	Jun	Theodosia Jomfru	g

Solen

18		c	gi		h
19	xvij	d	to	Solē i Loffuēs tegē	i
20	vj	e	mar	S. Margrete Jom.	k
21	xiiij	f	prax	S. Praxedis Jomf.	l
22		g	mag	S. Maria Mag-	m
23	iij	A	ap	dale.	n
24	xj	b	cis	Criſtina Jomfru	o
25		c	Ja	S. Jacob Apoſtel	p
26	xix	d	co	S. Chriſtoffer mar.	q
27	viij	e	ſanc	S. Marta	r
28		f	tus	Panthaleon mart.	ſ
29	xvj	g	Ol	S. Oluff konge	s
30	v	A	ab	Abdon oc Sennen	t
31		b	Ger	Germanus biſcop	v

Julius ſiger.

Her ſkaltu gaa paa marck met lee
Det er ſaa tid det kand du ſee /
Sky da lægdom/ lad ey dit blod
Naar løffuen beſuarer din hierte rod/
Før deg icke wdi klæder ny
Du ſkalt oc alle geſtebud ſky.

Auguſtus / Høſtmaanet

haffuer xxxj. Dage. Dagen er xiiij. timer lang/oc Natten x.

1	xiij	c	vin	S. Peder fengſel	u
2	ij	d	ſte	S. Steffen paue	x
3		e	Steff	S. Steffen findelſe	y
4	x	f	Pro		z
5		g	Oſſ	Oſſualdus konge	2
6	xviij	A	Sixt	Sixtus biſcop	9
7	vij	b	do	Donatus biſcop	A
8	xv	c	ci	Ciriacus met ſin ſel	b
9		d	ri	Romanus martyr	c
10	iiij	e	Lau	S. Laurentz mart.	d
11	xij	f	Ti	Tiburtius martyr	e
12		g	bur	S. Clara Jomf.	f
13	j	A	ip	Solen gaar op til	g
14		b	cus	v. oc neder til vj.	h
15	ix	c	Vir	Dyre vor frue dag	i
16		d	gi	Her endis hũde dag	k
17	xvij	e	nis	Solen i Jomf. tegẽ	l
				Magnus	

18	vj	f	a	Magnus martyr	m
19		g	ga	Agapitus martyr	n
20	xiiij	A	pi	Berhardus Abbed	o
21	iij	b	ti		p
22		c	ti		q
23	xj	d	mo		r
24	xix	e	Bar	Bartholom. Apo.	ꝛ
25	viij	f	tho		ſ
26		g	lo		s
27	xvj	A	Ruff	Ruffus martyr	t
28	v	b	an	Auguſtinus biſcop	v
29		c	col	S. Hanſis hals hug	u
30	xiij	d	au	Felix oc Audactus	x
31		e	ti	Paulinus biſcop	y

Auguſtus ſiger.

Her ſkal Bonden gaa at ſkære
Med glæde ſit korn tilſammen bære /
Oc haffue om høſten arbeid oc møde
Oc dricke om vinterē miødē hin ſøde/
Naar Jomffruē monne y maanē ſtaa
Tha ſkaltu icke y echteſkab gaa.

September / Efftherhøsts maanet/haffuer xxx. Dage.

Dagen er xij. timer lang/ oc Natten xij.

1	iij	f	E	Egidius Abbed	3
2		g	gi	Antonius martyr	2
3	x	A	di		9
4	xviij	b	um	Marcellus martyr	A
5		c	sep		b
6	vij	d	ha	Magnus Confessor	c
7	xv	e	bet		d
8		f	nat	Marie fødsels dag	e
9	iiij	g	Gor	S. Lucij dag	f
10	xij	A	gon		g
11	i	b	Pro		h
12		c	ti	Dag oc nat lige lãg	i
13	ix	d	que	Solen gaar op oc	k
14		e	Crux	ned til vj.	l
15	xvij	f	nic	Solẽ i wægtẽs tegẽ	m
16		g	Eu		n
17	vj	A	Lam	Lambertus biscop	o

Colum

18	xiiij	b	ber	Columbinus Con-	p
19		c	ti	feſſor	q
20	iij	d	que		r
21		e	Mat	S. Mattheus Ap.	ſ
22	xj	f	Mau	Mauritius met ſit	s
23	xix	g	ri	Linus paue (ſel.	t
24		A	ci	Jeroboam kong	v
25	viij	b	us		u
26	xvj	c	et	Ciprianus oc Juſt.	x
27	v	d	da	Coſmas oc Domia	y
28		e	mi		z
29	xiij	f	Mich	S. Michael Engel	2
30		g	Hie	S. Hieronim9 preſt	9

September ſiger.

Her ſkal Bonden terſke ſit korn (forn
Oc prøfue huad hãd haffuer aflet til-
Her ſåler mãd æble oc fructene mode
Med ſiugdom kõme da dagene vaade
Vocte din lønlig ting oc nyre
J wæcten for lægdom oc Saluẽ dyre.

October / Lilie Maanet

haffuer xxxj. Dage. Dagen er x. timer lang / oc Natten xiiij.

1	iij	A	Re	Remigius biſcop	A
2		b	ni	Leodegarus mart.	b
3	x	c	ge		c
4	xviij	d	Fran	S. Franciſcus con	d
5	vij	e	ciſ	Apolinaris	e
6		f	ci		f
7	xv	g	mar	Birgitta	g
8	iiij	A	ci		h
9		b	Di	S. Dionyſij dag	i
10	xij	c	ger	Gereon oc Victor	k
11	j	d	a		l
12		e	de		m
13	ix	f	qut	Theophilus biſcop	n
14		g	ca	Solen i Scorpione	o
15	xvij	A	lix	Solen gaar op til	p
16	vj	b	Gal	vij. oc nedder til v.	q
17		c	li		r

Lucas

18	xiiij	d	Lu	Lucas Euangeliſt	ſ
19		e	cas	Januarus met ſin ſelſ	s
20	iij	f	et		t
21	xj	g	Vnd	De xj duſint Jomf.	v
22		A	in		u
23	xix	b	Se	S. Seuerinus biſc.	x
24	viij	c	ue	Felix biſcop	y
25	xvj	d	Criſ	Criſpin9 oc Criſpia	z
26		e	pi	Amandus martyr	2
27	v	f	ni		9
28		g	Si	Simon oc Judas	A
29	xiij	A	mo		b
30	ij	b	nis	S. Tøger Confeſſor	c
31		c	Qui	Quirinus martyr	d

October ſiger.

Her pløge oc ſaa din vinther Ru
Oc ſamle vindruer i korffue o tru
J min tid mot du met glæde gaa
Oc lade deg dine aarer ſla /
Jngen ſaar ſkalt du lade læge
Oc legomens velløſt vel at ſpæge.

Nouember / Slagtemaanet haffuer xxx. Dage. Dagen er viij. timer lang / oc Natten xvj.

1	x		Om	Alle Helgens dag	e
2		e	ne	Alle Siæle dag	f
3	xviij	f	No	Hubertus biſc.	g
4	vij	g	uem		h
5	xv	A	ber		i
6		b	ha	Leonardus Con-	k
7	iiij	c	bet	feſſor	l
8		d	Wil	S. Willatus biſc.	m
9	xij	e	the	Theodorus mart.	n
10	j	f	o		o
11		g	Mar	S. Morten biſc.	p
12	ix	A	tin		q
13	xvij	b	brix	Solen i ſkyttens te-	r
14		c	ci	gen	2
15	vj	d	i	Secundinus mart.	ſ
16		e	que		s
17	xiiij	f	Suc	Solen gaar op til viij.	t

18	iij	g	cet	viij. oc neder til iiij.	v
19		A	E	Elisabeth	u
20	xj	b	li		x
21		c	Pre	Wor frue dag offer	y
22	xix	d	ce		z
32	viij	e	Cle	S. Clemend paue	2
24	xvj	f	cri		9
25		g	Ka	S. Karina Jomf.	A
26	v	A	ter		b
27		b	quo	Vitalis martyr	c
28	xiij	c	que		d
29	ij	d	sat		e
30	x	e	An	S. Andris Apostil	f

Nouember siger.

(fede
Her slagter mand øxene oc Galtene
Oc hugger brende oc legger til rede/
Mod vinterens tuang oc horde kny
Nar skytten bær frost oc hoste til by/
Rage dit skeg lad armene lade
Det er oc sunt fuld vel at bade.

Decem-

December / Julemaanet

häffuer xxxj. Dage. Dagen er viij. timer lang/ oc Natten xvj.

1		f	De	Eligius bisc.	g
2	xviij	g	cem	Seuerus oc Securus	h
3	vij	A	ber		i
4		b	Bar	S. Barbara Jomf.	k
5	xv	c	ba		l
6		d	Ni	S. Niclaus bisc.	m
7	iiij	e	co		n
8		f	Con	Wor frue vndfang.	o
9	xij	g	An	S. Anna/ Maria moder	p
10	j	A	et		q
11	ix	b	al	Damasius paue	r
12		c	nia		ſ
13	xvij	d	Lu	Solen i bock	s
14	vj	e	ci	Solen aller laweste	t
15		f	a	Valerianus biscop	v
16	xiiij	g	Sanc	De iiij. børns dag	u
17		A	tus	O Sapientia	x

Wu/

18	iij	b	ab	Wunibaldus	y
19	xj	c	in		z
20		d	de		ꝛ
21	xix	e	Tho	S. Thomas Apoſt.	ꝯ
22	viij	f	mas		A
23	xvj	g	mo		b
24		A	do		c
25	v	b	Nat	Chriſti Fødſels dag	d
26		c	Steff	S. Steffen førſt m.	e
27	xiij	d	Jo	S. Hans Euangel.	f
28		e	Pu	De vſkyldige børn	g
29	ij	f	Tho	S. Thomas biſcop	h
30	x	g	me		i
31	xviij	A	Sil	Silueſter paue	k

December ſiger.

Nu vil ieg leffue oc være fro
Oc ſlagte mod Jul bode oxe oc ko /
At ieg maa metter oc ſalig bliffue
Den ſtund ieg er her i liffue/
Stenbocken regerer dine knæ forwiſt
Di foruare dem vel for bryſt.

Viltu

Til at finde Søndags bog-staff om Aarit.

VIltu vide alle aars Søndags bogstaff oc skudaarit / Saa begynde at tellie i denne skiffue paa C som korssit offuer staar ret omkring j.ij.iij. iiij.v. etc. Saa lenge du kommer paa vor HErris fødsels aar som da scriffuis naar du vilt videt / oc den samme er Søndags Bogstaff / oc den Bogstaff der vnder staar mercker skudaarit.

Til

Til at finde det Gylden tal om Aarit.

VIltu altid finde det Gyldene Tal / Saa begynde at telle ret om-kring i denne skiffue som i. staar / Saa lenge du kommer offuer wor Herris fødsels aar som da scriffuis / Oc naar du kommer der som det Tal ender sig det er samme aars Gylden Tal.

Gylden

i	ii	iii	iiii	v	vi	vii	viii	ix	x	xi	xii	xiii	xiiii	xv	xvi	xvii	xviii	xix	Gyldental.
y	n	c	v	l	9	ſ	h	3	p	e	u	m	A	s	i	2	q	f	Wæder.
3	o	d	u	m	A	s	i	2	q	f	x	n	b	t	k	9	r	g	Wæder.
2	p	e	x	n	b	t	k	9	r	g	y	o	c	v	l	A	ſ	h	Tiur.
9	q	f	y	o	c	v	l	A	ſ	h	3	p	d	u	m	b	s	i	Tiur.
A	r	g	3	p	d	u	m	b	s	i	2	q	e	x	n	c	t	k	Tuilling.
b	ſ	h	2	q	e	x	n	c	t	k	9	r	f	y	o	d	v	l	Tuilling.
c	s	i	9	r	f	y	o	d	v	l	A	ſ	g	3	p	e	u	m	Krabbe.
d	t	k	A	ſ	g	3	p	e	u	m	b	s	h	2	9	f	x	n	Krabbe.
e	v	l	b	s	h	2	q	f	x	n	c	t	i	9	r	g	y	o	Krabbe.
f	u	m	c	t	i	9	r	g	y	o	d	v	k	A	ſ	h	3	p	Løw.
g	x	n	d	v	k	A	ſ	h	3	p	e	u	l	b	s	i	2	q	Løw.
h	y	o	e	u	l	b	s	i	2	q	f	x	m	c	t	k	9	r	Jomfru.
i	3	p	f	x	m	c	t	k	9	r	g	y	n	d	v	l	A	ſ	Jomfru.
k	2	q	g	y	n	d	v	l	A	ſ	h	3	o	e	u	m	b	s	Wægt.

l	9	r	h	3	o	e	u	m	b	s	i	2	p	f	x	n	c	t	Wægt.
m	A	ſ	i	2	p	f	x	n	c	t	k	9	q	g	y	o	d	v	Scorpio.
n	b	s	k	9	q	g	y	o	d	v	l	A	r	h	3	p	e	u	Scorpio.
o	c	t	l	A	r	h	3	p	e	u	m	b	ſ	i	2	q	f	x	Scorpio.
p	d	v	m	b	ſ	i	2	q	f	x	n	c	s	k	9	r	g	y	Skytte.
q	e	u	n	c	s	k	9	r	g	y	o	d	t	l	A	ſ	h	3	Skytte.
r	f	x	o	d	t	l	A	ſ	h	3	p	e	v	m	b	s	i	2	Skytte.
ſ	g	y	p	e	v	m	b	s	i	2	q	f	u	n	c	t	k	9	Bock.
s	h	3	q	f	u	n	c	t	k	9	r	g	x	o	d	v	l	A	Bock.
t	i	2	r	g	x	o	d	v	l	A	ſ	h	y	p	e	u	m	b	Wand.
v	k	9	ſ	h	y	p	e	u	m	b	s	i	3	q	f	x	n	c	Wand.
u	l	A	s	i	3	q	f	x	n	c	t	k	2	r	g	y	o	d	Fisk.
x	m	b	t	k	2	r	g	y	o	d	v	l	9	ſ	h	3	p	e	Fisk.
y	n	c	v	l	9	ſ	h	3	p	e	u	m	A	s	i	2	q	f	Fisk.

B

Ae

Tafflen til regen oc aare ladende/ oc koppe setten.

De Røde ere gode / De sorte vnde / Oc de som ere Røde oc sorte / de ere middel maade.

At finde det Ny maa-
net.

VIltu vide naar wi haffue en Ny maane/ſaa obleed i dette Kalendario det ſamme aars Gyldene Tal / i den ſamme maanet / ſom du begiær at vi-de den Ny maane / oc paa den dag / ſom ſamme Gyldene tal i ieffne ſtaar/ haffuer du den Ny maane.

Viltu vide naar det er gaat
at lade aarer/eller at ſet-te kopper huilken dag du vilt.

DA ſkalt du først ſee i Kalendario huad Bogſtaff der ſtaar tuert offuer fra den dag ſom du begerer det at vi-de. Siden ſkalt du oplede ſamme bog-ſtaff i denne førſette Taffle rett ned i den Linye vnder det Gyldeue tal ſom da ſcriffuis det Aar / Saa finder du tuert offuer fra den ſamme Bogſtaff det tegen ſom den dag regerer.

Vngt

Vngt folck skulle lade dem naar
Maanen gror / Oc gammelt folck
naar Manen formindskis.

Naar mand wil lade Aare-

n sla paa henderne oc føderne / da
skal mand legge de samme ledemod i
varmt vand / Da bliffue aarerne vi-
de / rumme oc bequemme / saa at den
onde offuerflødige vedske kand haff-
ue en fri vdgang.

Oc skal den vide som vil lade sine
Aarer sla til hoffuedit / henderne / si-
den oc føderne / Da er det dem raade-
ligt / oc er bequemt effter hand haff-
uer ætid nogit.

Oc er det aarsagen.

JO lenger blodet er fra hier-
tet / Jo kolder er det / thi hiertet er
den naturlig vermis stæd / Oc naar

Menniſken haffuer faait ſig mad / da bliffue Menniſkens ledemod vel til paſz / oc blodet varmt / oc natu-
ren bliffuer
ſterck.

Om

Den hellige Trefoldighed.

Om de hellig Trefoldighed/ en kort vnderuisning for de Enfoldige.

DEn Artikel om hellig Trefoldighed/ er den høyste i den Christelige kircke/ ock om vor Christelige tro/ i huilcken wi Christne / oc ellers inted folck paa Jorden / tro paa Gud Fader/ paa Gud Søn / oc Gud den hellig Aand / Huilcken der icke er optenct aff Menniske / oc aldri kom vdi it Menniskis hierte/ men hand er oss aleniste obenbaret formedelst Guds ord.

Oc denne Artikel haffueraltid

tid hafft størst gensigelse i det ny
Testamēte (der som hand er dog
handlet paa det klariste) at den
hellige Euangelist Johannes /
som Historier giffue til kende /
motte scriffue sit Euangelium /
til at stadfeste denne artikel / For-
di at den kettere Cherintus kom
strax op / hand haffde lert aff
Mose bøger / at der vaar ekon en
Gud / der faare besluttede hand /
at Christus kunde icke vere Gud /
lige som Gud oc icke kunde vere
Menniske / Saa blaffrede hand
aff sin egen fornufft / oc mente /
at det skulde saa gaa til / som
hand det kunde begribe oc for-
staa.

Men S. Johannes beviser /
denne Artikel om hellig Trefol-
dighed / veldelige vd indtil endē /
i sit Euangelio / fra begyndel-

sen indtil enden. Det synes oc som mand haffuer skicket det Evangelium om Nicodemo Johan. 3. at predicke der faare paa hellig Trefoldigheds høytid / At der saa smuct oc rettelige giøris forskel paa Personerne / i den høyste oc største gerning / som Gud handler met oss arme menniske / i det / at hand giør oss retferdige oc salige / Thi her staar klarlige om Faderē / at hand elskte Verden / oc skenckte hende sin enbaarne Søn / Der ere tho atskillige Personer / Faderē oc Sønnen / Faderen elsker Verden / oc skencker hende Sønnen / Sønnen lader skencke Verden sig / oc som Christus her klarlige siger lader ophøye sig / som Ungormē i ørcken paa Kaarsset / paa det at alle de som tro paa hannem /

icke skulle fortabis / men haffue det euige liff. Til denne gerning kommer der effter den tredie Persone / som er den hellig Aand / huilcken der ved den salige Daabis vand / optender troen i hiertet / oc føder oss saa igen til Guds Rige.

Det er io dog en meget trøstelig predicken / som skulde giøre oss glade i hiertet faar Gud / efftersi wi see / at alle tre Personer / den ganske Guddom / vender sig der hen / oc befatter sig der met / at arme elendige Menniske kunde hielpis mod Synd / Død oc Dieffuel / til retferdighed / til det euige liff / oc Guds Rige.

Huorledis kunde wi da fricte oss faar Gud for vaare synder skild? Huorledis kunde wi haffue it ont hierte til hannem? Thi

 at haff-

at haffde hand villet fordømt oss for vore synder skyld/ som wi dog stedze befrycte at den time skal kome / da haffde Faderen icke giffuit Verden sin enbaarne Søn/ Faderen oc Sønnen haffde icke kaldet oss til igenfødelsens Bad oc vnder den helkige Aands vinge. Saa er denne Artikel om hellig Trefoldighed paa det deyligste oc venligste til kende giffuen i disse ord (Saa elskte Gud Verden.)

DEefterdi at denne Artikel er befattet i den korte Symbolo (det er i den Christelige tro) met faa ord/ da skal mand vel mercke oc ret forstaa de samme ord/ Fordi/ som dẽ første Artikel siger/ Jeg tror paa Gud Fader / Saa sige der effter

disse tho Artikle / Jeg tror paa hans enbaarne Søn. Item / Jeg tror paa den hellig Aand. Troen til Gud / kaldis en tillid til Gud / det er at kende oc paakalde hannem / oc vente oc anamme aff hannem det euige oc timelige gode / Saa ere tre Personer neffnde / oc wi skulle (som wi der ere Guds folck oc kircke) vide / at Guds rette vidskab er besynderlige nyttelig foralle ting / huorledis hand obenbarede sig / oc at den samme eniste sande bekendelse er vdtruct / i Propheternis oc Apostlernis scrifft / i huilcken Gud loed befatte sin obenbarelse / oc sin søns Jesu Christi lærdom oc Gud obenbarede sig klarlige i sin kiere søns Jhesu Christi Daap / saa / at der ere vdi it Guddommeligt væsen tre

atskillige Personer/som er Faderen/der oplader Himmelen/oc siger met klarr ord/Denne er Min elskelige Søn. Oc Sønen staar der i Jordan/oc bliffuer døbt/Oc den hellig Aand obenbaris i en besynderlig skickelse/paa det mand skulde vide/at hand er en atskillig Persone. Dette klare forskel skede icke for Johannis skyld/huilcken som oc icke vaar der hoss alene/men det skede oss alle til gode/at wi skulde lære retteligе at kende oc paakalde Gud/oc at vore øyen oc hierte skulle offte beskue denne Obenbarelse/oc besynderlige/naar wi begynde at bede/at wi da kunde tale til den rette sande Gud/som Obenbarede sig faar oss/Oc icke haffue flugende oc vildfarende tancker om Gud/

lige som Hedninge/ Om huilcke vor frelsere Christus siger/ J vide icke huad i paakalde.

Oc mand skal først rett mercke forskel paa Personerne / Faderen er den første guddommelige/ euige/ oc almectige Persone/ som icke er fød eller vdgangen aff en anden / men hand fødde Sønnen aff euighed/ som Faderens rette billede.

Sønnen er den anden guddommelige Persone/ lige euig oc almectig / oc hand er Faderens rette billede / oc kaldis der faare Johan. i det første/ Ordet / fordi at faderen betencker sig selff/ oc i denne betenckelse bliffuer Sønnen fød fra euighed / til euighed/ der faare kaldis hand Ordet/ Oc denne Persone / som er Guds søn bleff der effter for-

bedere for Adam oc Heua / oc
tog menniskelig nature paa sig /
i Jomfru Maria / oc bleff it offer
for oss / oc er den Meglere / for-
medelst huilcken Guddommen
er forligt met oss arme menniske /
oc for hues skyld oss bliffuer
naade giffuen igen / oc euig salig-
hed.

Den hellig Aand er den
tredie guddommelige Persone /
lige euig oc almectig met Faderē
oc Sønnen / oc vdgaar aff Fade-
ren oc aff Sønnen / oc vdsendis
at arbeyde met det hellige Euan
gelij røst / oc giffuis i menniskens
hierte / at begynde i dem den ret-
te tro / ret Guds fryct oc kier-
lighed til Gud / ret paakaldelse /
oc ny lydighed / oc det euige liff.

Disse tre Personer ere it Gud-

dommeligt væsen / oc ere allige-
vel tre atskillige Personer / oc der
ere icke flere eller ferre Personer
i dette Guddommelige euige væ-
sen / vden alene disse tre / som nu
sagd er. Oc disse tre Personer /
ere lige euige oc almectige / oc
den euige almectige Fader met
sin enige Søn oc hellige Aand /
haffuer velnillige / oc effter sit
raad oc behagelighed / skabt
Himel oc Jord / Engle oc Min-
niske / oc alle andre Creature. Oc
mand skal ret beholde dette for-
stand / at skabningen er alle tre
Personers gerning / den euige Fa-
ders / den euige Søns / oc den
euige hellig Aands.

Men Megleren / som er bleff-
nen it offer for oss / er allene
Sønnen / Oc baade Personer /
Faderen oc Sønnen / sende den
hellig

hellig Aand i vore hierte / hand er den Guddommelige kierlig-heds liuss oc ild / met huilcken Gud drager ass til sig / oc stycker troen i oss / oc ret Guds fryct oc andre dygder.

Summen paa denne lerdom / skulle wi daglige betracte i vor bøn / saa bliffuer hand oss klare-re / oc troen bliffuer stercke re / naar som wi saa betracte Guds obenbarelse / oc betencke / huor faare / oc til huilcken høy naade oc velgerning Personerne ere o-benbarede / oc huorledis Gud tager sig saa faderlige til den ar-me menniskelige nature / oc haff-uer saa meget at giøre met oss / Faderen sender Sønnen / oc vil / at hand skal vere forligeren. Sønnen suøber sig i vort kiød oc blod / oc bliffuer it offer for oss /

oc

oc er Kirckenis hoffuit / hand er vissselige hoss sine ledemod stedze oc altid / lige som Ireneus deylige siger / Sønnen haffuer altid veret hoss det mennistelige Slecte / det er / hoss Kircken / som en hielpere / Oc som S. Paulus siger / Sønnen drog met Israels folck i ørcken etc. Der til er Faderens oc Sønnens kierlighed saa stor mod oss / at de saa gerne oc veluillige vdgyde i oss / deris egē kierlighed / den hellig Aand / oc raabe saa aluerlige / at wi skulle ekō begere oc anamme denne høye gaffue. Det faderlige hierte (i Guddommeligt væsen) begerer at giffue oss denne gaffue. Oc de klare forstandige løffte ere mangfoldelige vdtructe / som vor HERRE Christus siger / Huor meget helder vil den him=

melſke Fader giffue eder den hel-
lig Aand/der ſom i bede der om.
Item/Jeg vil ſende eder Trøſte-
ren etc. Oc alle Guds børn ſkule
offte betracte det forſkel mellem
Heydenſk/oc den euige rette oc
ſande paakaldelſe/ſom haffuer
veret oc er bleffuen hoſſ Guds
folck/oc hoſſ den ſande Kircke
affbegyndelſē/ſtrax ſom Adam
oc Heua hørde foriettelſen/
Quindenis Sæd ſkal ſønder-
knuſe Hugormens hoffuit.

Oc denne ſkilſſmyſſe om paa-
kaldelſen ſtaar beſynderlige i
tuende ſtycke. Hedninge/Tørc-
kere/Wgudelige oc Jøder/fare
vild om Guds væſen oc vilie.
Først om hans væſen/ville de
icke tro/at der er en Guds ſøn/
ſom er aff euighed hoſſ Faderē/
oc

oc almectig / De bespotte oc saa den hellig Aand.

Det andet er / at de vide inted aff Guds vilie / som er om forjettelsen / at Gud vil anamme oss aff naade for sin søns Jesu Christi skyld / oc vil vden vor fortienstie forlade oss synderne / Men de traade frem faar Gud vden Meglere / oc bliffue alligeuel altid i tuil / om Gud vil bønhøre oc anamme dem eller ey / oc de falde / endelige i euig fortuiuelse.

Der emod / wi som tro Euangelio / oc ere Guds Kircke oc rette paakaldere / tro først om det Guddomelige væsen / at der ere tre euige Personer / Gud Fader / Gud Søn / oc Gud den hellig Aand / aff huilcke Himmel oc Jord / Engle oc Mennisćke ere

skabde

skabte til lige etc. Der effter om huilcke wi tro oc bekende / at Gud haffuer giffuet foriettelse om naade oc euig salighed / oc at Sønnen Jesus Christus er sæt til en Meglere i det Guddomme-lige vnderlige raad etc. Oc at Gud vil visselige anamme / bøn-høre / oc hielpe oss / for sin Søns skyld oc vil giffue oss den hellig Aand oc euig salighed.

Huo som nu betencker dette i sin bøn / hand lerer at forstaa al denne lerdom klarligere / oc troen bliffuer fastere i hannem / oc hans paakaldelse mere bren-dende oc aluerlig.

Oc effterdi at Mennisken icke kunde see eller kende / formedelst deris forstands naturlige liuss det Guddommelige væsen / oc de tre Guddommelige Personer v-

den abenbarelse / da haffuer Gud selff naadelige saa obenbaret sig / Oc denne Artikel om de tre Guddommelige personer / er icke giort formedelst Engle eller Mennisske/eller Concilia/men obenbaret aff Gud selff/Oc Abraham/Jacob/ Moyses / Daniel haffue seet Sønnen lenge før hand bleff mennisske / Oc Gud haffuer ved Propheterne/oc der effter formedelst Sønnen Jhesum Christum selff obenbaret denne lærdom en klarligere/ som mange aff hans predicke giffue til kende in Johanne / oc det er nytteligt / at mand flitelige leff det Euangelium Johannis/ til at tage vidnisbyrde der aff / om denne Artikel.

Oc vnge folck skulle mercke historier aff Johanne / der den

D hellige

hellige Martyr Ireneus scriff-
uer om / at Policarpus/som leff-
de met Johanne/ oc vaar hans
Discipel/sagde at Cherinthus/
som vaar en vorgifftig Bespot-
tere / vdøsde denne bespottelse i
Asia/At Messias haffde aleniste
menniskelig Nature/som Dauid
eller Salomon / aleniste at hand
ellers haffde sterckere gaffuer til
at gøre Mirakel. Nu begaff det
sig (oc Johannes viste der inted
aff) at Cherinthus kom i it Bad
vdi huilcket Johannes vaar til-
forn/som seduanligt er i de sam-
me hede land. Som Cherinthus
nu sette sig ned met sit selskab/da
begynte hand at bespotte Chri-
stum/Da stod Johannes op/oc
sagde til sine Venner / som sade
hoss hannem / at de skulde staa
op/oc gaa bort/thi at huset skul-
de

de strax falde paa disse Bespottere/oc steffre dem. Saa snart som Johannes nu kom vd aff huset met sine venner/da falt huset i en hob/oc ihielslo den bespottere Cherinthū/oc de folck/som hørde hannem til.

Denne bespottelsis straff skal mand vel mercke/huilcken der er bescreffuen aff sande vidnesbyrde. Efftersi at Ebion/Cherinthus/oc deris selskab haffde nu viet vdbredet paa den samme tid denne bespottelse i Judea/Syria/oc vdi Asia/at der skulde aleniste vere mennistelig nature i Messia/da fick Johannes aarsage til/at bescriffue Euangeliij historie. Oc sandhed til bistand/da sette hand først denne Artikel gant-

ske klarlige / forstandelige oc
wgensigelige / At der ere tuende
Naturer i Jesu Christo / som er
fød aff den Jomfru Maria / den
anden euige Persone i Guddom=
men / huilcken der er den euige
Faders rette Billede / oc anam=
mede menniskelig Nature aff
Jomfru Marie reengiorde blod
formedelst den hellig Aands
forarbeydelse / Oc hand be-
scriffuer der effter meget aff vor
HERRis CHRisti predic=
ken / som giffuer denne Artikel
vidnisbyrde. Saa haffue oc
mange hellige Martyrer giffuit
denne Artikel vidnisbyrde faar
det Concilio i Nicea / Som Ire=
neus giffuer klarlige til kende /
Item Gregorius Neocesarien=
sis etc.

Her effter fölger en/for-tale paa Børne troen.

MAnge hellige Fedre i Christendommen haffuer veret iden mening/at vor HErris Jesu Christi tolff Apostle komme met huer andre offuer it/oc giorde en kort vddragelse eller sum/ paa al deris tilkommende predicken/ før de skildis fra huer andre/oc delede sig fra huer andre hen i den gantske Verden/at predicke i hans Naffn penitentze oc syndernis forladelse faar alle folck / effter Christi befalning/som der staar Marci i det xvj. Capitel / At mand skulde vide/ huad huer haffde i sinde oc trode/paa det at de kunde endrectelige predicke Christi guddommelige lærdom

 faar

faar alle Creature. Oc det skalle vere vor Christelige troes tolff stycke eller hoffuitartickle / som mand kalder Symbolum Apostolorum / huilcke huert Christet menniske daglige læss oc skal læse. S. Ciprianus oc Ruffinus haffue oc veret i den mening oc huldet det ligesaa / Disligest ocsaa S. Bernhardus / huilcken der i sin Floreto tilscriffuer huer Apostel besynderlige en egē Artikel / som hand skulde haffue giort.

Det vere sig nu saa eller ey / at de Hellige Apostle eller deris Efftercommere haffue saa / paa det aller kortiste vddraget hende / aff den hellig scrifft / saa er det dog vel giort / paa det / at mand kand vnderuise det arme / wskickede / wforstandige folck /

oc de vnge Børn met saa kort en reen lærdom vdi Christendommen.

Der faare haffuer oc den Christelige Kircke nogle tider oc Høytider /som ere besynderlige skickede der til det gantske aar igennem/paa huilcke mand skal det wforstandige folck til gode/ deß til flitigere predicke saadanne Artikele stedze den ene effter den anden / met ydermere forklaring oc offerflødig vdleggelse/paa det/at saadan troens lærdom io icke skal komme i forglemmelse.

Som paa Marie bebudelsis dag i fasten / haffuer Kircken skicket at predicke oc at lære denne drabelige oc høye Artikel/ Jeg tror paa Jesum Christum/ Guds eniste Søn / vor HERre/

ſom er vndfangen aff den hellig Aand. Oc paa den hellige Chriſtdag (Jule dag) begaar Kircken den hiſtorie / huorledis Gud er bleffuen menniſke / met den Artikel / fød aff Jomfru Maria. Der effter i Dimelwge / om vor kiere HERris Jeſu Chriſti pine oc død / met dẽ Artikel / Pint vnder Pontio Pilato / korſfeſt / død oc begraffuen. Paa Paaſke dag / at vor HERre Chriſtus / en ſand Gud oc Menniſke / opuacte ſig ſelff igen aff døden / formedelſt Guddommelig krafft / met den Artikel / Nedfor til Helffuede / Opſtod tredie dag igen fra de døde. Paa Chriſti Himmelfard dag / Sider hoſſ Guds Faders almectigis høyre haand. Paa Pintze dag / at den hellig Aand kom ſkinbarlige hid ned /

oc begynte sin gerning i Apost-
lerne oc andre tro Menniske / met
den Artikel / Jeg tror paa den
hellig Aaand / En hellig Chri-
stelig Kircke / hellige Menniskis
samfund. Oc saa fremdelis alle
andre Høyditer.

Oc efftterdi / at der er effter
Christi død / syndernis euige
forlatelse / i den Christelige
Kircke (huilcket som er det aller
største ligende fæ / der nogen tid
er kommet paa Jorden huilcket
Christus haffuer forhuerffuit
oss / met sin død oc blods vd-
gydelse / som den hellige scrifft
bær vidnisbyrde om / oc der er ic-
ke tuilff paa) Saa bekiende wi oc
i denne Symbolo / at syndernis
forladelse ere oss forhuerffuede /
formedelst Jesu Christi blod oc
død. Der faaee vil oc S. Pouel

icke vide aff nogen anden retferdighed eller synders bortagelse / end formedelst Christi død / Som hand siger / i det andet Epistel til de Corinther vdi det andet Capitel / Jeg veed inted vden Christum den kaarsfeste / det er hand søger aleniste syndernis forladelse i Christi pine oc død / Der faare siger hand oc til de Romere i det fierde Capitel / Hand er hen giffuen for vore synder skyld / oc opuæct for vor retferdighed skyld.

Oc Esaias siger i det liij Capitel Hand er saar giort for vore misgerninger skyld / oc knuset for vore synder skyld. Men efftherdi / at mand faar syndernis forladelse alene for Christi død oc blods vdgydelse / saa

kunde io icke vore gerninger det fortiene.

Der faare skal huert Christet menniske giøre sin flid / at hand kand aff de før beneffnde høytiders predicken lære saadanne vor Christelige troes Artikle / oc stadfeste oc begrunde dem vel met ordsprock aff den hellige scrifft / paa det at Dieffuelen skal icke omstøde hannem / Thi Christus beskermede sig selff / oss til it Exempel / met den hellige scrifft mod Dieffuelsens fristelse / Matthej i det fierde.

Thi disse Artikle ere de Christnis rette oc fuldkomne visdom / oc Guds vnderlige lønlighed / huilcke som icke kunde forstaas formedelst menniskelig fornufft / men aleniste met troens øyen.

øyen. Der faar siger oc S. Pouel 1. Corint. ij. Det som wi tale om / er alligeuel visdom / hoss de fuldkomne / icke denne Verdens visdom / oc icke denne verdens øffuersters / huilcke sõ forgaa / men wi tale om Guds hemmelige skiulte visdom / huilcken Gud skickede faar verdens begyndelse / til vor herlighed. Thi menniskelig visdom kand icke forstaa / at Gud er bleffuen menniske / døde / oc vpstod igen / oc at hand skal vpwecke de døde igen / paa den yderste dag. Item at hand er opfaren til Himmels / oc sider hoss Guds sin Faders høyre hand. Item / at Guds rette naturlige Søn er fød / aff en Jomfru. Oc ãdre saadanne stycke i troen. Men formedelst troen lære wi / at kende

Gud vor HERRE/oc saadan Guds hemmelighed.

Men det er icke der met nock eller bestyret/at mand læss disse vor troes Artikle huer dag/fem sex eller siu gange met Pater noster de skulle vere screffne i hiertet oc leffue/oc icke alenist e flyde paa tungẽ/Paa det/at naar som aluer gaar paa/at det kãd da saa vere/som wi sige.

Fordi at wi sige/Jeg tror/at ieg haffuer syndernis forladelse formedest Christi død/men naar som Dieffuelen frister oss i dødsens nød/for vore mangfoldige synder skyld/da ere wi mistrøstige/oc ville ekon fortuile. Huor paa mand vel seer/at wi alenist e sige denne Artikel met munden/oc hiertet veed der inted aff.

Wi sige oc / Jeg tror / at der er legemens opstandelse / oc it euigt liff / Men naar som døden kommer / at legeme oc siel skulle skillis at / da ere wi saa snarlige forferdede / lige som legeme oc siel døde til sammen / oc det vaare nu aldelis vde met oss. Men vaare en ret tro i oss om denne Artikel / oc wi twilede icke / at legeme oc siel skulde snarlige komme tilsammen igen / sandelige da bleffue wi icke saa forferdede / Thi at troen prøffuis i fristelse som guld i ilden.

En Christen menniske maa oc skal ocsaa vide / at det er icke altsammen befattet i disse tolff Artickle / huad en Christen skal tro / fordi at wi tro ocsaa / at der er i Alterens hellige Sacramente Christi sande legeme oc blod.

Item at der er i den hellige Daa bis Sacramente syndernis forladelse. Item at Ecteskab oc det verdzlige regimente ere Guds ordning oc skick. Huilcke der dog icke opregnis i dẽne Symbolo/oc ere dog ocsaa vor Christelige troes Artickle. Der faare skal mand ocsaa besee oc flitelige læse den hellige scrifft/oc visdoms ligende fæ/som er/Biblia/som den rette kilde oc oprindelige grund/i huilckẽ disse oc andre flere Artikle ere bescreffne oc befattede vdi/oss til en vnderuisning.

Oc denne Symbolum begriber aleniste i sig paa det korteste/de besynderligeste Artickle/som en Christen haffuer behoff at vide. Der faare lader oss see vel til / at vore hierte bliffue

bundne

bundne fast til denne Artikel/
met en sterck tro som kand bliff-
ue bestandig naar wi skulle stri-
de met de suare fristelser. Fordi
at den onde fiende fordrister sig
til met megen listighed / at tren-
ge oss fra denne Artickels tro.
Oc skal der faare huert Christet
menniskens Bøn altid vere saa/
eller ved denne maade til Gud.

O HERRE / euige oc al-
mectige Gud / giff oss den rette
sande tro / oc formere hende
daglige i oss/ Giff oss oc kierlig-
hed oc haab / der wi kunde tiene
dig oc vor Neste met / effter din
behagelighed / lad oc dit Rige
komme til oss / Oc før oss icke i
fristelse / men beware oss nade-
lige fra alt ont/ Amen.

322

Den förſte Artikel/om Skabelſen.

S. Petrus.

Jeg tror paa Gud Fader almectige/ Himmelens oc Jordens ſkabere.

Denne førſte Artikel (aff huilcken wi lere / huorledis Gud førſt ſkabte oſſ/ oc gaff oſſ alle Creature) ſkulle de Chriſtne fliteligemercke/ fordi at der er idel ſtor vnderlig oc himmelſk viſdom vdi. Oc dette er den rette meining oc forſtand. Wi ſkulle icke

sette vor tro/ haab oc tillid paa noget Creature / gerning eller fortieniste / men alene paa Gud hand skal alene vere vor hielp/ trøst oc salighed / Thi der kand inted Creature huercken giøre oss Ont eller got / vden det er Guds vilie. Wi kunde oc icke selff hielpe oss. Der faare skulle wi alene forsee oss alt got til Gud/oc tro paa hannem/sette vort haab til hannem/oc formode oss alt got aff hannem.

Jeg Tror paa Gud.

J denne Artikel staar først det ord /Jeg tror/ oc skal ocsaa her effter forstaas hoss huer Artikel besynderlige. Oc lyder saa/ Jeg tror paa Gud / det er / Jeg setter al min trøst / forhaabelse oc tillid paa Guds blote naade

oc barm hertighed/at hand ale-
ne (oc inted Creature / vere sig
saa helligt som det nogen tid
kand) kand hielpe mig/ i al min
nød oc trang / legemlig oc aan-
delig. Mand siger / Jeg tror
Mand siger icke / Jeg besluter
eller dømer/at det er saa ret/eller
icke ret / som det behager mig.
Fordi at vilde wi det døme /
huad haffde wi da troen behoff?
Huo som troer / hand dømer
icke/men lader sig døme/oc giff-
uer sig fangen vnder en andens
dom. Der faare siger det Epistel
til de Hebreer saa/ Troen er en
visser tillid / til det som mand
haabis / oc tuilff icke paa det /
som mand icke seer. Fordi at det
ord /tror / giffuer her til kende/
oc besluter / at denne Artickel er
naturen fremmet / vnderlig oc

 wmulig

vmulig at begribe / Thi huad mand skal tro / det er offuer alle sind / offuer al menniskelig fornufft/visdom oc forstand/mand finder oc føler inted/mand tror det ekon.

Paa Gud.

Der er ekon en Gud/men tre Personer/Gud Fader/Gud Søn/oc Gud den hellig Aand/ som scrifften beviser. De tre Personer ere lige evige/lige almectige/haffue en Maiestat oc væsen.

Saa tro wi/at der er ekon en Gud/som sagd er/den som giffuer act paa oss oc haffuer sorge for oss etc. Paa huilcken wi sette al vor hiertis tillid/huilcken som er alle ting mectig/oc alle tro Menniskes fader som skabte Himel oc Jord/opholder oc regerer.

Artikel.
Vidnisbyrde aff scrifften.

Deut. 6. Høer Israel/ HERREN vor Gud er en euig HERRE / Du skalt elske HERREN din Gud aff gantske hierte / aff gantske siel/ oc aff al formue.

Fader.

At Gud er vor kiere Fader / lerer Christus oss selff / i Fader vor Matthej 6. oc Luce 11. Thi hand sørger for oss / som en Fader for sine smaa Børn / oc det gør hãd ocsaa / naar som wi det icke end fortiene / lige som en Fader oc sørger for Barnet / ekon der faare / at det er hans Barn / icke fordi at Barnet det haffuer fortient.

Oc det er it trofast hierte meget trøsteligt / fordi hand er vor Fader / saa ere wi hans Børn/

oc hans Rigis Arffuinge / Som S. Pouel siger til de Romere i det 9. Capitel.

Vidnisbyrde aff scrifften.

Esaias (i det 64. Capit.) kalder oc Gud vor Fader / der som hand siger / HERRE du est vor Fader / oc frelsere. Oc atter samme sted / HERRE vor Fader est du / Du est Potemageren / oc wi ere alle dine henders gerning. Jeremie i det 31. Jeg er Israels Fader. Malachiae 1. Er ieg eders Fader / huor er min ære?

Almectige.

Gud er almectig / fordi at hand formaa oc kand giøre alt huad som hand ekon vil / hand er sterck nock der til / hand kand holde oc bestyre alt huad som

hand

hand tilſiger/Alle ting ere han-
nem muelige / Alt huad ſom
ſkabt er/ det er i hans haand/
hans mact/vold oc væſen er wdẽ
maal oc wbegribelig.

Saa er nu dette den rette
grund oc begyndelſe til den
Chriſtelige tro/ſom er/at wi viſ-
ſelige tro / at Gud er almectig.
Huo dette nu veed / hannem er
det ſandelige en ſtor trøſt / fordi
at det følger der aff/at wi kunde
tro alle andre Guds ord / der
ſom de end ſynes/ſom de vaare
wmuelige/ Wi kunde oc deſſ be-
dre forlade oſſ paa Gud i al
nød/der ſom end tyckis / at der
er tøffuit forlenge.

Effterdi Gud er nu almec-
tig/da ſkal huert Chriſtet men-
niſke trycke det dybt ind i ſit hier-
te/oc det vel mercke. Thi der er

ingen saa fattig / hand kand giøre hannem riger Jngen er saa siug/hand kand giøre hannem helbrede. Jngen er saa foractet / hand kand komme hannem til ære. Jngen er saa stor en syndere/hand kand giøre hannē from. Jngen er saa vantro/hand kand giøre hannem troendis. Jn Summa /inted er saa vtroligt eller saa vmueligt faar menniskelig fornufft/at hand det io kand giøre oc bestyre. Der faare skal mand alene forlade sig paa hannem / thi hand vil hielpe/ efftherdi hand er Faderen / oc hand kand hielpe/efftherdi hand er almectig oc alle ding ere i hans mact oc vold.

Vidnisbyrde aff scrifften/at Gud er almectig.

Iden første Moysi bog siger Gud selff i det 17. Capitel/ Jeg er den almectige Gud. Oc i den anden bog vdi det 15. Capitel/ Almectig er hans Naffn. Item i S. Johannis obenbarelse vdi det 4. Capitel/ Hellig/ hellig/ hellig er Gud den almectigste HERRE/ den som vaar/ oc den som er/ oc den som kommer. Item Engelen siger til Maria/ Luce 1. Hoss Gud er ingen ting vmuelig.

Himmels oc Jordens Skabere.

Her beuisis met gerningen/ at hand vil oc kand hielpe/ efftherdi hand haffuer skabt Himel oc Jord/ oc alt det som der er vdi. Oc det skal vere oss det aller

trøsteligste/ at hand giorde alting tilforn/før end hand skabte Mennisken/ Fordi/ hand vil der met giffue til kende at hand sørger flitelige for oss/ oc ved tilforn/ huad wi haffue behoff før wi bliffue fødde.

Der faare skulle wi lere/ at trøste oss met disse ord/ mod bugsorge oc allhaande wlycke oc fristelse/ som oss kand vederfaris paa Jorden/ oc tencke saa/ Haffuer Gud skabt Himmel oc Jord/ da er hand oc en HERRE der offuer/ oc Dieffuelen oc Tyranner kunde icke ydermere giøre oss skade/ end saa meget som hand tilsteder/ aff huilckis grumhed hand oc paa det siste vel redder oss. Oc haffuer hand da giort alting for vor skyld/ da skal det ocsaa tiene oss.

Artikel.

Der faare skulle wi icke sørge/
for huad wi skulle æde oc dricke/
som Christus lerer Matthei. 6.
Men wi skulle aff hiertet forla=
de oss oc tro paa Gud Fader/som
oss skabte/at hand vil beuare oss
oc vort liff/oc giffue oss der til al
vor nødtørfftighed/dog saa/ at
huer skal arbeyde trolige i sit
kald/ oc først søge Guds rige.

Men Gud skabte Himmel
oc Jord/oc alt det som der er v=
di aff inted / formedelst it blot
ord/som der staar scriffuit/Gene
sis i det første/huilcket naturligt
skel icke kand begribe / fordi at
naturen kād icke forstaa den sto=
re vnderlige gerning om skab=
ningen/ fordi at hun icke kand
begribe/huorledis noget skulde
bliffue aff inted. Men troens liuss
for=

forstaar skabningen/som det Epistel til de Hebreer beuiser.

Vidnisbyrd aff scrifften/ at Gud skabte Himmel oc Jord.

I den første Moysi bog vdi det 1. Cap. I begyndelsen skabte Gud Himmel oc Jord. Esaie i det 44. Cap. Saa siger HERREN din Genløsere / som dig beredde aff moders liff / Jeg er HERREN / som giør alting/ som giør Himmel oc Jord viid/ foruden hielp. Oc der effter i det 45. cap. siger hand saa. Jeg giorde Jorden / oc skabte Mennisken der paa / Jeg er den / hues hender vdbridde Himmelen.

Vor kiere Herre oc Fader D. Martinus Luth. (salig) sagde en gong disse effter følgende ord/ offuer

offuer sit bord. Jeg vilde aff hier-
tet / at ieg noget kunde forstaa
den første vor Christelige troes
Artikel om skabningen / Jeg tror
paa Gud Fader almectigste /
Himmels oc Jordens skabere.
Men ieg vil gerne bliffue en A B
C pebling i denne Artikel / Oc ieg
acter at der forstode icke mange
Menniske denne Artikel / icke hel-
ler de som haffde høyt forstand /
vden det kunde vere Adã / Noah /
Abraham / Dauid / Men Esai-
as / Jeremias oc andre Patriar-
ker oc Propheter / forstode oc
noget der aff / Men de studerede
der saa paa / at de bekende sig
Disciple.

Den anden Artikel om Genløsningen.

S. An-

Jeg tror paa Jhesum Christum hans eniste Søn vor HERRE.

DEnne er Hoffuit artikelen om den gandske menniskelige slectis Genløsning. Huilcken der er vel fra Christendommens begyndelse oc end nu indtil enden straffet oc bespottet aff den klaage Verden/ Der vdi staa de Christnis visdom oc konst/ som de alene haffue oc forstaa/ Der aff veed den gandske verden

inted

inted oc ey forstaar/der som hun det end daglige hører / som er/ at wi tro / oc ere visse paa det i hiertet/som disse ord sige oc giffne. At IESVS CHRISTVS er Faderens eniste oc sande Søn / sand Gud oc Menniske etc. Fordi at oc vden troen til denne Søn oc Middeler kunde her til ingen bliffue salig fra Verdens begyndelse. De hellige Fedre faar Christi fødzel bleffue salige formedelst troen til den tilkommende Christum / Men wi formedelst troen til den neruerendis Christum/som nu er kommen.

Oc aff denne vor Christelige troes anden hoffuit Artikel lere wi / at kende den anden Persone i Guddommen / som er Jesus Christus / Guds Søn / vor HERRE/

HERRE / met alt sit gode oc alle sine velgerninger. Oc wi bekende der met / at hand er en ret sand Gud / met Faderen / oc dog icke Faderens samme Persone / men en atskillig Persone / Huilcken som er i denne siste tid / formedelst Gud Fader / giffuen oc skenct verden / hand tog menniskelig nature paa sig / paa det hand vilde giffue oss sin Faders vilie til kende / oc vorde it Offer for oss. Fordi der kunde ingen betencke Guds vilie om genløsningen / Men Gud obenbarede hannem / oc tilsagde oc gaff oss sin Søn. Thi mand kand icke lettelige tro høye oc vbegribelige ting. Oc effterdi den er nu kommen paa Jorden / som visselige veed Faderens vilie / oc er vdi Faderens skiød / Raad oc elskeligste

ligste Søn / da faar vor samuit-
tighed got haab / at det er saa /
som wi høre / at Gud er oss naa-
dig / oc vil vere oss venlig / som
Christus siger Johannis 3.
Saa elskte Gud Verden.

Oc dette er denne Artikels ret-te mening oc forstand.

Wi skulle met gantske hier-
te forlade oss / paa Guds en-
baarne / euige / naturlige Søn /
som er selff Gud / fød aff Gud
Fader aff euighed / som er Fa-
derens ord / formedelst huilcken
Faderen skabte alle ting / oc rege-
rer. Den som er met Faderen en
euig oc lige maade Gud oc
HERRE. Nu ville wi see /
huad de ord i denne Artikel kal-
dis oc mercke.

 Oc paa

Den anden

Oc paa Jesum Christum.

Jesus kaldis en frelsere / Oc Christus kaldis en Saluet / fordi at hand er vor Kong / Prest / oc Biscop / som der staar Zacharie 9. See / din Kong kommer til dig sactmodig. Men Hans Preste Embede / vden huilcket wi kunde icke komme til Gud / bescriffuer det Epistel til de Ebreer meget forstandelige.

Hans eniste Søn.

Retlige met disse ord bliffuer denne Søn affskilt oc vdlagd fra alle andre Guds Sønner oc Børn / at hand haffuer icke flere saadane Sønner. Liige som hand vilde sige. Gud haffde inted kiere eller bedre / huercken

ken i Himmelen eller paa Jorden/end sin eniste Søn/Oc der som hand haffde hafft noget elskeligere eller bedre/da haffde hand ocsaa skenct oss det/saa gunstiger hand oss/som Christus selff vidner Johannis i det 3 Saa elskte Gud Verden.

Der skal mand oc mercke/ at de hellige Engle oc kaldis Guds Børn i scrifften/som Job i det første oc siste Capitel. Oc wi ocsaa/naar wi ere døbte/bliffue Guds Børn aff vduelgelsens oc anammelsens naade/ icke aff Guds naturis sandhed. Om denne Børne vdkarelse læss Pauli Epistel til de Galater/Romere oc Epheser/der finder du/huorledis wi vorde ved den rette naturlige Guds Søn/formedelst Jesum Christum anammede aff

naade / at vere Guds Sønner / oc Jesu Christi vor HERRis medarffuinge. Troen til Jesum Christum fører oss til denne høy uerdige børne vdkaarelse / oc til denne herlige arffdel / som Johannes siger i det forste Capitel. Saamange som hannem anamme / dem gaff hand mact til at bliffue Guds børn / de som tro paa hans Naffn.

Det Epistel til de Ebreer i det andet Capitel vidner ocsaa / at formedelst denne Søn / ere mange aff hans børn førde til herlighed / Oc der er ingẽ (blant alle Guds børn) vden denne HERRE Christus / som kaldis hans eniste Søn.

Vor HERRE.

Dette ord (Vor) skal vere

oss meget trøsteligt/Thi det giff-
uer til kende/at denne Guds søn
er oss skenct oc giffuen / som Esa-
ias siger i det 9. Cap. Oss er fød
it Barn/en Søn er Os giffuen.

At Christus er allis vore
HERRE / giffuer Engelen til
kende Luce 2. EDER er i dag
fød en Frelsere/ som er Christus
den HERRE / Men saadant
haffde Engelen icke sagd / der
som hand haffde icke kent sig for
en Tienere / oc Christum for sin
HERRE/Oc effterdi at de hel-
lige Engle kalde hannem en
HERRE/saa maa hand io ve-
re høyre end de/det er/Gud selff/
Fordi at Englene kalde oss men-
niske icke Herrer. Men det er vor
høyste trøst / at Christus er vor
HERRE / oc wi hans egne /

Fordi hand haffuer io kiøbt oss/ oc frelst oss fra den euige formaledidelse oc fordømelse / formedelst sin bittre pine oc død.

Jeg maa atter tencke der paa / at vor kiere herre oc fader D. Mart. Luth. (salig ihukommelse) offte sagde oc ynskede / Hand vilde at denne Artikel (om vor genløsning) kunde actis for den høyste Theologia / som at S. Paulus met alle Apostle haffuer actet hannem der faare. Fordi at hand vil icke vide aff nogen anden retferdighed eller syndernis borttagelse / end alene den som er formedelst Christi død / som hand siger 2. Corinth. 1. Jeg veed inted vden Christum den kaarfeste / det er / hand søger alene syndernis forladel-

ladelse i Christi død oc pine. Oc til de Galater i det 6. Capitel siger hand / Det vere longt fra meg/at ieg skal rose mig / vden alenistе aff vor HERRis Jesu Christi Kaarss etc. Item til de Romere i det 4 Capit. hand er giffuen hen for vore synders skyld/ oc opuact for vor retferdigheds skyld.

Der faare saa forstod oc den fromme herre D. Marth. Luth. vel/ huor høy oc drabelig en Artikel det er (Gud sende sin Søn til verden) at mād haffuer nock at studere oc lære paa den Artikel/ saa lenge som mand leffuer/ oc bliffuer dog icke vdlært.

Vidnisbyrde aff scrifften/at Christus er Guds Søn/ oc vor HERRE.

Petrus siger Matthei i det 16. Capitel. Du est Christus den leffuendis Guds Søn. Johannis i det 10. siger Thomas / Min Gud oc min HErre.

Til de Romere i det 9 siger Paulus/aff huilcke Christus er/ Gud øffuer alting/loffuit i euighed.

Til de Philipper i det 2. Capit. Huer vere ved det sind/lige som oc Jesus Christus vaar/ huilcken alligeuel at hand vaar i Guddommelig skickelse/da actede hand det icke it Roff / at vere Gud liig.

1. Johan. 5. J hans Søn Jesu/denne er den sande Gud oc det euige liff.

Paulus Rom. 1. Effter Kiødet er hand Dauids Søn / men effter aanden/er hand kraffteli-

ge beuist at vere Guds Søn.

Oc huad behøffuer det lang beuisning/læss S. Johannis Euangelium/det er vd igennem inted andet / end it vidnisbyrde om Christi sande Guddom. Der faare/fare de Cherinther/Ebioniter/oc Arianer vild/ som lærde oc hulde /at Christus vaar allene it Menniske/oc icke en Gud.

Den tredie Artikel.

Som vaar vndfangen aff den hellig Aand/ fød aff Jomfru Maria.

I denne Artikel følger nu den maade oc skick / formedelst huilcken Gud beuisde skinbarlige / oc loed oss see oc føle/at det er sådē/ som Esaias tilforn sagde. It Barn er oss fød/en Søner Oss giffuen etc. Oc at hand ocsaa er vor naadige Gud / Fader oc Ven/aff huilcken wi skulle formode oss det aller beste/ efftherdi hand forbermede sig saa dybelige offuer

ge offuer oss / at hand tager sig
vor wlycke legemlig oc aandelig
til / i sin elskelige Søn / lige som
det vaare hans egen.

Wi hørde i den Artikel nest
tilforn / at Christus er Guds na
turlige Søn oc en sand Gud /
fød aff Faderen aff euighed.
Men her lære wi nu / huorledis
hand er oc it sant Menniske / som
er Vndfangen aff den hellig
Aand / fød aff Jomfru Maria.

Denne er en drabelig høy
Artikel / som fornufft inted kun-
de dømme om. Thi at hno vilde
dog det tro / effterdi at alle Quin-
der bliffue fructsommelige /
formedelst mands beblandelse /
ved en maade / som det da
saa er skabt oc skicket aff Gud /
At Gud skulde holde denne
eniste

eniste Jomfru frem/oc begynde noget besynderligt met hende/ som icke før vaar hørt i Verden/ oc her effter aldri skal ske/ saa lenge som verden staar/ at hun bliffuer fructsomelig oc en moder/icke aff en mand/men alene aff den hellig Aand. Det er vmueligt/at fornufft kand vide eller tro saadant/ fordi at hun bliffuer hoss det almindelige ordsprock/som mand siger/Naar ieg giør oc tror som andre folck/ da far ieg icke vild.

Men en Christen skal her stinge det ordsprock bort i vraaen/oc sige/ Vil ieg vere en Christen/da maa ieg tro oc giøre/ huad som andre folck icke tro eller giøre/ Thi Guds gierninger synis daarlige oc vmuelige/men de ere alligeuel høye gierninger/ oc det

oc det gaar offuer maade ſinuct til.

Saa er det her met ocſaa/ at den rene Jomfru Maria bliffuer en moder /oc der veed alligeuel inted Menniſke aff paa Jorden/vden hun alene. Det ſynis daarligt oc vmueligt/men haffde der før noget ſaadant veret ſkeet/da haffde det hafft en anſelſe / oc veret troligt. Men at Gud vduel denne Jomfru Maria alene aff alle Quinder/oc vdretter ſaadan en vnderlig gerning met hende / det giør denne handel vtrolig.

Der faare ere de Chriſtne it beſynderligt folck ſom ere kallede der til/at de ſkulle tro oc predicke de Artikle/ſom faar verden ere daarlighe oc vtrolige. Oc lige for den ſamme ſag ſkyld ſkul

le de

le de deß fliteligere lære/oc gerne høre Guds ord.

Saa er nu denne den rette mening oc forstand paa denne Atrtikel/ at den samme vor HERRE Jesus Christus/er icke vndfangen aff mands sæd/ mẽ vormedelst den hellig Aands forarbeydelse/er den menniske-lige nature anammet aff Jomfru Marie rengiorde blod/oc den menniskelig Nature er saa forent met den anden Guddommelige Persone/at vor frelsere Jesus Christus er saa sandelige Guds Søn/oc hand er ocsaa sandelige aff abrahe oc Dauids sæd. Oc dette vsigelige skede/der Jomfruen trode Engelens ord.

Denne Artikel haffuer tuende parte/Den første/Christus

er icke vndfangen aff en Mand/ effter naturens almindelige løb/ men aff den hellig Aand offuer naturen. Den anden part Christi moder bleff icke bekrencket (som en anden quinde/ der vndfanger it barn) met sin jomfrudoms bespildelse/legemlige eller aandelige/ Men hun er en Jomfru faare fødzelen/ i fødzelen/ oc effter fødzelen. Huo som nu vil her giøre sig meget klaag oc beregne/ huorledis det kand skicke sig tilsammen at vere en moder/ oc bliffue dog Jomfru/ Item at Gud oc Menniske er en persone/ hand bruge sig ekon sin klaagskab oc see huad hand kād vinde der paa. Fordi Gud vil icke at wi skulle vdregne oc sette denne troens Artikel til rette/ men at wi skulle tro hannem/ Hand vil oc

alene

alene haffue den ære /at hand er alene viſſ/ oc at wi ſkulle rette oſſ effter hans ord.

Denne vnderlige vndfangelſe oc fødzel propheterede den hellig Aand formedelſt Propheterne/ hun giffuis oc til kēde ved Euangeliſten Mattheum i det førſte Capitel/der ſom Engelen ſiger til Joſeph/Det ſom er fød i hende det er aff den hellig Aand. Thi at der den velſegnede Jomfru Maria hørde den Engelſke helſen/at hun ſkulde vere ſaadan en ſtormectig HErris moder/ ſom vaar den allerhøyſtis Søn / oc hans Rige ſkulde vare euindelige/da ſpurde Hun Engelen Gabriel at / met jomfruelig tuct/Huorledis det ſkulde gaa til / effterdi hun viſte aff

ingen Mand. Da ſuarede Engelen / Den hellig Aand ſkal kõme offuer dig / oc den høyſtis krafft ſkal offuerſkugge dig / der faare oc det hellige ſom ſkal fødis aff dig / ſkal kaldis Guds Søn.

Der ſkulde it beſynderligt nyt menniſke fødis / ſom ſkulde borttage oc affto / met ſin renlighed / den vrenlighed oc brøſt / ſom Adams førſte ſyndige oc formaledide fødzel haffde met ſig / der faare ſkulde her vere en Jomfruelig reen fødzel / ſom der ſkulde icke vere nogen ſynds beſmittelſe eller formaledidelſe hoſſ. Fordi at den hellig Aand vaar i denne forarbeydelſe / det rene vbeſmittede liffs Gernings meſtere. Vendis rene kiød oc blod vaar dẽ naturlige Sæd / aff

huilcken Gud den hellig Aand stickede oc giorde Christi ædele legeme.

Thi alligeuel at ingen Engel eller Menniske kunde begrũde dette vnderlige hemmelige raad om det menniskelige slectis genløsning / oc de hellige Engle oc salige Menniske skulle altid i det euige liff lære denne høye visdom i Guds beskuelse / saa vil dog Gud at hans Kircke i dette liff paa Jorden / skal lære begyndelsen aff denne visdom / oc hand obenbarede saa meget / at Guds euige Søn / effter Adams oc Eues fald / i dyb ydmyghed oc kierlighed mod de elendige Menniske / giorde bøn for oss alle / Oc met dẽne vnderlige ydmyghed / lagde hand sig mellem vreden oc i straffen at hand vilde tage men-

niskelig

niskelig nature paa sig / oc lide straffen. Oc efftersi at det menniskelig Slecte syndede / da motte oc Forligerẽ / som skulde betale straffen / vere it sant Mennniske / Oc paa det at straffen motte betalis met lige verd / oc Forligeren kunde vere mectig til at borttage døden / oc forstyre Dieffuelens vold / da haffde denne frelsere icke aleniste menniskelig nature / men ocsaa sand Guddommelig nature. Oc aarsagen til dette høye raad / skulle wi forstaa stedze oc altid i det euige liff. Men nu paa denne tid skulle wi lære begyndelsen / oc opuecke oss der met / til at betencke Guds vrede mod vore synder / oc den store barmherdighed mod oss oc at trøste oss der met / formedelst troen.

Vidnisbyrde aff scrifften.

Esaias siger i det 7. Capitel / See en Jomfru er fructsommelig / oc skal føde en Søn.

S. Pouel siger til de Galater i det 4. Capitel / Oc der tiden bleff fuldkommē / sende Gud sin Søn / fød aff en Quinde. Quinde kaldis her en aff quindekiøn / oc icke en Hustru / som kender en mand. Hand giffuer der met at forstaa / huorledis denne fødzel er skeet vden alt det som en mand kunde giøre der til.

Den timelige Christi fødzel / forkyndede Esaias lenge tilforn i det 9. Capit. der som hand siger / OS er it Barn fød / en Søn er Os giffuen. Der om læss oc det 11. Capitel.

Artikel.

Den Historie om Christi fødzel bescriffuer S. Lucas/ huorledis Jomfruen fødde Barnet i Bethlehem / som oc Propheten Micha tilforn saa i Aanden. Oc S. Mattheus tager det til bage igen i det 2. Cap. oc siger/ Oc du Bethlehem i Jødiske land/ est ingelunde den minste/ blant Juda førster/ fordi at aff dig skal mig komme den første/ som skal vere HERRE offuer mit folck Israel.

Den fierde Artikel.

Pint vnder Pontio Pilato/ kaarſſeſt/ død oc begraffuen.

Aff den anden oc tredie Artickle lærde wi/ at Jeſus Chriſtus er til lige ſand Gud oc menniſke/ huilcket ſom icke er optenckt aff menniſke/ mē det er oſſ obenbaret aff Himmelen / formedelſt Gud den himmelſke Fader / der ſom hand ſiger Matthej i det tredie / Denne er min elſkelige Søn / i huilcken ieg haffuer en velbehagelighed etc. Der faare ſtaar

staar det oc icke til at begribe met fornufft/men det skal alene iste befattis met en fast tro. Saa beken de oc lære wi nu her i denne fierde Artikel / huad gerninger denne Persone haffuer giort/huad hās Embede er / oc huad wi skulle holde aff den samme Persone etc.

Oc denne er den rette mening.

Wi vaare altsammen euinde lige fortabte/ der som Christus icke vaare død for oss. Hand bleff Menniske for vor skyld/ hand vaar pint for oss / hand døde for vore synder /hand betalede vor skyld / oc forløsde oss met sin død fra den euige død.

Oc denne er den Artikel/ som den ganske verden støder sig paa/ oc der ere icke mange folck/

som hannem rettelige lære/oc end meget mindre/som hannem rettelige tro aff hiertet. Der begyndis nu trette oc alt ketterij. Fordi at verden kand det icke lide / at mand skal sige oc tro/ at al hendis ting er inted oc fortabet / for huilcket hun oc haffuer ihielslaget alle Propheter/der til de hellige Apostle/oc vtallige mange Marterer. Thi at huad gøre nu alle Euangelij fiender andet/end at de stride mod denne Artikel: Oc de ere dog der vdi endrectige met oss/at Christus bleff fød aff en Jomfru/kaarsfest/død/oc opstod. De læse oc troen met oss met munden / men met hiertet necte de det / oc holde tuert imod. Thi de sige/At mennisken kand selff fuldkõme Gudz Lou/ oc skal met sin egen retferdighed

oc renlig=

oc renlighed fortiene ſyndernis forladelſe. Oc huo ſom ſiger oc predicker der imod / hand ſkal vere fordømt oc en Ketter.

Pint.

Det vaar Guds faderlige vilie / at hans enbarne Søn Jeſus Chriſtus ſkulde dø for oſſ paa Kaarſſet i menniſkelig Nature / paa det / hand ſkulde føre de Guds børn tilſammen / ſom vaare atſpridde / Huilcken vilie Chriſtus tilforn ſagde oc obenbarede ſine tolff Diſciple / paa veyen til Jeruſalē / der hand ſagde / Luce i det 18. Cap. Seer / Wi gaa hen op til Jeruſalem / oc det ſkal altſammen fuldkōmis / ſom er ſcreffuit formedelſt Propheterne / om menniſkens Søn etc.

Vnder Pontio Pilato.

Christus pintis vnder Pon-
tio Pilato / at mand skulde see/
at hans legeme vaar naturligt
kiød oc blod / som kunde lide oc
dø. Oc disse ord (Pint vnder
Pontio Pilato) bliffue saa klar-
lige vdtrycte / for nogle Kettere
skyld/som sagde/at Christi lege-
me vaar ekon it spøgelse / oc icke
naturligt Menniske etc.

Landzherren Pilatus settis
der faare i troen/at mand skulde
vide/paa huilcken sted i verden/
i hues tid/ vnder huilcken Key-
sere oc Regentere Christus bleff
pint. Fordi at disse stycke høre til
en handel/at mand skal bescriff-
ne/naar som det er skeet. Denne
Pilatus settis ocsaa her vdi/ for
Jacobs prophecie skyld Genesis
i det 9. der som hand siger / Eff-
ter det

ter det Jødiske Kongerigis ende/skal Kempen fødis vnder en fremmet Kong.

Kaarsfest.

Hand pintis for vore synder/paa det hand skulde vdslette den handscrifft/som vaar imod oss/huilcken der bleff formedelst stickelser/oc vaar oss imod/oc hand tog hende bort/oc slo hende til Kaarsset/Til de Coloss. i det 2. Cap.

Død.

Dette er hoffuitstycket aff Guds offuerflødige naade/huor aff de skulle alle hiertelige glede sig/som føle deris synd/oc haffue en ond samuittighed. Fordi at hand døer for vore synder skyld/at wi skulde formedelst hans

død / komme til det euige vdødelige liff.

Oc begraffuen.

Paa det wi skulde saa begraffuis met hannem / formedelst Daaben i døden / oc vandre i it nyt leffnet.

Vidnisbyrde aff scrifften / om Christi pine.

Besee det 53. Cap. Esaie / huor smuct Propheten bescirffuer der Christi pinis Historie / oc den rette fruct der aff.

Disligest ocsaa Euangelisterne / der som de handle Christi pine / huor smuct Prophecierne ere fuldkomne / oc huorledis Euangelisterne komme offuer it met de hellige Propheter.

Roma. 5. Der wi vaare fien- der/ere wi forligte met Gud igē/ formedelst hans Søns død. Item i det 4. oc 6. Cap. Chris- tus døde for vore synders skyld etc.

De hellige Propheter be- screffue vor HERRis Christi død offermaade deylige oc flite- lige/ at de ocsaa haffue affmalet saa rettelige meget/ som skede i Christi pine/ lige som de haffde veret der selff hoss/ oc seet der paa met deris legemlige øyen. Fordi at der staar vdi Esaia i det 53. Capit. at Messias skulde pi- nis oc dø/ oc at hand skulde reg- nis lige ved Misdedere.

Scrifften siger ocsaa at den som gick til hans bord/ skulde forraade hannem / oc selie hannem

hannem for tredive sølffpendinge / Psal. 41. Zacharie i det 11. Det er ocsaa klarlige vdtruct i scrifften at Stridzmendene skulde dele hans kleder mellem sig / oc kaste laad om hans kiortel Psal. 22. Scrifften giffuer oc til kende / at de skulde giffue hannem edicke at dricke / naar hand i sin pine klagede sig at vere tørst / Psal. 69. Det bleff oc tilforn forkyndet / at mand skulde ingen sønder bryde aff hans been / oc at mand skulde obne hans legeme met it spind / Exod. 12. Zacharie 12.

Der faare føre oc Apostlene altid scrifften ind i Christi passis historie / som de vilde sige. Det synis daarligt / at denne Kaarsfeste Jesus / skal vere Guds søn / oc den rette Messias / huilcken der

der henger saa iemmerlige paa Kaarsset / met huilcken Stridzmendene handlede saa vbarmhiertelige / oc brugede deris onde vilie / Men forarger eder der icke paa / Seer / huad den hellig Aand spaade saa lang tid tilforn / formedelst Propheterne om denne Messia / da skulle i finde det saa i gerningen / at denne Jesus er den rette Messias / oc at det skulde icke gaa Messias anderleds her paa iorden end saa. Fordi det er sanderlige vist / at huo som icke bliffuer hoss ordet / hand skal icke kunde tage sig vare for den ringeste forargelse.

Ordet skal alene opholde oss / ellers er det aldelis fortabet met oss.

Den femte Artikel.

S. Phi-

Den femte

S. Philippus.

Nedfor til Helffuede / Opstod tredie dag igen fra de Døde.

Efftersi wi haffue nu hørt / huorledis vor HErre Christus er for vore synder skyld kaarsfest / død / oc begraffuen / Saa ville wi oc nu høre oc lære / huorledis hand opstod igen aff døden / wi wille nu løffte hannem op aff graffuen igen / oc holde den glade Paaske dag met han=

hannem/paa huilcken hand gick
i it andet nyt leffnet/vdi huilcket
hand kand icke mere dø/oc hand
er bleffuen en HERRE offuer
døden oc alle ting i Himmelen
ocpaa Jorden.

Oc denne er den rette mening oc forſtand.

Chriſtus foer for vor ſkyld
ned til Helffuede / fornam dø-
dens pinactelighed/oc bleff be-
graffuen / ſom den der er død /
altſammen oſſ til gode. Hand
offueruand oc døden veldelige
aff ſin egen Guddömelige krafft/
oc hand beuiſde met ſin hærlige
opſtandelſe at hand er en HEr-
re offuer liff oc død / oc en ſand
Guds Søn.

Vor kiere HERRE Chri-
ſtus foer førſt (For hand op-

stod/oc foer til Himmels) hen vnder til Helffuede / paa det hand vilde frelse oss der vd / som skulde ligget fangne der vdi / Som hand da ocsaa kom der faare i døden / oc bleff lagd i graffuen / at hand vilde hente sine der vd.

Saa skal mand besynderlige i denne Artikel see til den seyer oc naade / som oss ere forhuerffnede / der Guds Søn foer ned til Helffuede / oc bleff der dog icke vdi / men offueruant Dieffuelens største mact / oc knusede Hugormens hoffuit. Denne store offueruinding / huilcken wi icke forstaa / er befattet i denne Artikel. Oc wi skulle der til met vel mercke / at denne strid oc seyer skede oss til gode / at Dieffuelens mact er nedtrøckt oc suictet / at hand

hand skal icke opsluge de tro menniske/som søge trøst oc hielp hoss Guds Søn/som hand gerne vilde/oc som hand ocsaa giorde/der som Guds Søn icke stode hannem imod. Oc om denne dybe oc forferdelige fristelse siger vor tro frelsere/Guds Søn saa/ Der skal ingen slide mine Faar aff mine hender.

Men huorledis denne vnderlige strid/oc denne nedfarelse til Helffuede skede/oc naar det skede/det gørs inted behoff at randsage effter.

Men det er troligt/at det skede paa den tid/der mange Døde bleffue opuacte/met Christi opstandelse. Dette er nock at wi vide/at Dieffuelens store oc grumme mact er nedtrøckt oc suicktet formedelst denne strid oc

seyer Oc at Dieffuelen kand icke haffue mact offuer oss arme skrøbelige menniske/ der som wi fly til denne frelsere / oc formedelst troen oc en fast forhaabelse bede om beskermelse mod Dieffuelens grumhed oc frestelser/ oc trøstelige forlade oss der til.

Der til met skulle wi ocsaa vide/ at Guddömen er saa forenet met den menniskelig nature i Christo / at Guddommelig oc Menniskelig nature icke ere skilde fra huer andre / men den Guddommelige nature bleff end ocsaa altid i graffuen hoss den Menniskelige siel oc hoss legemet/ Oc dette ordsprock er sant. Verbum quod semel assumpsit non dimisit.

Opstod tredie dag igen fra de Døde.

Christus vor HErre loed sig icke nøye der met / at hand døde oc foer til Helffuede (fordi at wi haffde der met icke veret endelige behulpne) Men hand foer aff døden oc helffuede igen / førde liffuet igen oc oplod Himmelen / oc beuisde saa obenbarlige sin offueruinding oc seyer mod døden Dieffuelen oc helffuede / der met at hand (som denne Artikel lyder) opstod tredie dag igē fra de Døde / fordi at det er enden oc det beste stycke / for huilcket wi haffue salighed / efterdi der vdi er alt vold / krafft oc mact oc huad som der er i Himmelen oc paa Jorden.

Men huad haffuer da Christus forhueruit met sin opstandelse? Hand forstyrede synden / opuacte retferdighed / vdslette

døden/førde liffuet igen/offuer-
nant helffuede / oc gaff oss euig
ære. Der faare siunger dē Christ-
ne Kircke met stor glede (icke v-
den den hellig Aands opliuss-
ning) Christ stod op aff døde etc.

Men der hører nu en sterck
tro til/som skal gøre denne Arti-
kel sterck oc fast/som skal scriffue
disse ord (Christus opstod) met
store bogstaue i vort hierte / oc
gøre dem saa store / som Him-
mel oc Jord/at det skal icke an-
det see/høre / tencke / eller vide/
end denne Artikel.

Thi denne Artikel om op-
standelsen/giorde alle Helligē/
Apostle oc hellige Marterer (fra
Christendōmens begyndelse her
til) pinen ringere oc lettere / oc
hand er alle Christnis seyer oc
fryd. S. Po-

S. Pouel kand merckelige vdlegge denne Artikel / oc hand haffuer stedze baade hierte oc mund fulde aff Christi opstandelse / i alle sine Episteler.

Vidnisbyrde aff scrifften.

I det gamble Testamente bemercktis Christi opstandelse / formedelst Propheten Jonam / huilckē der laa tre dage oc tre netter vdi en stor Hualfiskis bug / der effter bleff hand frelst / som der staar Jone i det andet Cap. lige sō Christus det oc selff indfører Matth. i det 12. Cap.

Item i den 3. Psalme / Jeg haffuer soffuit / oc stod op. Item Psalmo 16. Du skalt icke forlade min Siel i helffuede / icke heller tilstede at din Hellige skal see raadnelse. Matthei i det 20.

Hand ſkal opſtaa igen paa den tredie dag. Dette er Guds ord/ oc kand icke feyle.

Den ſiette Artikel.

S. Bartolomeus.

Hand er opfaren til Himmels/Sider hoſſ Gud Faders almectigis høyre haand.

Efterdi vor kiere HERRE Chriſtus haffuer nu ſaa giort fylleſt for den gantſke verdens ſynder / offuervundet døden oc helffue=

helffuede/ saa far hand nu (for=
medelst Guddommens egen
krafft / oc den forklarede man=
dom) til Himmels/ oc Gud Fa=
der setter hannem hoss sin høyre
haand / ophøyer hannem / oc
gør hannem til en HERre off=
uer al ting/ Oc hand gaff han=
nem it Naffn / som er offuer alle
naffn/ at i Jesu naffn skulle alle
deris knæ bøye sig/ som ere i Him
melen/ oc paa Jorden/ oc vnder
Jorden/ oc alle tunger skulle be=
kende / at Jesus Christus er en
HERre i Gud Faders ære.

Oc denne er den rette forstand
oc mening paa denne
Artikel.

Christus obenbarede Ver=
den met denne sin opfarelse / sin
herlige Guddom/ at hand er vel=

dig i Himmelen oc paa Jordē/ haffuer vnderlagd sig alle ting/ er icke mindre end Faderen/ i lige ære / priß / herlighed / velde oc mact/ Thi det kaldis at side hoß Guds høyre haand

Christus opfor til Himmels/ icke at det euige ord (som er Gud selff) ey vaar tilforn i Himmelen / efftersdi at ordet er altid i Himmelen / oc bliffuer i Faderen/ oc er i sin verelse/ veldelige oc neruerendis i alle steder/ Men at tale effter hans mandō/ da siger mand / at hand foer til Himmels/ som vaar tilforn dødelig/ oc bar vor straff veluillige. Men nu er mandommen icke alleniste vdødel'g / men ocsaa ophøyet offuer alle Creature. Oc dette sæde hoß Guds høyre haand / er icke at forstaa / om it

aarkeløst stille sæde / Men lige som Guds høyre haand stedze oc altid arbeider oc beskaffer / saa bestyrer denne Frelsere / oc beskermer oc opholder sine tro menniske.

Sider hoss Guds Faders almectigis høyre haand.

Det er / Hand er sæt aff Gud en Kong oc veldig HErre / offuer alt Guds gode / i Himmelen / Helffuede / oc paa Jorden / som Christus selff siger / Matth. i det 28. Mig er giffuen al mact i Himmelen oc paa Jorden. Oc Psal. 8. Gud haffuer lagd hannem alting vnder hans føder. Der faare er hand mectig nock / at hielpe sine Christne / Oc der som wi end ere syndere / saa vil hand dog vorlade oss synderne /

fordi

fordi at hand betalede der faare. Oc der som wi end dø / saa skal hand dog gøre oss leffuendis igen. Fordi at hand offueruant døden. Oc der som Dieffuelen vilde end friste oss gruselige/ oc rycke oss hen til Helffuede / saa opholder dog denne HERRE oss/ som er Guds Søn / veldelige i sine hender/ at wi icke skulde falde i euig fordømelse.

Disse tuende Artikle (som ere om Christi opstandelse oc himmelferd) skulde de Christne vel legge paa hierte / thi der er en stor trøst i dem baade. Thi at tro / at Christus opstod fra de døde oc opfor til Himmels / oc sider hoss Guds høyre haand / det er icke andet end tro/at Christus offueruant met sin død den

enige død / oc at hand tog paa sig oc vdslette Guds strenge vrede mod oss / oc forligte oss igen met sin himmelske Fader / oc delde sin vskyldighed met oss / saa at døden icke skal ydermere regnere offuer hannem eller offuer hans vdualde ledemod / At wi saa finge stor nytte oc fruct aff hans opstandelse / som er / alle vore synders forladelse.

I den 68. Psalme bescreff den hellig Aand smnct Christi himmelferds herlige seyer / oc siger / Du est opfaren i det høye / oc du haffuer fanget fengzelet / Du anammede gaffuer for menisken / Ephe. 4.

Den onde Fiende haffde fanget det gantske menniskelige slecte / oc met argelist bortført

dem

dem fra Gud HERREN oc be
holt dem i sit mørckhedens rige/
det er i syndens oc dødens grūme
rige. Men der er end en sterckere
kommen/som er den stercke Leue
aff Juda slecte/en ret seyerrin-
dig sterck Samson/dødens/syn-
dens oc helffuedis offueruinde-
re/oc hand giorde Dieffuelen it
veldigt indfald i hans rige. Oc
hand som er den ærens Kong/
sønderbrød Helffuedis porte/
berøffuede Dieffuelen oc igen-
førde det førstelige roff met
Kaarssens seyer/som den HER
RE der giffuer alle ting liff/saa
at alle de som tro paa Christū/
skulle vere frelste aff syndens/dø-
dens oc Dieffuelens vold.

Vidnisbyrde aff scrifften/
at Christus er opfaren
til Himmels.

Marci i det 16. staar det saa. Hand bleff opløfft til Himmelen / oc sider hoss Guds høyre haand. Johan. i det 20. Capit. Jeg far op til min Fader / oc til eders Fader / til min Gud oc til eders Gud.

Udi Apostlernis gerninger i det 1. cap. staar Christi opfarelsis Historie gantske deylige bescreffuen / Paa den samme sted siger Petrus / Vore Fedris Gud opnacte Jesum / huilcken i ihielsloge oc hengde paa træ / Denne ophøyde Guds høyre haand / til en Første oc Frelsere / til at giffue Israel penitentze oc syndernis forladelse. Acto. i det 2. oc 5. Capitel.

Matth. i det 26. I skulle see mēniskens Søn side / hoss Guds kraffts høyre haand.

Den siette Artikel.

Til de Romere i det 8. Hand
er hoss Guds høyre haand / oc
traader frem for oss. 1. Petri 3.
siger Petrus / Christus er opfa-
ren i Himmelen til Guds høyre
haand / oc Englene / oc de veldi-
ge / oc Kraffterne ere hannem vn-
derdanige.

1. Johan. 2. Mine Børn /
dette scriffuer ieg eder til / at i skul
le icke synde. Oc der som nogen
synder / da haffue wi en Talss-
mand hoss Faderen Jhesum
Christum / som er retferdig / oc
den samme er forligelsen for
vore synder / dog icke aleniste
for vore men ocsaa
for den gantske
verdens.

Den siuende Artikel.

S. Tho-

S. Thomas.

Der fra ſkal hand komme at døme de leffuendis oc de døde.

Wi haffue hørt oc lært aff de frẽfarne Artickle / i huad maade vor HErre Chriſtus frelſte oſſ fra ſynden (i huilcken Adam oc Eua fulde / oc giorde oſſ alle til ſyndere met ſig) ſom er / formedelſt hans hellige rene vndfangelſe / fødzel / pine / død / opſtandelſe oc himmelferd. Men her aff denne ſiuende artikel lære wi / huorledis Chriſtus vor kiere HERRE /

skal komme igen aff Himmelen at døme de Leffuendis oc de døde. Der faare skulle wi nu tacke hannem for saadane wsigelige velgerninger / vere hannem lydige / oc gøre huad som hand haffuer befalet oss / formedelst sit hellige Ord. Fordi hand haffuer der faare frelst oss / at wi skulle vere fromme oc hellige / Huo som det nu icke gør / hand skal visselige straffis haardelige. For di at Christus skal komme (som denne Artikel lærer) at døme de leffuendis oc de døde. Der faare skulle wi giøre vor flid der til / paa det naar Christus kommer / at hand kand da finde oss / som fromme oc lydige Børn / saa skulle wi haffue det euige liff aff hannem / oc beside det met hannem i wsigelig glede euindelige.

Artikel.

Oc denne er den rette mening oc forstand.

Lige samme Christus Guds sande Søn / som gick her paa Jorden / oc nogen tid (som i døden) icke brugede sin Guddommelig mact / met den herlighed som hand foer op / oc sider i lige mact oc regimente / met sin himmelske Fader / Saa skal hand oc obenbaris igen / i den yderste verdens ende / oc lade obenbare see sig / aff al verden / som en streng dömere / i stor herlighed / at døme de leffuende oc de døde / de tro menniske oc de vantro hedninge oc Jøder / oc alle folck paa Jorden.

Huilcket menniske som formedelst troens Aand forstaar det vorgengelige liffs store elendighed / oc den vrenlighed / som

er i forderffuede nature / hand
gleder sig / at denne elendighed
kand snart faa ende. Men de v-
gudelige (huilcke S. Pouel til de
Romere i det 9. Capitel kalder
vredens kar / paa huilcke Gud
vil beuise sin strenge dom) de vil-
de / at dette timelige liff kunde
vare euindelige / de lode Gud sit
Himmerige vel alene. O huor
forferdelig skal Christi beskuel-
se vere dem / huilcken der skal met
saa stor ære oc herlighed / oben-
bare sig paa den yderste dag /
faar alle Menniske / Engle oc
Dieffle. Christi første til kom-
melse vaar ringe / foractelig oc
enfoldig faar verdens øyen. Mē
da / naar Gud Fader skal giffue
hannem alle sine fiender i saadan
gruselig / euig / vlidelig pine oc
straff / oc Christi ledemod skulle
frelsis

frelsis aff al trang oc nød / oc bliffue i alle maade trygelie sette/ i al fuldkommenhed/fryd oc ære vden ende / Sandelige da skal hand icke mere ride paa en Asenindei sactmodighed (som Zaarie i det9) icke heller kõme i elendighed mẽ met al herlighed. Da skal HERRENS store dag vere faar dørren. Dẽ ugudelige en grumhedens oc vredens dag / bedrøffuelsens oc angistens dag / værens oc stormens dag mørckens oc mulmens dag/skyens oc taagens dag / basunens oc trõmetens dag/ som Propheten Zophonias bescriffuer i det 1. Capitel.

At dømme de leffuendis oc de døde.

Met disse ord giffuis til ken-

de/at paa den tid som Christus skal komme til den yderste dom/ da skulle der end mange folck vere leffuendis/ huilcket S. Pouel bær oc vidnisbyrde om. 1 Thess. 4. oc 1. Corinth. 15.

S. Ciprianus mente/ at de leffuende ere sielene/ de døde ere deris legeme/ det er en vildfarelse. Men efftherdi S. Paulus siger 1. Thess. 4. at paa den yderste dag/ wi som leffue oc offuerbliffue/ skulle til lige ryckis bort met de døde i skyerne/ mod HERREN i lucten/ oc wi skulle altid vere hoss HERREN. Saa følger klarlige der aff/ at ocsaa de leffuende skulle ryckis til Dommen/ Om huilcket S. Hieronimus ocsaa bær vidnisbyrde offuer denne sted/ der som hand siger/ De som ere bortdøde i Chri

sto/

ſto/ de ſkulle først opſtaa / men de Welligen ſom findis leffuendis / de ſkulle til lige bort ryckis met de førſte.

Vidniſbyrde aff ſcrifften.

Matthei i det 24. Cap. ſtaar Chriſti tilkommelſe beſcreffuen/ der ſom hand ſiger / lige ſom liunet opgaar aff øſten / oc ſkinner hen indtil veſten/ſaa ſkal oc menniſkens Søns tilkommelſe vere / Da ſkulle alle ſlecter paa Jorden græde / oc de ſkulle ſee menniſkens Søn komme i Wimmelens ſkyer / met ſtor krafft oc herlighed / oc hand ſkal vdſende ſine Engle/ met en klar lydende Baſune / oc de ſkulle forſamle hans vdualde aff de fire vær/ fra den ene ende paa Wimmelen til den anden.

Marci i det 14. Oc da skulle de see menniskens Søn komme i skyerne/met stor krafft oc herlighed.

Til de Romere i det 14. Capitel. Wi skulle alle stickis faar Christi Domstol/lige som screffuit staar (Esaie. 45.) Saa vist som ieg leffuer siger HERREN/skulle alle knæ bøyis faar mig/oc alle Tunger skulle bekende Gud. Saa skal nu huer giøre Gud regenskab for sig selff/Der faare lader oss icke mere/den ene døme den anden.

1. Petri 4. siger Petrus/Huilcke som skulle gøre den regenskab/der er berid til/at døme de leffuende oc de døde.

Den ottende Artikel
Om helliggørelsen.

Den ottende Artikel.

S. Mattheus.

Jeg tror paa den hellig Aand.

Aff denne ottende artikel lære wi/at kiende den euige Guddoms tredie Persone/ som er/ den hellig Aand/ huilcken som vdgaar fra Faderen oc fra Sønnen/ i en wbekent oc wsigelig maade. Oc i det at wi sige/ Jeg tror paa den hellig Aand/ Da bekende wi / at den hellig Aand er Gud. Thi at tro paa en ting/er at sette sin tillid/haab oc

kierlighed der til / oc det er en ære / som alene bør oc tilhører den guddommelige Maiestat.

Oc denne er den rette mening oc forstand.

Jeg tror oc forlader mig paa dē hellig Aand / som er Guds krafft / oc met Fader oc Søn en Gud / som oss oplinser / trøster / lærer / oc styrcker / det er / den som giør Guds ord oc gerning leffuendis oc krafftig i oss / den som giør oss bistand oc trøster i bedrøffuelse / nød oc angist / oc forarbeyder i oss / det euige liff / glede / trøst / liuss oc retferdighed.

Oc at den hellig Aand er en sand Gud / beuisis veldelige i scrifften. Fordi at Matthei i det 28. Capitel siger Christus / Gaar hen / døber i naffn Faders / oc

Søns / oc den hellig Aands. Der beuisis ueldelige den hellig Aands Guddom / Oc efftersi at Christus befaler at døbe i den hellig Aands naffn / da skal ieg tro oc forlade mig paa den hellig Aand / Skal ieg tro oc forlade mig paa hannem / da maa hand oc visselige vere Gud. Thi denne ære / at mand søger hielp hoss it usynligt væsen / oc forlader sig der paa / at det kand oc vil hielpe / oc besynderlige mod Dieffuelen oc mod synden / hun skal icke giffuis noget Creature / Men saadan høy ære hører alene det Guddommelige almectige væsen til.

Moyses siger oc Genesis i det første Capitel. Guds Aand sueuede paa vandet. Der giffuer Moyses den hellig Aand sin gerning i skabningen. Item

Den ottende

Jtem Dauid i den 38. Psal. Himmelen er giort formedelst HERRENS ord / oc al hans hær ved hans Aands mund. Det er / Himmelen er giort formedelst den hellig Aand / oc alt det som der er vdi. Disse ord giffue klarlige til kende / at den hellig Aand er Gud / efftersdi at skabningen tilscriffuis hannem.

Christus siger Johannis i det 14. Capit. Jeg vil bede Faderen / oc hand skal giffue eder en anden Trøstere / at hand skal bliffue hoss eder euindelige / sandheds Aand. Oc hand siger der effter fremdelis / Trøstern den hellig Aand / som Faderen skal sende i mit Naffn / hand skal lære eder alle ting / oc minde eder paa alt det / som ieg haffuer sagd eder.

eder. Oc vdi det 16. Capitel siger hand ocsaa / Der som ieg gaar icke bort / da kommer Trøste-ren icke til eder.

Disse oc andre saadane ord giffue at skillelige til kende / den tredie Persone i Guddommen / den hellig Aand.

J disse ord see wi / at scriff-ten (ia Christus selff) kalder den hellig Aand / Paracletum / det er / en formanere / Trøstere oc Raad / Oc det er hand paa sit Embedis vegne / fordi at Para-cletus kaldis en Verie / Talff-mand / eller behielpere faar dom / som trøster den skyldige / formaner / styrcker / oc hielper hannem. Saa gør oc den hellig Aand / hand trøster vor samuit-tighed / faar Guds dom / mod synden oc Dieffuelens beklagel-

se / oc

se/ oc hand giør en tuilraadig oc mistrøstig samuittighed fri=modig/at hun icke lader sig for=ferde mod Dieffuelen eller no=gen fiende. Der faare siger S. Pouel til de Romere i det 8. Ca=pitel. Aandē hielper vor skrøbe=lighed. Oc in summa / Denne Trøstere / som er den hellig Aand / er den store ting / met huilcken Gud Fader / forarbey=der alting/opholder oc gør leff=uende formedelst sin elskelige Søn Christum/oc i Christo.

Vidnisbyrde aff scrifften.

Om den hellig Aands vd=sendelse læss det 2. Cap. i Apost=lernis gerninger.

Johannis i det 20 Capit. siger Christus / Anammer den hellig Aand / huilcke i forlade

synden

synderne / dem ere de forladne / Oc huilcke i beholde dem / dem ere de beholdne.

S. Paulus til de Romere i det 5 Capit. siger / Guds kierlighed er vdgyden i vore hierter / formedelst den hellig Aand / som er oss giffuen.

Item 2 Corinth. 13. Capit. Vor HERRis Jhesu Christi naade / oc Guds kierlighed / oc den hellig Aands samfund / være met eder alle.

Oc atter i Apostlernis gerninger vdi det 10. Capitel staar saa / Der Petrus end talede om disse ting / da falt den hellig Aand paa dem alle / som hørde ordet.

Saa haffue wi oc nu lært smuct kortelige / aff denne Børne tro / den høye Artikel om de

hellig

hellig Trefoldighed. Wi ville end oc indføre der om en deylig obenbarelse for børn / oc for de enfoldige.

Den guddommelige Maiestat / de hellig Trefoldighed / obenbarede sig oc selff ganske herlige / venlige oc trøstelige / der Christus bleff døbt aff Johanne i Jordan / som der staar Matthej i det 3. Capitel. Huilcket huer Christen skal vel betencke / flitelige mercke oc beholde / effterdi der skede aldri noget saadant fra Verdens begyndelse / oc inted saadant er sagd eller screffuet om nogen obenbarelse i den ganske hellige scrifft. Der skal oc her effter aldri ske nogen indtil den yderste dag / som denne / i huilcken de hellig Trefoldighed obenbarede sig offuer oc hoss

Christi

Christi daab/oc ſkinbarlige loed ſig ſee oc høre.

Der faare tro wi ocſaa/oc bekende i vor Chriſtelige tro/tre Perſoner i Guddommelig Maieſtat vdi lige almectighed/mact oc evighed etc. Gud Faders Guds Søns/ oc Gud den hellig Aands/ Huilcke guddommelige Maieſtatis perſoner der obenbare ſig atſkillelige hoſſ Chriſti daab oc lade ſig ſee/huer i en beſynderlig ſkickelſe eller billede. Den hellig AAND i en Due lignelſe JESVS MARIE SØN ſtaar i Jordan/oc lader Johannem døbe ſig. Saa abenbarer oc Faderen ſig ned aff himmelen/ocſaa i en beſynderlig lignelſe/oc ſkicker ſig i en røſt/lader ſig høre/oc ſiger/ Denne er min elſkelige Søn/i huilcken ieg haff

ner behagelighed. Der forſtaas io beſkedelige oc klarlige den guddommelige Maieſtatis tre atſkillige Perſoner / oc er dog icke mere / end alene en eniſte euig Gud / vdi tre Perſoner / ſom hãd der obenbarede ſig. Der faarẽ motte mand vel kalde denne dag / der Chiſtus er døbt paa / de hellige guddom-melige Trefoldigheds obenbarelſis dag / el-ler Chriſti døbe dag.

Den niende Artikel.

Jeg tror en
hellig Christelig
Kircke / Helligēs
samfund.

Denne Artikel
oc hans rette
forstand / er off-
uermaade nytte-
lig / oc mand skal
vel betencke aar-
sagen / huor faa-
re denne Arti-
kel er indsæt i
Troē / at daglige
der met paamin-
de oc trøste oss / oc denne er aar-
sagen / Effterdi at Guds folck
haffuer her paa Jorden i dette
elendige leffnet megen skrøbelig-
hed / som andre Menniske / hed-

ninge oc Tørckere / de ere icke heller alle lige i dydelighed / oc mange aff dem synde suarlige / som Dauid der hand bedreff hoer / Der til met haffue ocsaa de ypperste helligen storre pine oc elendighed / end alle andre Menniske paa Jorden / Der faare naar menniskelig vornufft i Verden seer / oc merker lige elendighed blant alle folck / saa begynder hun at tuile / om der er forskel paa menisken / oc tencker / At menisken ere lige / ere de skabte aff Gud / da sørger Gud for det ene folck oc landskaff / lige som for det andet / oc der er icke forskel paa.

Mod denne falske tancke vilde Apostlene vnderuise oc trøste oss / at wi skulle i denne bekendelse tencke oc styrcke oss / at der

er viſſelige it eniſte Guds folck
paa Jorden/fra verdens begyn
delſe/Guds Kircke/Oc er det e=
niſte folck / ſom icke aleniſte
haffuer louen / men lærer ocſaa
foriettelſen / om Guds ſøn Jeſu
Chriſto/oc ſyndernis forladel-
ſe formedelſt hannem aff naa=
de/ſom Propheternis oc Apoſt=
lenis ſcrifft beuiſer. Foruden
foriettelſens bekēdelſe om Guds
ſøn Jeſu Chriſto/fødaff Maria/
er ingen Guds folck. Oc diſſe ere
fra Verdens begyndelſe / effter
Adams fald / alene Guds folck
oc Chriſti Kircke/ſom denne lær=
dom om Guds Søn bliffuer
hoſſ / ſom ſagd er / oc ſom vor
frelſere/Guds Søn Jeſus Chri
ſtus ſiger / Huo ſom mig elſker/
hand beuarer min tale / det er/
hand anammer min lærdom / oc

met en god samuittighed hielper at opholde oc plante hannem.

Oc Guds kircke er icke v-synlig/det er aldeles vist oc oben bare. Den euige almectige Guds vilie er / at hand vil kendis / paa kaldis / oc prisis blant det menniskelige Slecte / at hand kand dele sin visdom oc godhed met dem / Oc der skal altid vere en obenbare/synlig/ bekent kircke / i huilcken alle andre land oc folck/skulle oc kunde høre Guds ord / oc besynderlige naadens foriettelser/for Christi skyld.

Det haffuer altid veret saa/ oc Gud opholder altid saadant it skinbarligt folck / lidet eller stort/ blant huilcke det hellige Euangelium om Guds Søn predickis / til huilcket alle menniske/ som rettelige ville kende oc

paa kalde Gud/skulle holde sig/ oc alle Menniske i andre land ere den samme sande Kirckis lemmer/de som anamme / holde oc bekende den samme lærdom/oc paakalde saa Gud.

Oc de arme elendige Guds børn / ere viet atspridde i denne verden / Der bo lige tilsammen rette vdualde / oc andre fordømde menniske/Oc der ere i Kircken vduortis hellige lemmer / som rettelige paakalde Gud/oc haffue en god samuittighed / oc andre leffue i synd mod deris samuittighed / eller i andre maade vdi falsk hellighed / alligeuel er oc bliffuer der en sand Kircke oc Guds folck / der som det hellige Euangelium rettelige predickis. Oc denne trøst er stor oc nyttelig at vide / at Gud vil

holde sine løffte / oc altid holder alle menniske / som dem anamme met troen / oc at der saa altid bliffuer en Kircke oc it Guds folck.

Oc lige som Adam oc Eua skulde tro oc trode / der de vaare alene / at de vaare visselig Guds euige Kircke oc Guds folck. Saa skal oc huert menniske / som anammer oc tror det hellige Euangelium / oc met en god samuittighed paakalder Gud der vdi / holde / at hand er visselige Guds Kirckis lem / oc Gud behagelig / oc skal paakalde Gud i denne tro.

Oc alligeuel at den vduortis lycke oc wlycke ere lige i al verden / saa haffuer dog Kircken vduortis synlige tegen / at mand kand skillie hende / fra alle andre menniske

menniske paa Jorden / som ere / Euangelij lærdoms bekendelse / Sacramente / Guds paakaldelse / i hans søns Jesu Christi bekendelse / opholding oc endrectighed mod Euangelij sande Tienere. Denne skilssmysse skil synlige / Hedninge / Tørckere / oc alle Euangelij Forfølgere fra Christi sande Kircke.

Oc denne Artikel skulle wi daglige bekende i vor bøn / oc paakalde Gud / som hans Kirckis sande lemmer. Oc wi skulle betencke / naar wi læse denne Artikel / at hans Kircke skal visselige bliffue / oc at wi ere hendis lemmer / der som wi lære / høre / elske oc anamme hans Euangelium.

Det skal mand oc mercke hoss denne Artikel / at lige som

 der

der vndkom ingen met liffuit i Noe tid / vden hand flyde i Arcken/ Saa bliffuer oc det menniske fortabet som icke findis / i denne menighed eller Christelige kircke/ oc holder det endrectelige met hende/ vdi en Tro/ Ord/ Sacramente / haab oc kierlighed.

Den Christelige Kircke er oc beuiset/ formedelst alle hellige Patriarckers / Propheters/ Apostelers oc Marterers/ samdrectige bestandige vidnisbyrde / oc obenbare bekendelse/ huilcke som døde der paa / at der er Helligens samfund / det er / at der er it ord oc it Euangelium / formedelst huilcket alle Helligen vorde salige i almindelighed / fra verdens begyndelse indtil enden/ Oc lige det samme Euangelium/

som

som giorde den fromme Habel oc Abraham salig / det skal gøre oss alle salige / ia ocsaa den aller siste Helligen / Fordi der staar I. Corint. 10. De ode alle en aan-delig mad etc.

Der som wi nu fast tro / at Jesus Christus / fød aff Jomfru Maria / er Guds Søn / oc kom der faare til Jorden oc bleff menniske / at hand vilde sønder-traade Hoffuedet paa Dieffue-len / borttage den formaledidel-se / som alle menniske ere vnder / for syndens skyld / oc føre oss der imod til naade / da ere wi / oc kal-dis den Christelige Kircke paa iorden / thi wi haffue oc kende Christum rettelige. Oc huilcke Menniske som icke haffue / denne tro / de ere icke i den Christelige Kircke.

Den niende Artikel.

Huo som nu rettelige tror denne Artikel/den kand haffue en trøst / i alle frestelser oc bedrøffuelse/oc icke fortuile. Fordi hand veed / at Christus met alle sine hellige Engle oc Helligen haffue tilsyn til hannem/oc at al den ganske Christendoms bøn/oc gode gerninger komme hannem til hielp.

Den Tiende Artikel.

S. Si-

S. Simon.

Jeg tror synd-ernis forladelse.

Denne Artikel lærer oss Syndernis forladelse/Huilcken vor HErre Christus haffuer forhuerffuit oss (sô sagd er) met sin pine oc død / oc kand ingen andẽ sted findis end i den Christelige menighed / huilcken Christus gaff nøglene Matth. i det 16. Capitel / der som hand siger / Jeg vil giffue dig Himmerigis nøg-le /

le / Alt det som du binder paa Jorden / skal oc vere bundet i Himmelen. Oc alt huad som du løser paa Jorden / det skal oc vere løsd i Himmelen.

Oc denne er den rette mening oc forstand.

Jeg tror / at wi alle formedelst Jesum Christum (der som wi tro paa hannem) haffue vore synders forladelse / huilcken forladelse oss vorder tilsagd oc forkyndet formedelst det hellige Euangelium. Oc hun kommer icke for vore pendinge eller fortieniste skyld / men aff Guds naade oc barmhiertighed / som er oss tilsagd met Christo. Der faare haffuer den syndernis forladelse som met troen holder sig fast til Euangelium. Noua-

Nouatianus en forblindet Kettere / mente / at naar hand vaar en gong fallen i synd / da kunde ingen Penitentze hielpe hannem lenger. Det forskiuder scrifften allevegne / oc hun bær oss Guds barmhertighed frem met Christo / raaber oss i alle steder fra vort syndige leffnet til bedring. Christus siger Matthei i det 11. Cap. Kommer hid til mig alle i som arbeyde oc ere besuarede / ieg vil verquege eder. Nu er io ingen suarere byrde oc større tynge end vore synder / naar som de bliffue oss obenbarede aff Gud / formedelst hans vrede oc allehonde straff.

Oc huad gørs det behoff at lenge beuise dette. Huor faare er Christus ellers kommen til Jorden / oc død / vden at giffue denne barm-

ne barmhertighed til kende: Hand siger Luce i det 5. Capit. De karske haffue icke læge behoff men de siuge. Oc ieg er kommen at raabe Syndere til penitentze / oc icke de retferdige. Oc Engelen Matthei i det 1. giffuer hans Embede til kende / oc siger til Joseph / Hans Naffn skalt du kalde JESVS / thi hand skal saligt giøre sit folck aff deris synder. Det skeer icke / at hand ekon forlader synderne en gong / mēsaa offte som mand det begærer / som Propheter oc Euangelister klarlige giffue til kende.

Alle menniske paa Jorden ere syndere (huilcket vor egen samuittighed oc beuiser oss offuer) oc behoffue syndernis forladelse. Der faare skulle wi giffue oss

ne oss her vdi skyldige faar Gud/ oc bekende at wi ere arme synde=re/oc staa i hans Register/oc ere ganske meget skyldige / det kun=de wi icke necte/ wi kunde oc icke betale / eller hielpe oss selff aff gielden. Der er oc ingen anden hielp eller trøst hoss oss arme Menniske / end at wi bekende gielden/oc ydmyge oss faar Gud oc begere naade / oc bede/at hãd vil tilgiffue oc skencke oss alle vore synder oc gield / Som vor HErre Christus selff lærer oss formedelst en smuck lignelse/ Matthej i det 18. Capit. om den Tienere der vaar thi tusinde pund skyldig/ oc hans HErre skenckte oc tilgaff hannem al gielden.

Denne trøst skulle wi gant=ske vel mercke/oc foruare hende

fast i vort hierte. Fordi det er el-
lers wmueligt/at wi kunde bliff
ne bestandige oc vorde salige.
Fordi at vden gield /det er/vden
synd vil det aldri bliffue met oss/
Vort eget hierte bær vidnisbyr-
de offuer oss/ at wi haffue icke
giort Guds vilie/ men mange
gonge syndet der emod. Nu skul-
le wi icke tencke/at Gud forglem
mer saadant / eller at hand vil
icke holde regenskab met oss. Oc
der som det skeer icke før/saa vil
det dog visselige ske i dødzens ti-
me. Huort ville wi da hen? Wi
ere skyldige oc kunde dog icke be-
tale. Saa kunde wi oc icke løbe
bort fra Gud/oc ey skiule oss faar
hannem.

Men denne er den trøst som
wi haffue at wi skulle giøre peni-
tentze / oc bede Gud om forla-
delse

delse/Som vor HERre Christus lærer oss i Fader vor/saa vil hand skencke/oc forlade ossalle vore synder oc misgerninger/saa fremt som wi ville forlade oss det til hannem met en wtuilactig tro.

Huo som nu icke vil lære dette om syndernis forladelse/eller trøste sig der met/hand finder icke trøst mod synden/huercken i Himmelen eller paa Jorden/Der beuare oss Gud faare.

Vidnisbyrde aff scrifften/om syndernis forladelse.

I den anden bog vdi det 34. Raaber Moises saa til Gud/HERRE/HERRE Gud/barmhiertig oc naadig/langmodig oc aff stor naade oc troskaff/du som beuiser naade til tusin-

de led/oc forlader misgerninger/ offuertredelse oc synd / oc faar huilcken ingen er wskyldig / du som hiemsøger. Fedrenis ondskaff paa Børn oc børne børn/ indtil tredie oc fierde led.

Jtem Samuelis 2. Regum 12. staar der saa / Der Dauid haffde bedreffuit hoer met Vrias Hustru / oc hans synd vaar hannem obenbaret / da forferdedis hand. Da sagde strax Propheten Nathan / HERREN haffuer borttaget din synd.

J det 1. Esaie Capitel siger Gud / Toer / renser eder / Tager bort eders onde væsen fra mine øyen/lader aff det ōde / Lærer at giøre got/søger effter ræt/hielper den fortrycte/skicker den Faderløse

løse ræt/oc hielper Viduenis sager. Kommer saa/oc lader oss gaa i rette met huer anden/siger HERREn. Der som eders synder end ere blodrøde/da skulle de dog bliffne sne huide/oc der som de end ere som rosen farffue/ saa skulle de dog bliffue som vld.

Ezechielis i det 18. siger Gud/ Naar den vgudelige bedrer sig/ oc vender sig fra alle de synder/ som hand giorde/oc holder alle mine bud/saa vil ieg icke mere tencke/paa al den ondskaff/som hand giorde.

Esaie i det 43. siger Gud/ Jeg er den/som vdsletter din ondskaff for min skyld/oc ieg vil icke mere ihukomme dine synder. Hand siger icke for vore gerninger skyld.

Der Petrus spurde at Matthei i det 18. Huor offte skal ieg da forlade min Broder / Er det nock siu gonge? Da suarede Jesus / oc sagde / Jeg siger dig icke siu gonge / men halffierdesinds tiue gonge siu gonge. Oc lige paa de samme ord siger hand en lignelse / met huilcken hand lærer oss / at wi skulle gerne forlade vor Neste / huad som hand haffuer giort oss imod / saa vil Gud oc gerne forlade oss vore synder. Luce i det 6. staar / Forlader saa skal oc eder forladis.

Oc huad haffuer det mange ord behoff / Matthei i det 18. giffuer Christus der faare Kircken nøglene / at hun skal løse aff synden / oc forlade.

Kortelige at sige. Scrifften er fult aff saadane ordsprock oc

Exempel allevegne/ at synderne bliffue oss vorladne oc vdslette/ vden vortieniste/ aff blot naade. Den som tilsagde denne rengørelse aff synden / er almectig/ hand formaa vel at giøre det/ hand er vor gode Fader/ der faare vil hand det gerne giøre / oc hand haffuer ocsaa befalet oss/ i Fader vor/ at bede der om.

Johannis i det 16. siger hād/ Beder saa skulle i faa/ Sandelige/ sandelige ieg siger eder/ huad som i bede Faderen om i mit Naffn/ det skal hand giffue eder.

Den ellerffte Artikel.

Den elleffte

S. Judas Thadeus.

Legemens opstandelse.

Denne Artikel er menniskelig fornufft noget for høyt/ Thi hun kand icke met sit mørcke liuss see eller forstaa/ Huorledis / lige det sãme legeme skulde komme igen/ som i saa mange ge maade er omkommet. Den ene druckner i Haffuet / denne fortære fiscke / en anden opædis aff fule i lucten / den anden aff vilde diur eller orme / eller hand

bliffuer

bliffuer fortæret aff ild. Der
kand Naturen icke begrunde/
huorledis det er mueligt/at lige
det ſāme legeme ſkal gøris oc ſet-
tis tilſammen igen met alt det
ſom det før vaar/at ieg ſkal lige
haffue mine førſte øyen/hender/
føder oc lemmer ſom ieg nu haff-
uer paa mig.

Oc denne er den rette me-
ning oc forſtand.

Jeg tror at ieg ſkal opueckis
paa den yderſte dag formedelſt
Guds røſt/lige met det dødelige
legeme ſom ieg nu bær oc haff-
uer/ſom Chriſtus tilforn opſtod
fra de døde.

De dødes opſtandelſe/er
den Guddommelige Maieſtatis
ſtore hemmelighed/huilcken
menniſkelig fornufft icke kand
forſtaa/oc ſkal det icke heller vi-

de/men aleniste tro. Fordi/at li=
ge det legeme der min siel nu syn=
der met / eller faster oc giør got
met/skal opueckis paa den yder=
ste daag / oc bliffue it met min
siel igen/oc de skulle giøris salige
tilsammen eller fordømis.

Men paa legemet skal bliff=
ue en stor foruandling oc om=
skifftelse. Nu i dette dødelige liff
er mit legeme vnder allehonde
brøst oc skrøbeligbed/mand kād
sla mig / giøre mig saar / ieg er
lad/legemet er vrenligt/mørckt/
grofft/ senferdigt oc langsomt/
det bruger megen møye oc arbye=
de/før det kommer fra en sted
til en anden/det er skrøbeligt oc
siugt/oc vorhindrer sielen offte i
hendis gerning. Studerer no=
gen for lenge/ eller specülerer oc
begrun=

begrunder noget høyt oc subti-
ligt /|da faar hand strax ont i
hoffuedet. Aff saadan brøst er
legemet fult. Der faare kallede
Platonici vort legeme sielens
fengzel oc graff/oc døden en for-
løsning aff de baand. Men paa
den yderste dag skal de salige
menniskis legeme prydis met
deylige ærlige gaffuer.

J Visshedens bog vdi det
3. Capitel. De Retferdige skulle
skinne/ oc fare frem som lue off-
uer stubbene. Oc Matth i det 13.
siger Christus/Da skulle de Ret
ferdige skinne som Solen i deris
Faders rige.

J de dødis opstandelse skal
legemet icke mere vere senfer-
digt / wrenligt oc langsomt/
men behendeligt / at huor som
aanden

aanden vil vere/der skal oc legemet vere / vden fortøffuelse oc langsomhed. Det skal icke mere haffue brøst/ oc vere siugt eller skrøbeligt/men veldigt oc subtiligt/at ingen ting skal kunde for hindre eller ingelycke det / det skal kunde komme vd oc ind gēnem tilucte dørre.

Item det skal icke mere være forderffueligt / at mand skal kunde sla/lemmeleste oc saar giøre det/men wskadeligt som Solens skin.

Apostelen S. Paulus 1 Cor. 15. gør aldelis en høy/ aluerlig/ riig predicken om denne Artikel/ oc strycker vor skrøbelige tro met it Exempel om it lidet korn/ det saar mand i Jorden oc det bliffuer icke leffuendis/vden det døer tilforn/saa voxer der da aff samme

me lille korn en deylig vext / oc huert korn haffuer sit legeme / sin naturlige skickelse / er nu meget deyligere / skønere oc kraffti- gere end tilforn / Det see wi dagelige i naturens gerning vdi de wfornufftige Creature. Oc huor megen ære / vold / godhed / visdom oc konst / legger den som skabte alle ting paa det fornufftige menniskis skabning / huilcken hand gaff en Gudslignet wdødelig siel.

I fordom tid vdi de Aquiensers eller Carthaginensers Kircke lesde mand saa denne Artikel. Jeg tror lige dette legemis opstandelse. See mand sette dette ord til (lige dette legemis) at det skulde giffuis beskedelige oc klarlige nock til kende / at icke noget andet legeme skulde opueckis eller

eller gøris/som kunde vere dette ligt/men lige dette legeme/met huilcket ieg nu staar/sider/seer/hører/vandrer/oc giør andre saadane gerninger/det som bruger nu her met sielen i allehonde gode gerninger. iob

Det giffuer oc Hiob gantske klarlige til kende i det 19. der som hand siger/Jeg veed at min Frelsere leffuer/oc hand skal her effter opuecke mig aff Jorden/oc ieg skal der effter omgiffuis met denne min hud/oc ieg skal see Gud i mit kiød etc.

Oc 1 Corint. 15. siger Paulus/Lige dette forkrenckelige skal føris i det wforkrenckelige/oc lige dette dødelige skal føris i det wdødelige. Der giffuis io klarlige til kende/at lige dette legeme oc lige disse sãme øyen skulle komme igen. Det

Det skulle wi ocsaa vide oc flitelige mercke/ at denne Artikel om de dødis vpstandelse/ oc om det euige liff/ er en aff de høyste Artikle/ vdi det ganske Euangelij Christelige lærdom. Der faare beuisis hand oc ganske klarlige i det ny Testamente/ oc der talis offte mange gonge alt frem oc frem om hannem.

Christus predicker klarlige der om Matth. i det 25. Capitel. At de Retferdige skulle haffue euig glede/ oc de vgudelige euig plage oc wendelig pine. Men huer mand slar saadan predicken hen i været / acter hende inted/ holder det for spaat/ oc sken der det end vel der til. Fordi at Paffuen oc hans Cardinaler holde de Dødis Opstandelse

for it Fabel/ oc bespottedet end der til/naar mand siger aff it an= det oc euigt liff effter dette liff. Saa seer mand oc nu paa Ade= len/ Borgere oc Bynder / at de tro det mere aff en seduane/ end at det er deris aluere / at der er end nu it andet liff/Ellers skul= dede vel skicke sig der effter / oc icke tage sig dette timelige leffnet saa nær/om nering/ære etc. Men mere tracte effter det euige. Men mand maa predicke oc sige huad mand vil/ Ja/ lad vor HEr= RE Christum selff predicke/saa holder dog fornufft det for daarlighed. Oc denne Artikel bliffuer saa forhindret/at hand kõmer icke saa dybt i vore hier= te/som hand vel giordis behoff.

Men ville wi vere rette Christ=

ne / da skulle wi vel indtrycke i vore hierte de deylige/lystige ord aff det gamle oc ny Testamente om denne Artikel / at styrcke vor tro oc giøre hende fast der met.

Vidnisbyrde aff scrifften.

Denne Artikel om legemens opstandelse/er begrundet Matthei i det 22. Cap. der som Christus beuiser de Dødis opstandelse mod Sadduceerne.

Johannis i det 5. Capit. Lige som Faderen opuecker de Døde/ oc giør dem leffuendis/ Saa giør oc Sønnē leffuendis/ huilcke hand vil.

Oc denne Artikel er icke alenisté stadfest met ord oc sprock/ men ocsaa met gerningen. Fordi at Guds Søn stod der faare selff op aff døden/oc bleff leffuendis

igen/ Oc mange andre Helligen opstode met hannem / Oc paa det mand skulde visselige vide/at det vaar icke spøgelse eller puge/ da bleff Guds Søn fyritiue dage hoss Apostlene oc hoss mange helligẽ/predickede faar dem/ sad met dem til bords / Oc vden tuil sad Hena/ Sara/oc andre hellige Quinder offte hoss Maria oc hendis Søstere oc hoss andre den gantske dag / oc sagde dem aff deris frestelser oc gẽløsning/ oc aff Guds gerninger oc Kirckenis opholdning / som de haffde seet

Dette synlige selskab met den HERRE Christo / oc andre som opstode/er it klart oc obenbare Vidnisbyrde til denne Artikel.

Den tolffte Artikel.

Den tolffte

S. Matthias.

Oc it euigt liff.

Denne siste Artikel lærer oss/at effter dette liff er it euigt liff / huilcket (som Christus selff siger Matt. i det 25. Capit.) der er bered til alle Guds vdualde / der som hand siger. kommer hid / i min Faders velsignede/arffuer det Rige/som eder er bered aff Verdens begyndelse etc. Fordi at wi haffue ingen bliffuende sted her i dette liff/ men

men wi ſkulle ſøge det tilkom-
mende/ſom det Epiſtel til de E-
breer ſiger i det 13. Capitel. Der
faare naar ſom wi opſtaa aff
dødē igen da ſkulle wi leffue euin
delige met Chriſto/i retferdig-
hed/wſkyldighed oc euig ſalig-
hed.

Oc denne er den rette mening oc forſtand.

Jeg tror faſt aff guddom-
melig Scrifft/at effter dette elen-
dige vorgengelige liff/er it her-
ligt/ſaligt/euigt liff/huilcket al-
le tro Menniſke oc Guds vdual-
de/ſkulle i ſalighed beſide met
Chriſto euindelige.

Den menniſkelige Nature
er ſaa ganſke oc aldelis forblin-
det oc forderffuit formedelſt arff
ſynden at hun veed inted aff det

euige liff/eller aff den rette salig-
hed/der faare obenbarer den
hellig Aand oss det alleuegne i
Srifften.

Johannis i det 17. Capitel.
siger Christus. Det er det euige
liff/at de kēde dig alene en sand
Gud/oc den du vdsende Jesum
Christum. Det er vor haffn oc
tilflucht/ der bøye wi til/ oc sige
met Dauid i den 132. Psalme.
Denne er min rolighed euinde-
lige. Det er vort Rige/i huilcket
CHRistus haffuer berid oss
mangfoldelige bolige/ Johan.
i det 14. Mand skal følge oc føre
de vdualde i det huss/oc sige.
Kommer hid min Faders velsig-
nede/arffuer det Rige/som eder
er bered aff Verdens begyndelse.
Det er den rette salighed/der
Mattheus taler om i det 5. Capi-
tel/

tel/ som skal rettelige begyndis effter dette timelige liff/met dem som tro paa Christum.

Johannis i det 5. Capitel.
Sandelige / sandelige siger ieg eder huo som hører mit ord / oc tror den/der mig vdsende/hand haffuer det euige liff etc. Item Johan. i det 12. huo som hader sit liff i denne verden/ hand skal foruare det til det euige liff. Besee oc Apostlernis Gerninger vdi det 2. 4. oc 24. Capit.

S. Pouel siger Rom. 6 Døden er syndens sold / Men Guds gaffue er det euige liff i Jhesu Christo vor HERRE. Item/ Corinth. 15. Oc i det første til de Thessa. vdi det 4. Capit. Wi skulle altid vere hoss HERREN.

Oc det er obenbare oc klart / at Guds Ord er fult aff vidnisbyr=de om det euige liff. Det beuiser/ huorledis Gud vil effter dette liff / giffue sine vdualde it euigt liff/ oc de fordømde en euig død. Huad som det gamle Testa=mente nu tilsiger met figurer oc betacte ord/det forklarer det ny Testamente / oc til siger met kla=re vdtryckte ord,

Om glede oc seyer i det euige himmeliske liff/kand ingen scriff=ue eller tale/ fordi at det viet off=uergaar al fornufft. Som Esai=as i det 64. siger oc S. Paulus giffuer til kende 1. Corinth. 2. der som hand siger . Intet øye haff=uer seet/oc intet øre haffuer det hørt / oc det opstigede icke i no=get menniskis hierte / som Gud haffuer berid dem/ hannem el=ske.

Beslutning.

I disse tolff Artickle er det smuct til kende giffnet/ Huad den rette Christelige lærdom er/ oc at denne lærdom gør icke andet/ end hand viser oc bær oss Christum rettelige frem/ paa det wi kunde formedelst hannem trøste vore hierte mod synden oc døden. Det skeer nu saa/ at mand lærer oss/ wi skulle tro at Christus er en ret/ euig/ almectig Gud/ met Faderen oc den hellig Aand/ oc er kommen til oss Menniske paa iorden/ vndfangen aff den hellig Aand/ oc fød aff Jomfru Maria i denne Verden. Paa det siste døde hand paa Kaarsset/ icke for sine synders skyld (Fordi

at der vaar aldelis ingen synd paa hannem)men for vore synders skyld/paa det/at Gud skulde formedelst saadan en død stillis til freds/oc vor skyld bliffue betalet. Oc at wi skulde formedelst vor HErris Christi opstandelse fra de døde/oc kunde komme til det euige liff/ Hand sider hoss sin Faders høyre haand/er vor forligere oc Talssmand/oc haffuer forhuerffuit oss alle syndernis forladelse/der til euig salighed til liff oc siel.

Der gaar nu al scrifften hen paa Christum/at mand skal rettelige lære at kende hannem/at hand er Guds Søn. Der faare der Christus spurde sine Discipler at Matthei i det 16. Capitel. Huad de hulde om hannem/

Beſlutning.

Da vaar Petrus ſtrax ſtickelig til at ſuare til dette ſpørſmaal/oc hand ſuarede for ſig / oc for de andre Apoſtle / oc ſagde frilige obenbare. Du eſt Chriſtus/ den leffuendis Guds Søn.

Det er en kort bekendel-ſe/oc den rette grund aff den ganſke hellige Scrifft. Thi det ord CHRISTVS / vaar it bekent ord hoſſ Jøderne/at det kalledis Quindenis Sæd/ſom ſkulde ſønderknuſe Hugormēs hoffuit / oc formedelſt huilcken alle Slecte ſkulde velſignis. Den ſom ſkulde oprette it euigt Rige paa Jorden /hielpe folck aff de-ris ſynd oc aff døden/oc føre dem til det euige liff. Den (ſiger nu Petrus) ſom Moiſes oc alle Pro-pheter bære vidniſbyrde om /eſt du / oc formedelſt [dig] ſkal ſaa-

dan nade vederfaris den gantske verden. Det tro oc holde wi (dine Disciple) om dig.

Paa denne bekendelse (huilcken wi alle haffue vel behoff) er den Christelige Kircke bygd. Saa siger Paulus 1. Cor. 1. Wi predicke Christum / Guds krafft oc visdom. Oc S. Pouel vil icke heller lide nogen anden grundvol end Jhesum Christum / som hand predickede hannem / at hand kom fra Fadcren / i mennistelig nature / verdens frelsere / som døde for oss paa kaarsset oc opstod / vort Hoffuit oc HERRE / som sider hoss Guds høyre haand / til huilcken wi icke komme ved vore gerninger / men aff naade / formedelst troen / oc vorde giorde salige.

Beſlutning.

Der faare ſkulle wi trolige legge paa hierte denne Artikel om Jeſu Chriſto. Fordi at S. Pouel ſiger. Det er beſlutet / at der ſkulde bo i Jeſu Chriſto / legemlige eller perſonlige / den gantſke fuldkomne Guddom. Saa at huo ſom icke finder eller ken der Gud i Chriſto / hand ſkal aldri vden Chriſto / haffue eller finde nogen ſted Gud / der ſom hand end fore offuer Himmelen / vnder helffuede / oc vd aff Verden.

Fordi at huo ſom ſtaar ret oc faſt her vdi / at IESVS CHRISTVS er ret ſand Gud oc Menniſke / ſom døde oc opſtod for oſſ etc. Hannem falde alle andre Artickle til / oc ſtaa faſt met hannem. Fordi at i denne Artikel er befattet oc beſluttet/

tet / alle Christnis visdom oc konst/som en Christen skal vide/ huilcket der er en stor visdom offuer al visdom oc konst/oc kaldis en Guddommelig aandelig visdom oc hemmelighed/som obenbaredis oss aff Himmelen oc icke paa Jorden/oc voxte icke heller aff vort eget hoffuit. Der faare lærer oc S. Pouel alleneg-ne i sin scrifft saa aldelis visselige oc klarlige / at Christus er det Hoffuit gode / Grunduolle/ oc dẽ gantske summa / til huilcken / oc vnder huilcken alting forsamlis oc kõmer. Oc vdi han nem ere skiulte alle visdoms oc forstands ligende fæ.

Mod denne høye Artikel om Jhesu Christo / haffue almindelige alle Kertere stridet oc stormet / siden Apostlernis tid/ huilcke

huilcke som alle vilde haffueære der aff/oc ere dog alle bleffne beskemmede der offuer. Disligest skal det oc gaa Papisterne oc det hellige Euangelij Modstandere/huilcke som vden affladelse/ ekon aff blot fortredelighed had oc affuind/ nogle ocsaa mod deris egen Samuittighed rase oc bruse mod denne Artikel : De skulle ocsaa finde deris Dommere paa den yderste dag/som er/ Jesum Christum/efterdi de icke ville haffue eller anamme hānem til en meglere oc Talsſmand.

Men fornufft oc verden kand icke aff sig selff begribe denne Artikels lærdom/ia hun kand huercken forstaa eller begribe hannem /der som det end leggis hende faare / men hun er der

stedze

stedze imod/ gør der altid imod/ oc forarger sig paa saadan lærdom / som den fromme gamle Symeon tilforn (Luce i det 2. Capit.) Propheterede alt dette/ som er/ at Jesus Christus/(det nyfødde Barn) er sæt mange til it fald oc opstandelse i Jsrael/oc til it maal som skal igensigis. Der faare forkyndede Esaias i det 8. hannem lenge tilforn / at hand skulde vere paastødelsens steen / oc forargelsens klippe. Fordi at huad som sig støder/det støder sig visselige paa denne steen / hand ligger huer mand i veyen / oc forskiudis aff Bygningz mendene / som Christus selff siger aff den 118. Psalme Matth. i det 21. Capitel.

Der faare giffuer oc S. Johannes Euangelista inted andet

det vissere tegẽ/at kende de falske oc Antechristelige Aander/ Lærere oc Predickere paa/ end om de necte Jesum Christum. Fordi at saa lyde hans ord i Johan. 4. Der ere mange falske Propheter vdgongne i Verden/ Der paa skulle i kende Guds Aand. Huer Aand som bekender/ at Jesus Christus er kommen i Kiødet/ den er aff Gud. Oc huer Aand/ som icke bekender/ at Jhesus Christus er kommen i Kiødet/ den er icke aff Gud/ Oc det er Antichristens Aand/ om huilcken i hørde/ at hand skal komme/ oc hand er allerede i Verden.

Denne bekendelse om vor HERRE Jhesu Christo/ er faar verden den største synd oc ketteri. Men det skal der imod

vere vor høyste oc største tradz/ roß oc glede faar Gud/ met alle gode Helligen fra Christendomens begyndelse/ oc wi ville daglige lære paa denne konst/ i huilcken aleniste al vor visdom/ velfert oc salighed staar/ at/ huor denne Artikel bliffuer/ der bliffuer det altsammen/ at mand er visser paa sagen/ oc haffuer en retsindig dom/ at mand kand døme oc sige offuer alle andre lærdomme oc leffnet. Oc der imod/ naar dette stycke falder oc ligger/ da ligger al vor salighed/ trøst oc visdom/ at der kand ingen haffue ret forstand eller døme/ huercken paa lærdom eller leffnet.

Denne korte vnderuisning om Jesu Christo vor HErre/ haffuer ieg sæt eder (kiere Venner)

ner) som til en beslutning paa denne Lille bog. paa det at i/ oc huer mand motte see/ huorledis Christi modstandere oc fiender/ gerne vilde vdslette oc oprycke denne Artikel aff det hellige Euãgelio/ oc om vor genløsning/ oc berøffue Christo sin ære/ oc bortage saa/ denne eniste bestandige trøst fra en from bedrøffuit Samuittighed. Gud affuerie/ forhindre/ oc forbiude dem det/ oc hand redde oc befrelse sin elskelige Søns Christi ære/ i huilcken hand haffuer en velbehagelighed/ Oc hand lade rettelige skinne oc obenbaris igen i den Christelige kircke/ sin store barmhiertighed oc den naade/ som oss vdi Euangelio tilbindis. AMEN.

570

En deylig for maning til at bede offuer de Ord Johann. i det XVI Capit.

D. Mart. Luther.

San-

SAndelige / ſande-
lige ieg ſiger eder /
Der ſom i bede
Faderen om no-
get i mit Naffn /
da ſkal hand giff-
ue eder det. Her
til haffue i icke bedet i mit naffn /
Beder ſaa ſkulle i faa / at eders
glede ſkal vere fuldkommen.

DEnne er en herlig forma-
ning / ſom vor HERre
Chriſtus haffde til ſine
kiere Diſciple at de ſkulde bede /
fordi at det er den ſtørſte oc høy-
ſte Gudstieniſte neſt effter pre-
dicke embedet hoſſ de Chriſtne /
at mand beder. Denne forma-
ning giorde vor HERre Chri-

stus i Nadneren offuer borde/ strax effter den predicken / der hand siger til sine Disciple. J skulle sørge for ieg far bort/men det skal ekon vare en liden stund/ saa vil ieg see eder igen / oc da skal eders sorge bliffue til glede. Paa denne trøst følger denne formaning her / til at bede. Oc det skicker sig offuermaade vel tilsammen. Fordi at naar en Christen er i angist/sorge oc kummer/ i faare oc vlycke/da er der ingen anden trøst eller raad/end at hand holder sig trolige til at bede/oc raaber til Gud om hielp.

Saadant lærer vor HERre her sine Disciple oc oss/at de skulle icke forglemme at bede i nød oc modgang/Oc hand siger offuermaade trøstelige / at de skulle vere frymodige oc vforferdede der til. Fordi (hand siger)

siger) ieg siger eder icke / at ieg vil bede Faderen for eder. Fordi at Faderen selff elsker eder der faare at i elske mig oc trode / at ieg vdgick aff Gud. Sandhed er det / Christus lader det icke / hand sider hoss Faderens høyre haand / oc traader frem for oss / som S. Paulus siger til de Roma. i det 8. Capit. Saa vide wi / at hans bøn / som hand giorde for sin Kircke oc oss arme Syndere i den siste Naduere offuer borde / oc der effter paa Kaarsset / er hørt / oc haffuer end nu sin fremgong / oc er krafftig / indtil Verdens ende. Men i haffue icke / siger Christus / denne bøn behoff / som ieg giør for eder / Fordi at i kunde selff bede Faderen / i skulle oc icke tuile / eders bøn er hørt. Fordi at min

Fader elsker eder/ der faare at i elske mig. Dette skal mand icke saa forstaa/at mand skal icke trøste sig aff Christi bøn / men at wi skulle icke foracte vor egen bøn /efftersdi wi elske CHJS-TVM. Fordi det er saa be-slutet / oc wi skulle det flitelige mercke oc lære /at huo som haff-ner lyst oc kierlighed til Chris-tum / den vil Faderen oc elske / oc hand vil saa elske hannem / at hand vil bønhøre hannem. Huor bliffue da de wgudelige Papister/som visde oss til Hel-ligens forbedelse oc trøstede oss der met?

Dette maa io kaldis en trøstelig tilskyndelse oc lockelse til at bede/at vor kiere HER-re Chri-

re Chriſtus / giorde oc forhuerff
nede oſſ / formedelſt ſin død oc
bortfarelſe aff denne Verden til
Faderen / ſaadan en fremgong
til Gud. Wi ere huor wi ville / i
Kircken / i Huſet / i Kelleren / i
ſtegerſet / paa marcken / i arbeyds
ſteden / da kunde wi (der ſom wi
ellers ere Chriſtne oc elſke Chri=
ſtum) traade frem met hiertet
faar Gud i Himmelen / tale
met hannem / oc bede om alt det
ſom wi haffue behoff. Fordi at
til ſaadan en bøn haffuer mand
icke andet behoff / end ſaadant
it hierte / ſom kand ſige. Fader i
Himmelen ieg veed / at du el=
ſker mig / fordi at ieg elſker din
Søn / oc min frelſere Chriſtum
Jeſum. J ſaadan forhaabelſe
oc tillid / vil ieg nu trøſtelige be=
de dig / icke at ieg er ſaa hellig el=

 ler

eller from / men fordi ieg veed / at du vilt for din Søns Jesu CHRisti skyld gerne giffue oc skencke mig / alt huad som ieg haffuer behoff / J hans Naffn traader ieg nu frem faar dig / oc beder / oc tuiler aldeles inted / dē ne bøn (ieg er paa min Personis vegne huordan ieg kand) er ia oc vissselige hørt.

Thi huer Christen skal der vocte sig faare at hand icke tøff- uer for lenge at giøre sin bøn / indtil hannem tyckis at hand er aldelis reen oc skickelig der til / Thi Dieffuelen plager oss me- get oc offte met saadane tācker / oc forhindrer / at wi tēcke wi ere icke end nu skickelige der til / wi ville tilforn bestyre det eller det / saa kunde wi siden diss roligere

bede

bede. Huo som følger saadane tancker / oc lader sig forhindre oc forsincke fra sine bøn / hannem gaar det visselige som den Bonde quinde/der tilforn vilde gøre noget før hun ynskede/ oc hun kom aldri til at ynske. Fordi at Dieffuelen er en skalck/oc hād arbeider stedze paa/ at forhindre oss i dette eller vdi andet. Der faare skulle wi ruste oss mod hannem / Oc lade oss icke forhindre/men strax der er trang oc nød faar vore øyen/ saa tencke/Nu er det red tid at bede / er ieg icke skickelig eller verdig der til/Gud skal vel giøre mig skickeelig oc verdig. Thi ieg veed/ at hand elsker mig for Christi oc icke for min egen skyld/ at ieg er saa from eller hellig.

Det

Det vil vor kiere HERRE Christus her haffue / at wi skulle bede / oc icke gaa saa hen / at wi skulle ey giøre vor bøn / som hine skødesløse folck / huilcke mad oc dricke (som de sige) smager alligeuel der som de icke læse en Fader vor i otte dage. Est du / eller vilt du vere en Christen / da tag dig vare for saadane kiødelige tancker. J det minste skalt du bede om morgenen / naar du staar op / til bords / oc fra bords / oc om afftenen igē / naar du gaar i seng / oc sige. Fader vor / helligt vorde dit Naffn etc. Fordi at wi Christne ere plictige til / at wi skulle bede vden affladelse / skeer det icke met munden (som wi oc icke altid kunde) saa skal det dog ske met hiertet. Fordi at alle hierte skulle io i huert øyeblick

det

det ynſke/ at Guds naffn motte helligis / hans Rige komme/ hans villie ſke. Item /at hand vil giffue fred i landet / timelig verlig / oc it karſkt oc ſund liff etc. Dette ynſker huer Chriſten huer time oc øyeblick i ſit hierte. Oc naar ſom hand icke end tencker der paa/ſaa er der dog inted andet i hannem. Det kaldis at bede Aandelige oc met hiertet. Oc wi behøffue ocſaa denne bøn gantſke vel/for den ſtedige fare ſkyld/ at en Chriſtē er icke tryg it øyeblick / for Dieffuelen oc ſit eget legeme/ at hand ſkal icke falde i ſynd oc ſkendzel.

Men hoſſ denne hiertens bøn ſkal ocſaa den mundelige bøn gaa/ Huorledis denne bøn ſkal nu vere ſkicket/lærer vor HErre her/oc ſiger / I ſkulle bede i mit

Naffn.

Naffn. Item / Faderen elsker e-
der / fordi at i elske mig / oc tro /
at ieg vdgick aff Gud. Naar som
Personen ernu saa beskicket / at
hand tror paa Christum / da er
hand en ret Prest i sin prestelige
prydelse / oc hannem fattis icke
nu mere / end at hand skal lade
munden gladelige op / oc tage sig
it stycke faare / som hannem tyc-
kis / at hannem oc andre Christ-
ne ligger mest mact paa / oc sige /
DEXXE / dette haffuer ieg
behoff / det haffuer den behoff /
giff oss det for Christi skyld.

Nu leffue wi oc besynderlige
i saadan en tid / at oss (diss vær)
tislaff mangfoldig trang oc nød /
oc bliffuer dag fra dag io lenger
io suarere / saa at wi vel haffue
behoff at bede. Thi at først er
Dieffue-

Dieffuelen en løgnere oc morde-
re/ Met løgen vil hand fordem-
pe Guds ord/ Met mord vil hãd
opuecke allehaande wrolighed i
Riget. Der faare er huercken
Paffuen eller Tørcken met andre
Tyranner stille / som ere Guds
ord imod. Saa befinde wi oc
huad trang oc nød huer haffuer
selff paa sig/ der som saadan al-
mindelig nød icke end vaare. Der
faare haffue wi alleuegne aar-
sage nock / som tuinger oss til at
bede. Men huo som icke kand be-
tencke al denne trang oc nød /
hand tage ekon det hellige
Fader vor faar sig/ det haff-
uer siu stycke/ i huilcke al
trang oc nød ere be-
fattede vdi.

En

5??

En kort vdleggelſe paa Fader vor.

I denne førſte Bøn (Helliget vorde dit Naffn) bede wi / for alle retſindige Predickere / oc mod alle Kettere oc vantro menniſke / mod Jøder / Hedninge / Tørckere oc Paffuen. Fordi at alle diſſe beſpotte oc vanhellige Guds naffn / At Gud vil affuerie dem / giffue fromme Predickere / oc holde ordet rent oc klart mod alle Ketteri.

J den anden Bøn (Tilkomme dit Rige) bede wi / at Dieffuelens oc Dødens Rige kunde ødeleggis. Denne bøn recker oc longt / thi hun befatter Dieffuelens gantſke Rige / at Gud vil gøire en ende der met / oc at hand

vil

vil formedelst sit ord oc sin hellig Aand oprette sit Rige i oss oc vdi alle Menniske.

J den tredie Bøn (Din vilie ske paa Jorden / som i Himmelen) bede wi / at alle menniskis vilie kand bliffue forhindret / som er imod Guds naadige vilie. Det er Dieffuelen oc onde menniske en offuermaade wlidelig Bøn / oc hun forhindrer suarlige megen wlycke / huilcken Dieffuelen oc denne onde Verden skulde daglige komme paa gong / der som mãd icke saa veldelige affuerede met denne bøn.

J den fierde Bøn (Giff oss i dag vort daglige Brod) bede wi / for vor Offrighed / for vore Foreldre / for Hustru oc børn / for Brød oc fruct paa Jorden /

for fred / oc for alt det som wi haffue behoff til dette timelige liffs opholding / huer i sin stat / at Gud vil giffue oss lycke oc vel=signelse der til / oc naadelige be=uare oss fra al wlycke.

I den femte Bøn (Forlad oss vor skyld / som wi forlade vore skyldener) bede wi / at Gud vil vere oss naadig / vende bort fra oss den fortiente vrede / icke straffe oss for vore Synder skyld / oc giffue oss aff sin naa=de / at wi kunde dag fra dag bliffue frommere / oc skicke oss effter hans vilie / oc leffue ind=byrdis venlige / oc den ene forla=de den anden sin brøde oc skyld.

I den siette Bøn (Leed oss icke i fristelse) bede wi / at Gud

vil besynderlige komme alle mis-
trøstige hierte til hielp / icke lade
dem bliffue i fristelse / men naa-
delige formedelst sit ord / oc sin
hellig Aand hielpe dem der aff /
oc sønder bryde Dieffuelens op-
sæt oc mact.

I den siuende Bøn (Men
frelss oss fra ont) bede wi / om
en god salig stund / at vor
HERRE Gud skal met naade
tage oss bort aff denne iemmer-
lige dal / oc giøre oss euindelige
salige.

Saa er det smuct befattet
altsammen i Fader vor / som oss
kand bekumre oc henge paa / el-
ler oc det som best kand tiene oss.
Alle disse stycke haffue wi be-
hoff / at daglige bede om. Thi
oss henger nock trang oc nød
paa / først det som er alminde-

 ligt /

ligt/Der neſt det ſom huer hen-
ger paa i ſit huſſ / ſtat oc væſen/
oc det fattis ekon paa oſſ/at wi
ville icke driſtelige lade munden
op/oc bede/Fordi at der er alle-
rede befalning/at wi ſkulle bede.
Saa er der ocſaa tilſigelſe/at det
ſkal vere ia /oc wi ſkulle viſſelige
bliffue bønhørde. Oc der offuer
haffuer vor kiere HERre Chri-
ſtus ſelff beſtillet oſſ den rette
form til vor bøn/ſom mand ſeer
i Fader vor.

Nu mue wi io bekende/at wi
ere arme ſyndere/icke verdige til/
at traade frem faar Gud/oc tale
met Gud/oc end meget wuerdi-
gere til at anamme noget aff
hannem/oc det er i ſandhed ſaa.
Paa det wi nu icke ſkulle lade
denne vor wuerdighed forhin-
dre oſſ i vor bøn/da befaler vor
HErre

HERRE her / met vdtructe ord / at wi skulle bede i hans Naffn / siger oss visselige til / at huad wi bede om i hans Naffn / der skulle wi bliffue bønhørde vdi. Saa tager hand met disse ord vor bøns / oc paakaldelsis Gudstieniste / ganske oc aldelis aff verden / oc fører hende ind paa den eniste persone Jesum Christum. Der faare ere alle de bøner som icke ske i Jesu naffn / huercken nogen bøn eller Gudstieniste. Som naar en Munck beder / at Gud skal vere hannem naadig for Francisci eller Dominici skyld / ansee hans / eller andre Helligens bøn / faste eller fortieniste etc. Saadant er io ingen bøn / men aldelis en wnyttelig snack / Fordi det gaar icke i Christi naffn / men i Francisci /

Dominici / eller vdi dit eget naffn. Lige ved denne maade er hedningis / Tøckeris / Jøders / ia alle Papisters bøn / Fordi at de ville icke alene haffue Jhesu naffn i deris bøn / Men de sette Jomfru Marie / Apostlernis oc andre Helligens Naffn der til. Saadane affgudiscke bøner hø-rer Gud icke / der faare beskaffe de ocinted / Oc der som dem end vederfaris det der de bede om / saa vederfaris det dem dog ekon til deris store skade oc forderff-uelse / oc det vaare bedre / at det vederforis dem icke.

Men de Christne bede icke i deris eget naffn / fordi de vide / huad naffn Scrifften giffuer oss / som er / at wi alle aff naturen ere vredens børn oc løgnere / der faare bluis de ved / at komme

deris naffn ihu vdi deris bøn faar Gud. Men effterdi de vide/ at Gud er barmhiertig for Christi skyld/oc de haffue befalning/ at bede i Jesu Christi naffn/ da giør det dem dristige oc frimodige/ saa at alligeuel de kende sig faar arme syndere/ oc giffue sig skyldige/ da løbe de dog frem faar Gud/lade deris mund op wforferdede/oc sige. Kiere himmelske Fader/ wi dine børn/ haffue nu dette/ nu det behoff/ ver oss naadig/ see icke til vore synder/ men til din Søn Christum Jesum/ i hans Naffn komme wi nu faar dig/ der faare bønhør oss. Det kaldis da rettelige at bede/ naar som vor bøn skeer saa i alle maade vdi vor HERRIS Jehsu Christi naffn. Der følger da oc visselige

 effter/

effter / at det i Christo Jesu bliff
ner Ja oc Amen. Dette skulde io
giøre oss lystige oc villige til at
bede / efterdi wi høre / at
huad som mand beder Faderen
om i CHRisti Naffn / det skal
trenge igēnem / oc icke huille / før
det kommer faar Guds Thro-
ne / oc der bliffuer sagd ia til.

Paa denne foriettelse siger
vor HERRE til sine Disciple.
Her til haffue i intet bedet om i
mit Naffn / Fordi at de haffde
en menniskelig fortrøstelse paa
hans skinbarlige neruerelse / oc
tenckte / at saa lenge som den
Mand vaare hoss dem / da kun-
de dem inted ont vederfaris.
Som Dauids Stridzfolck tenc-
te / at naar som de saae den
lycksalige Hoffuitzmand i marc
ken /

ken/da ſkulde det lyckis dem vel
altſammen.

Dette vaar ekon en menniſ=
kelig fortrøſtelſe/paa ſkinbar=
lig hielp. Men Gud vil/at troē/
oc vor bøn/ ſkulle vente hielp
aff hannem naar ſom mand icke
ſeer hannem. Ja naar det ſynis/
ſom alle Creature vaare oſſ i=
mod/ſom der Iſrael ſtod i det
røde Haff.

Der faare ſiger hand/her
effter ſkulle i ſelff bede/eders bøn
ſkal raabe til mig/naar ſom i icke
ſee mig/Beder ſaa ſkulle i faa/
paa det eders glede ſkal vere fuld
kommen. Denne befalning oc
bøn/ſkulle wi vel betencke/oc læ=
re at ſkicke oſſ der effter. Bedrøff
uelſe/bekumrelſe/oc friſtelſer
ſkulle icke bliffue borte. Huo ſom
nu vil haffue en beſtandig fuld=

kommen glede/oc komme vel aff saadan nød / hand skal tencke til at bede/som Christus her befaler / oc icke tuile / at huad som hand beder i Christi Naffn/ det skal vederfaris hannem / saa fremt som det tien til Guds ære/ oc til vor salighed.

Fordi at der er brøst paa ferde met oss/som S. Paulus siger/ at wi icke altid vide / huad oss er best at bede om. Der aff kommer det/at mange menniske bede/ at Gud skal hielpe dem aff denne eller aff en anden fristelse oc siugdom. Men det vil der icke til. Fordi at Gud seer/oc veed bedre / huad oss er nytteligt oc got/ end wi selff. S. Paulus bad ocsaa/ at Gud skulde hielpe hannem aff sine fristelser. Men huad siger Christus 2. Corinth. 12. Lad dig

nøye

nøye met min naade / thi min krafft er mectig i de ſkrøbelige. Saa kand det end oc vere paa denne dag/at du vilde gerne vere fri fra den/oc ieg fra en anden ſiugdom oc friſtelſe/ Men Gud veed huad oſſ er nytteligt / der faare lader ſaadan plage ligge paa oſſ / oc hielper oſſ icke der aff / ellers torde wi bliffue for meget hofferdige/ egenſindige oc kiødelige trygge.

Der faare gaar den bøn førſt for end wi bede om det daglige Brød/at Gud ſkal lade ſin vilie ſke. Oc Chriſtus ſelff der hand bad paa Olie bierget / ſagde hand/Dog icke min / men din vilie ſke/Saa ſkulle wi oc bede/ oc ſtedze ſe til Guds vilie / oc da icke tuile/ Gud ſkal giffue oſſ alt

det /

det/som tien til hans ære oc vor salighed.

Der effter findis der end en brøst hoss oss. Gud vil hielpe/oc giffue oss / huad wi bede om i hans Søns Jesu Christi naffn/ der er icke tuil paa. Men der er icke bestemmet tid eller maade / naar eller huorledis hand vil hielpe. Nu lade oc vor fornufft/ kiød oc blod oss icke vere stille. Saa tilige oss tyckis / at den vey som wi haffde i sinde / vil icke gaa frem / da tencke wi / at wi skulle icke faa hielp / men bliffue aldelis til inted. Saa gaar det ocsaa met tiden/der tyckis oss/at vil Gud icke skaffe oss raad i saa mange time/dage oc aar/da faa wi aldri hielp. Saa bliffuer troē suarlige fristet oc nedtrøct formedelst disse tuēde fristelser. Der

faare gørs det gantſke vel be-
hoff/at wi bliffue her ved Guds
ord/oc vente den hielp/ſom oſſ i
Chriſti naffn er tilſagd / det ſke
ſig lige tid/maade oc vey (huilc-
ket wi icke vide/men Gud alene)
huorledis oc naar det er Gud be-
hageligt. Thi hand haffuer det
naffn/oc kaldis. Adiutor in oppor-
tunitate. En hielpere i bequem
tid. Men fordi at wi ere paa na-
turens vegne wtaallige / da tyc-
kis oſſ ſtedze/det er nu tid / Gud
tøffuer for lenge Det er ſaa me-
get ſagd / ſom wi viſte tiden be-
dre / end vor HERRE Gud
ſelff. Wi ſkulle tage oſſ der faare
vare/paa det/at troen kand bliff
ue faſt beſtandig hoſſ foriettel-
ſen/at Gud vil for ſin Søns Je-
ſu Chriſti ſkyld vere oſſ naadig/
oc hielpe i ret tid.

Denne

Denne er nu den lærdom om en Christelig bøn / huilcken wi/som før er sagd / paa denne dag gantske vel haffue behoff/ i denne farlige tid / efftærdi wi haffue dog ellers ingen anden trøst paa Jorden / som vor HERRE giffuer her til kende/ der hand siger. Beder/paa det eders glede skal bliffue fuldkommen. Fordi at huor som bønen icke er / der bliffuer io ingen glede/eller der kand io ingen fuldkommen glede vere / men der bliffuer iemmer / angst oc bedrøffuelse. Dette haffue wi befundet mere end en gong i disse aar. Thi at haffde vor bøn det icke giort / da haffde det veret wmuligt andet/ end Paffuen oc andre Tyranner / haffde lenge siden aldelis ødelagd oc forderff-

derffuit oss. Men efterdi vor bøn gaar vden affladelse / da see wi / at io mere hand oc andre Tyranner rase oc storme mod den Christne Kircke / io mere da falde de. Der faare lader oss fremdelis tage flitelige vare paa / oss som ordet er befalet met predicken / oc der nest huer Christen for sig met sin bøn / saa bliffuer den Christelige kircke / formedelst disse thu stycke / vel holden veed mact.

En formaning til at bede.

Huo som nu elsker den Christelige Kircke / oc vilde gerne at det kunde gaa hende vel / hand skal betencke at hannem bør oc at hiel-

at hielpe der til/ at hun kand
holdis ved mact. Oc det skeer
ekon formedelst vor bøn / naar
du beder at din Guds naffn i
Himmelen kand helligis/hans
Rige tilkomme oc hans vilie ske.
Oc der imod at Dieffuelens
naffn maa skendis / hans Rige
forstyris / oc hans vilie oc alle
anslag for hindris.

Naar som du dette giør / da
staar du oc huer Christen / som
en Stridzmand met sine vaaben
oc verie i marcken / oc vdi sit spitz
aarden/oc hielper at beskytte oc
besterme den Christelige Kircke
mod Dieffuelen oc Verden. For-
di at huer Christen er en Stritz-
mand / oc liger i marcken mod
Dieffuelen. Wi først met predic-
ken/oc der nest i met oss/met bø-
nen.

nen. Disse tuende stycke plage Dieffuelen/huor som mand flitelige predicker oc aluerlige beder. Oc skal hand bliffue slagen oc offueruindis/da skal det alene ske ved denne maade. Men det vide wi ocsaa/at vor Fader i Himmelen vil det gerne saa haffue.

Jeg tuil der inted paa/at mange onde anslag/som Guds ordis Forfølgere haffde i sinde ere formedelst vor bøn/gangne til bage/oc bleffne forhindrede/ Oc skal der end noget got ske paa denne dag/oc det onde skal forhindris/da maa det ske formedelst vor bøn. Der faare star io icke eders bøn hen i vxrit/der som eder end tyckis/at i ere wskickelige oc wuerdige der til/ thi der skulde da ingen bede.

Men huert Christet menniske skal saa sige ved sig selff. Effterdi vor bøn er Gud behagelig/oc mig oc den Christelige kircke oc det verdzlige Regimente saa meget god oc storlige nyttelig / da vil ieg ocsaa gaa til kircken / oc hielpe at bede / saa meget som mig mueligt er. Thi ieg veed at det icke skal/ oc ey kand vere forgeffuis

Der imod er det icke got/ia farligt der som mand vil saa tencke. Lad andre bede/din bøn er inted besynderligt. Vocte dig der faare / oc tenck saa. Jeg elsker io Christum oc hans ord/ oc vilde heller forlade alting/ en necte min HERRE Christum /Saa er io det oc vist / at Faderen elsker mig/ oc vil høre min bøn/som Christus her tilsiger

ger mig. Der faare vil ieg icke lade forhindre eller holde mig fra at bede. Paa det mand kand saa dristelige bede i CHRISTI naffn/oc tro det løffte/som wi her haffue/Sandelige/sandelige ieg siger eder/huad som i bede Faderen om i mit naffn det skal hand giffue eder. Saa bliffuer det got alt sammen.

Sandelige / Sandelige / Jeg ſiger eder / Det ſom i bede Faderen om noget i mit Naffn / da ſkal hand giffue eder det / Beder ſaa ſkulle i faa.

Jeg siger eder / D
mit Naffn / da s
skulle i faa.

En anden kort vdleggelse paa Fader vor/ Philip. Melanth.

Fader vor du som est i Himmelen.

Det er / Kære Fader / du som est sandelige / nær hoss din Kircke / oc hoss dine Børn / seer til dem / oc hører deris Bøn.

P iij Helligt

Helligt

Den Første Bøn.

Helligt vorde dit naffn.

DEt er / Giff at Mennisken kunde kende dig sand leffuende Gud oc Fader. At dit ord kand predickis rent / met huilcket din guddommelige ære kand ret oc sandelige kendis / at Mennisken kunde lære at kende dig i Troen / paakalde dig i nød aff deris hiertens grund / Oc rettelige tiene dig i Aanden oc sandhed.

Saa hører nu den første Bøn i Fader vor til det første oc høyste aff de thi Bud. Fordi wi bede / at Guds ære oc reen Christelig lærdom kand holdis ved mact / oc at Kircken kand altid voxe oc forfremmis. Fordi at Naffn kaldis paa den sted / Guds rette bekendelse.

Den Anden Bøn.

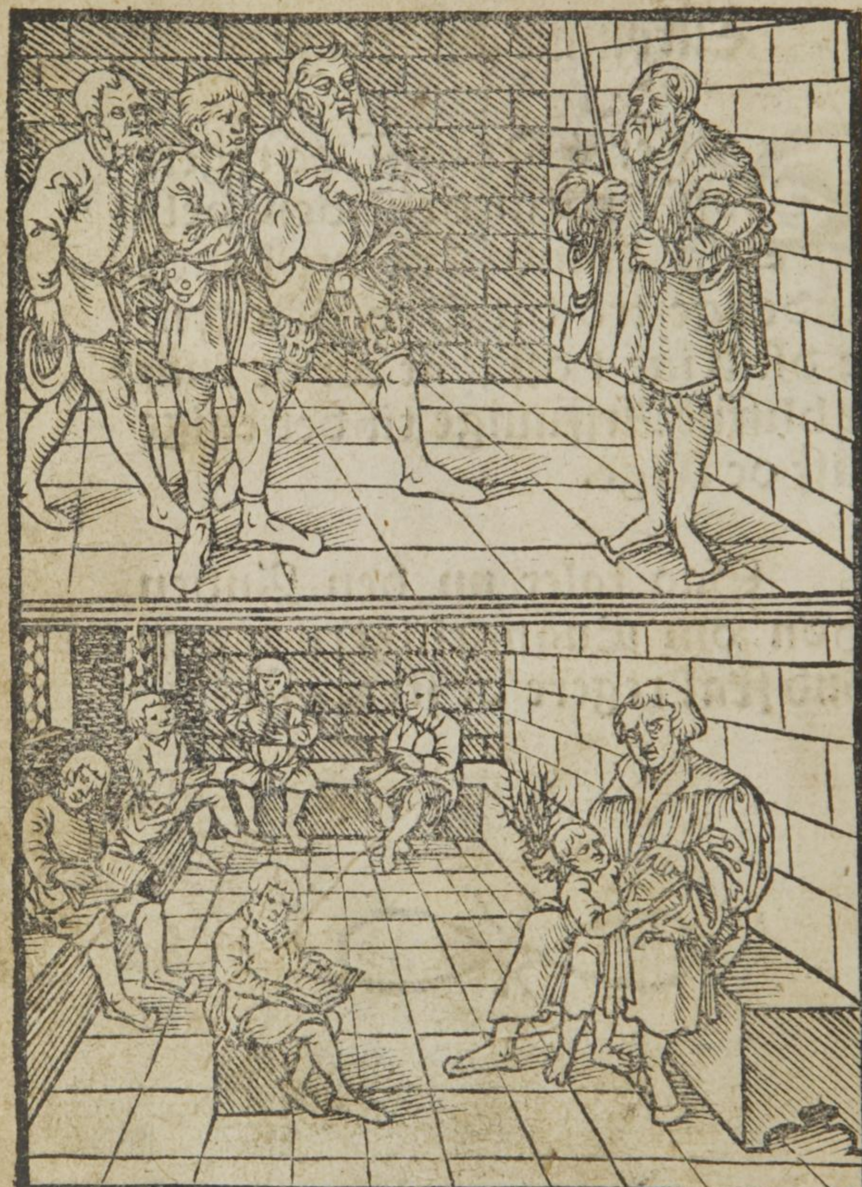

Tilkom.

Tilkomme dit Rige.

DEt er / Oplius oc regere oss / formedelst den helg lig Aand / at wi kunde sandelige tro dit Ord. Begynde dit Rige i oss / at wi oc kunde bliffue Arffuinge til det euige Liff oc Rige.

Saa taler nu den Anden Bøn om Euangelij fruct / at Gud skal regere oc styre oss.

Vorde

Vorde din Vilie Her paa Jorden/som i Himmelen.

DEt er / Giff at alle Menniske paa Jorden kunde vere dig lydige. Giff at derette Hyrder oc Bisper / Konger/Førster oc Herrer/ al Offrighed/ Lærere/ Predickere/etc. Ocsaa Underdane oc Tilhørere / kunde flitelige oc trolige vdrette deris embede/alle vere dig lydige / oc vandre i saadan en Stat / som dig kand vere behagelig/lige som Englene i Himmelen ere dig behagelige oc lydige.

Saa befatte disse tre Bøner/Alle Aandelige sager/ huad som kand tiene til Guds ære oc Menniskens Salighed. Nu følge de Bøner om legemlige gaffuer.

Den Fierde Bøn.

Giff oſſ i dag vort daglige Brød.

DEt er / Giff oſſ vort legemlige ophold / timelig fred / formedelſt flitige Gudfryctige øffrighed / beſkyttelſe oc beſkermelſe/lycke oc Salighed i alle legemlige ſager.

Forlad

Forlad

Den Femte Bøn.

Forlad oſſ vor Skyld / ſom wi forlade vore Skyldener.

DEnne Bøn giffuer til kende / at troen ſkal veræ hoſſ i alle Bøner / ſom ſkal tro / at wi haffue ſyndernis forladelſe formedelſt CHriſtum / huilcken der ſkal fatte CHriſtum / ſom den ypperſte Preſt / oc meglere. At wi ſaa ſkulle vide / at wi formedelſt hannem haffue en tilgong til Faderen / oc at wi for hans ſkyld vorde bønhørde.

Oc i denne Bøn bekender den gantſke hellige Chriſtelige Kircke / oc alle Helligen / at de haffue end nu ſynd paa ſig. Denne trøſt er ocſaa der vdi / effterdi CHriſtus ſelff befaler oſſ at

bede

bede om ſyndernis forladelſe/
da vil hand oc ſaa vden tuil for-
lade oſſ dem.

Der ſtaar oc hoſſ (ſom wi
forlade vore Skyldener) hand
ſiger icke / at Synderne bliffue
oſſ forladne for vor forladelſis
ſkyld / Men vor forladelſe er it
Sacramente oc vduortis tegen/
formedelſt huilcket wi bliffue
paaminte oc viſſe / at Gud oc
haffuer forladet/ oc vil forlade
oſſ Synderne.

Den Siette Bøn.

Leed oſſ icke i friſtelſe.

DEet er / Kære Fader / lad oſſ icke falde i ſuare friſtelſer. Vocte oc beſkerme oſſ fra Dieffuelens grumme oc forferdelige liſtighed / at wi icke ſkulle komme i vildfarelſe oc forblindelſe / i drøffuelſe oc vantro / oc fortuile ſaa paa din Naade oc Barmhiertighed / etc.

Men frelß oß fra ont.

DEt er en almindelige beslutning paa alle Bøner/ Oc wi bede her om forløsning aff al skrøbelighed / Synd/ jemmer / oc dette gantske leffnets elendighed / Summa/ Wi bede at wi kunde forløsis/ aff saa megen hierte sorge / som wi haffue i dette elendige leffnet. Oc at oß maa giffuis euig Retferdighed oc det euige Liff/ AMEN.

Saa lærer nu denne ædele oc dyrebar Bøn (Fader vor) huilcken vor HERRE Christus haffuer selff forskicket oß met gantske korte ord / huorledis wi skulle bede om det Aandeli ge oc legemlige gode. Huorledis wi skulle bede for den gantske Christendom/for predicke Embedet/

bedet/ oc den hellige almindeli-
ge Kircke/ for Regemente oc al-
mindelig fred i Verden/ for ner-
uerendis oc tilkõmendis nød etc.
Fordi at det ſtaar icke til at
begribe met menniſkelige tanc-
ker eller ord / huor fortørnet oc
bitterlige vred / den onde Aand
er mod Gud/ Chriſtum oc hans
Kircke / oc huad for en wſigelig
ſtor mact / ſtyrcke oc behendelig
liſtighed hand bruger/huor met
hand gaar oſſ effter/ at hand vil
forføre / oc komme oſſ i vildfa-
relſe/met falſk lærdom/allehon-
de vildfarelſe oc ketteri/paa det
hand kand indtage vore hierte
met blindhed/at hand kand be-
ſuige oſſ vnder helligheds ſkin/
met falſk Gudstieniſte/ høgleri
oc løgen etc. At hand kand off-
uerfalde oſſ/føre oſſ i ſuare tanc-

ker / drøffuelse oc wtaalmodig-
hed / Hand giør offte aff en rin-
ge aarsage (aff en ert) it stort
bierge / at hand der met kand
kaste oss i allehonde hierte sorge
oc iemmer.

Der faare naar wi læse den-
ne ædele bøn / skulle wi lade vore
øyen op / oc see den store mectige
fare / den forferdelige aluerlig-
hed / vrede oc grumhed / huor
met Dieffuelen søger Kircke re-
gementet / oc alle Guds sager.
Oc der emod betencke Guds w-
sigelige gaffuer oc velgerninger /
met huilcke hand opholder baa-
de Regementerne etc. At wi saa
kunde lære at bede gudelige / oc
befatte i huer bøn besynderlige
vdi Fader vor / den neruerendis
paaliggende nød / som oss paa-
henger / Dette er troens ret Chri-
telige

telige øffuelse / det er en ret høy/ hellig/ behagelig Guds tieniste.

Saa haffuer Propheten Zacha. kortelige befattet i det 12. Cap. al det ligende fæ/som wi haffue formedelst Christum oc Euangelium/oc den rette Guds tieniste/der som hand siger. Jeg vil vdgyde offuer Dauids huss naadens Aand. Naadens Aand er børnenis vduelgelsis Aand huilcken wi anãme formedelst Christũ/som giør oss visse/at wi haffue en naadig Gud/ oc at wi ere Gud behagelige. Saa giffuer Propheten først til kiende/huorledis wi vorde retferdige faar Gud/oc huilcken der er den rette/ høyste/ædelste oc helligste Guds tieniste. Fordi at bønens Aand er/at paakalde Gud aff hiertet i

 al nød/

al nød / at tacke Gud gladelige/ oc frimodelige bekende Guds ord.

Oc efftersdi en Christen bøn er icke andet / end at paakalde Gud oc tacke hannem / da skulle wi vide/at wi skulle oc altid tacke for alle Guddõmelige velgerninge. Thi wi anamme daglige aff Gud wtallige mange velgerninger/huilcke wi offte icke vide selff aff. Fordi at wi see daglige wtallig fare/ oc wi mue formode oss wtallig bedrøffuelse / oc forferdelig skade aff Dieffuelen/ der som Gud icke met mact beskermer oc vocter oss.

Saa siger S. Paulus. For alle ting skulle i altid gøre Gud tacksigelse. Oc 2. Corinth. 1. befaler hand at mange skulle bede for hannem / paa det at mange

skulle

ſkulle tacke der faare / at Gud voctede oc beuarede hannem. Hand giffuer ſaa til kende / at ſaadan en Gudstieniſte ſkal altid vere hoſſ de Chriſtne.

Ein deilig kort vdleggelſe paa Troen / ſom D. Mart. Lut. ſcreff for ſin gode Ven.

Fordanſket aff
D. Pet. Palla.

Troen

TRoen haffuer tre store Hoffuitstycke eller Artickle / effter de tre Personer i guddommelig Maiestat.

Det første Hoffuitstycke om Skabningen.

Jeg tror paa Gud Fader almectigste / Himmels oc Jordens Skabere.

HEr skin først it stort liuss i dit hierte / der som du vilt det anamme / oc lærer dig met korte ord / det som icke kand vdsigis eller vdscriffuis met alle Tunger oc mange Bøger / som er / Huad du est / hueden du est kommen / Huor aff Himmel oc Jord komme. Fordi at du est Guds skabning / creature oc gerning/

ning/det er / aff dig selff oc i
dig selff est du inted / du kant
inted/vest inted/formaat inted.
Thi huad haffuer du verit faar
tusinde aar? Huad vaare Him=
mel oc Jord faar sex tusinde
aar? lige saa aldelis inted / som
det er inted/der aldri skal skabis.
Oc huad som du est/vedst/kant/
formaat/det kaldis Guds skab=
ning / som du her bekiender met
din mund/ der faare haffuer du
inted at rose dig aff faar Gud/
vden at du est aldelis inted / oc
hand er din Skabere/ oc kand i
alle øyenblick giøre dig til inted.
Aff dette liuss veed vor fornufft
inted. Mange høylerde Mend
haffue søgt effter at wide/ huad
Himmel oc Jord/ Menniske oc
Creature ere / men de funde det
icke. Men her kaldis det / Troen

siger / Gud skabte alting aff in-
ted. Der er sielens lystige vrte-
gaard / at spacere oc omuandre
vdi / i Guds gerninger. Men det
er forlongt at scriffue her der om.

Det andet er / at mand skal
her tacke / at wi formedelst Guds
barmhertighed ere skabte aff in-
ted / oc daglige opholdis aff in-
ted / saadan en deylig skabning /
som haffuer liff oc siel / fornufft
oc sind / oc at hand sette oss til
herrer offuer Jorden / fiske / fule /
diur etc. Der til høre Gene. 1. 2. 3
Capit.

Det tredie er at wi skulle be-
kiende oc beklage vort vantro oc
wtacknemelighed / at wi haffue
icke lagd saadant paa hierte / icke
trode / betenckte eller bekende /
oc vaare verre end wskelige Cre-
ature etc.

Det

Det fierde er/at wi skulle bede om en ret stadig tro/at wi her effter kunde tro oc holde den gode Gud / for vor Skabere / som denne Artikel siger.

Det andet Hoffuitstycke om vor Genløsning.

Oc paa Jesum Christum/ hans eniste Søn vor HERRe etc.

HEr skin ocsaa it stort liuss/ oc lærer oss / huorledis wi ere forløsde formedelst Christum Guds Søn / fra døden/ som wi effter skabningen fulde vdi formedelst Adams synd/ oc skulde bleffuit fordreffnede euindelige. Oc her er det tid/

I·N·R·I

tid / at lige som du i den første artikel skalt regne dig selff for en blant Guds Creature / oc icke tuile der paa / Saa skalt du ocsaa her regne dig for en blant de gēløsde / oc icke tuile. Oc du skalt hoss alle ord sette / det første ord (vor) som Jesum Christum vor HERre / lige saa / som pintis for oss / som døde for oss / som opstod for oss / at det er altsammen vor / oc gielder oss / oc at du skalt vere met blant det samme vor / lige som ordet selff giffuer til kiende.

Det andet er / at wi aff hiertet skulle tacke for saadan stor naade / oc glæde oss aff denne genløsning.

Det tredie er / at wi skulle bitterlige beklage oc bekende aff hiertet / den skendelige vantro oc tuil-

tuilactighed som wi haffue til saadan naade. Oh huad skalt du her faa at betencke/huor meget affguderij haffuer du bedreffuit mod denne Artikel / met saa megen Helligens dyrckelse / oc wtallige egne gerninger / som vaare tuert imod denne genløsning.

Det fierde er at du skalt nu bede Gud / at hand skal her effter holde dig i den rette rene tro til Christum din HERRE indtil enden.

Det tredie Hoffuitstycke om vor hellig gørelse.

Jeg tror paa den hellig Aand.

Dette

DEtte er det tredie ſtore liuſſ/ſom lærer oſſ/Huorledis wi ſkulle finde oc begribe denne Skabere oc Genløſere paa Jorden/oc huor alting ſkal paa det ſiſte bliffue / huor om der vaare vel meget at tale/ Men dette er kortelige Summē. Huor den Chriſtelige Kircke er/ der finder mand Gud vor ſkabere / Gud vor genløſere / oc Gud den hellig Aand/det er/den ſom oſſ daglige helliger/ formedelſt ſyndernis forladelſe etc. Oc den Chriſtelige Kircke er der / ſom Guds ord om denne tro rettelig predickis oc bekiendis. Der haffner du atter meget at betencke / om alt det/ſom den hellig Aand daglige bruger i den Chriſtelige Kircke.

Der faare ſkalt du her tacke

Gud/at du oc est kommen oc kal-
det til denne Kircke.

Du skalt bekiende oc bekla-
ge din vantro oc vtacknemelig-
hed/at du inted haffuer actet aff
alt dette. Oc du skalt bede Gud
om en ret fast tro/som kand tøff-
ue oc bliffue/indtil du kommer
der hen/som alting skal bliff-
ue euindelige/det er/effter
de Dødis opstandelse i
det euige liff/A-
MEN.

Om helli-
gens paakaldelse.

DEt er den aller Nytteligſte ger-
ning / ſom alle Menniſke kunde
giøre / oc deris høyſte viſdom /
at de kunde rettelige paakalde
Gud / ſom Gud formedelſt ſin
obenbaring naadelige lærde oſſ.
Oc denne gerning giør en ſkilſſ-
myſſe mellem Guds Kircke oc
andre folck / ſom ere Hedninge /
Tørckere / oc ſkendelige Jøder
etc. Der faare er det gantſke nyt-
teligt / at beholde den rette paa-
kaldelſe reen / oc at mercke en
ſkilſſmyſſe / mellem den rette oc
falſke paakaldelſe.

Oc denne er beſynderlige
den eniſte rette paakaldelſe. At
mand paakalder oc tilbeder den-

ne sande Gud som obenbarede sig/ formedelst sin Søn Jesum Christum / oc formedelst sit Euangelium / oc at du gaar saa frem faar hannem/at du vedst/ at hand selff haffuer beskicket sin Søn Jhesum Christum / til en Meglere mellem sig oc oss/ huilcken der bar oc stillede den forferdelige vrede mod oss/ocat hand beskickede oc viede hannem til en euig ypperste Prest oc Meglere/ at hand skal oc vil altid aff begyndelsen effter Ade fald/ bede for oss alle / indtil de Helligeendelige bliffue forløsde.

Til denne eniste Meglere oc forligere skulle wi holde oss / oc komme saa faar Gud/at wi fastelige tro/ at denne Guds Søn Jesus Christus / staar faar sin eni-

euige Fader/ſeer oc kiender vore hierte/ſuck oc raab/Oc der ſom wi paakalde/at hand vil bede lige met oſſ. Der faare ſkulle wi befatte hans naffn i vor bøn/oc bede Gud/at hand vil anſee oc anamme denne Meglere Jeſum Chriſtum / oc hans fortieniſte oc forbedelſe for oſſ/oc giffue oſſ for hans ſkyld ſyndernis forladelſe/naade / den hellig Aand/ oc det euige liff/At hand ocſaa vil hielpe oſſ i al nød /vdi dette elendige ſkrøbelige leffnet etc.

Wi ſkulle oc paakalde oc tiltale megleren ſelff Chriſtum Jeſum Guds Søn/oc bede/at hand vil ſelff vere oſſ naadig / oc at hand vil bede ſin euige Fader for oſſ/oc hielpe oſſ met hannem/ſom hand ſelff ſagde kom-

 mer

mer til mig alle / i som ere vdi angst etc. Item alt det som i bede om i mit Naffn / det er / met den forhaabelse/at i skulle bliffue behagelige for min skyld / det vil ieg giøre / siger hand. Der met beuiser hand / at hand vil arbeyde met Faderen.

Oc naar du kommer saa frem faar Gud oc denne Meglere / da skalt du haffue it hierte som vil omuende sig til Gud / oc du skalt fast tro oc haabis / at Gud vil vere dig naadig anamme dig / høre din bøn / hielpe dig etc. Oc du skalt vente dig hielp / oc icke tuile paa Gud.

Disse ere høye hemmelige stycke / huilcke mãd skal lære i forsøgelse vdi daglig suck oc raab til Gud. Oc der ere altid nogle Guds rette Tienere / de som i

naagen

naagen maade forstaa dette/oc paakalde Gud rettelige.

Saa siger oc S. Paulus til Timotheum. Der er ekon en Meglere/mellem Gud oc Mennisken/Christus Jesus/som gaff sig til en betalning for alle.

Oc S. Johannes siger/ Wi haffue en Talssmand hoss faderen Jesum Christum den retferdige. Hand er forligelsen for vore synder.

Oc Guds Søn siger selff/ Huad som i bede Faderen om i mit Naffn/det skal hand giffue eder. Denne Søn er den eniste Meglere oc ypperste Prest/ som staar faar den euige Fader/ oc kād alene (som der staar screffuit til de Ebreer) indgaa i det aller helligste/Sanctum sanctorum/

rum oc komme i Guds hemmeli-
ge raad. Denne fører vor suck oc
raab faar Gud. Til denne ypper-
ste Prest skulle wi holde oss / oc
for hans skyld bede om naade
oc hielp / vente oc formode oss
alt got.

Nu er dette liuss om Gud /
om den eniste Meglere Guds
Søn / oc om troen snart vdsluct.
Oc Hedninge oc alle honde
Menniske ere forferdelige bort-
nende fra den sande Gud oc eni-
ste Meglere. Oc effterdi at natur
lig fornufft alligeuel veed saa
meget / at der er en Gud / som
kand hielpe / da raabe alle Men-
niske i deris nød til noget / som
de holde for en Gud / Oc huo
som er vden Guds Ord / hand
optencker allehonde Guder / oc
allehonde frelsere oc Meglere / oc
er

er vdi stor vildfarelse om Gud. Saa optenckte Hedninge / at Solen vaar Gud. Item at Manen / Venus etc. vaare Gud. Oc effter som hver haffde nød til / saa løb hand til denne / eller til en anden Gud. Oc der mand først vigede fra den rette Gud / oc fra den eniste Meglere / oc miste Guds ord / saa fulde Menni*s*ken i blindhed oc raseri / oc hver optenckte ny Guder oc ny frelsere / Som Hedningene forferdelige haffue giort / i det / at den ene paakallede Bachum / den anden Martem etc.

Saa er det oc (Diss vær) skeet blant dette folck / som vil haffue det Christelige naffn. De kiende icke rettelige Guds Søn / som en Meglere oc Talssmand / Men de hulde hannem aleniste

foren forferdelig Domere / oc løbe der til met til Mariam / til S. Peder / til S. Jacob / til S. Anna etc. Oc de giorde icke alениste Meglere oc forbedere aff dem / men ocsaa frelsere. Oc vdi saa maade er Guds almectighed oc ære tillagd de samme skrøbelige Menniske / Huilcket der er it obenbare Affguderi / som Hedningernis Affguderi / der paakallede Bacchum / at hand skulle beuare Vinbiergene etc.

Alligeuel at der nu nogle listige Ordgydere / bekende i nogen maade denne misbrug / saa ville de dog beholde grunden oc begyndelsen til deris vildfarelse / oc sige / At mand skal icke giøre frelsere aff Helligen / men mand skal tilbede dem som Meglere oc talssmend. Der

Der met røffue de den ære/ som tilhører Guds eniste Søn Jesu Christo/ huiss pine/ offer/ oc fortieniste/ der er alene den rette betalnig for oss/ oc hand er alene beskicket til en Meglere oc den ypperste Prest/ for huiss skyld Gud tilsiger/at visselige ville bønhøre oss. Du haffuer ingē foriettelse aff Gud/at hād vil bønhøre dig for S. Jacobs skyld. Nu skal vor bøn ske i troē/ som seer til Guds Ord oc til Guds Søn.

Oc som tilforn er sagd/ Mand kand icke hoss Gud komme til naade vdē Meglere. Guds eniste Søn er beskicket til Meglere/Forligere/oc ypperste Prest/ som offrede sig paa kaarsset for oss/ oc opstod igen/ oc leffuer i enighed/oc sider hoss sin Fæders

høyre

høyre haand oc beder altid for alle menniske som haffue den rette tro.

Fra denne Meglere Jesu Christo skulle wi ingelunde lade vende oc slide oss / oc wi skulle ingelunde sette hellige Menniske i hans sted/ S. Peders oc S. Jacobs pine oc fortieniste ere icke betalning for oss/de ere oc icke skickede til meglere oc forligere.

Der til er dette almindelige sandhed / oc skal vel betractis/ at Gud siger / Den sande Gud skalt du paakalde/oc tiene hannem alene. Naar som wi paakalde it wsynligt væsen / da bekiende wi/at det er almectigt / oc kand see oc kiende alle menniskis nød oc aluerlige suck. Huo som nu paakalder de hellige menniske som

ke som ere bort døde/som S. Peder/eller S. Anna etc. Hand giffuer dem saadan almectig- hed/at de kiende alle menniskis bøn oc hierte. Det er ocit oben- bare Affguderi.

Oc Summa. Den rette Guds paakaldelse er den høyste Guds- tieniste/ Oc hun skal ske/ lige som Gud befalede oc vnderuisde oss der om/oc wi skulle icke op- tencke eller anamme nogen ny paakaldelse/ vden Guds Ord. Nu er det obenbare/at der er in- ted Exempel eller stadfestelse i Propheternis eller Apostelers scrifft/der de bortdøde Mennis- ke vorde tiltalede oc paakallede vdi/Der faare est du visser/at Gud icke vil haffue aff oss/ saa- dan hellige Menniskis paakal- delse/oc at hun kand icke ske vdi en ret tro.

Dette er kortelige ſagd om paakaldelſe. Men det er en andē ting/at betencke helligens hiſto rier/oc lære der aff troens gode Exempel oc al dydelighed /oc tacke Gud/at hand haffuer altid vduald nogle aff det menniſkeli= ge ſlecte/oc formedelſt dem o= benbarit ſig/oc formedelſt dem giffuit oſſ ſit ord/ befrelſt dem mangfaldelige/oc der met giff= uit til kiende/at hand oc vil bøn= høre oc frelſe oſſ.

Dette er meget nytteligt at betencke om Helligen/ſom Da= uid offte ſiger i Pſalmerne/At hand vil priſe Guds hielp/ paa= det at andre oc ſkulle paakal de oc kiende Gud/oc bede oc vente hielp aff hannem.

Esaie i det 11. Capit.

Der skal opgaa it rijs aff Jesse Slect / oc en quist aff hans roed skal bære fruct/paa huilcken HERRens Aand skal huilis etc.

Jomfru Maria skal mand icke paakalde.

S. Lucas Euangelista scriffuer i det første Capitel vdi sit Euangelio / at der den offuer Engel Gabriel / førde Marie helsen / da sagde hand blant andre Ord. Fryct dig icke MARIA / Du haffuer fundet naade hoss Gud. Dette ord skulle wi io vel mercke. Fordi det tiente icke aleniste der til / at den Pige Jomfru Maria skulde trøstis der met / men at det gruselige Affguderij skulde forhindris / huilcket der effter er opkommet blant de Christne / formedelst Paffuen oc hans Muncke / oc hoss Papisterne end nu stedze haffuer fremgong / som giøre aff

Jomfru Maria en Gud / oc til⸗
legge hende al mact i Himme
len oc paa Jorden / lige som hun
haffde det aff sig selff.

Men alligeuel at Jomfru
Maria er velsignet offuer alle
Quinder / at der fick aldri nogen
Quinde saadan naade oc ære /
saa drager dog Engelen Gabri⸗
el hende ned med disse ord / oc
giør hende lige ved alle andre
Helligen / efftherdi hand siger
klarlige / at huad som hun er /
det er naade oc icke fortieniste.
Nu skal der io vere forskel / mel⸗
lem den / som giffuer naade / oc
den som anammer naade.

Mand skal søge naade hoss
den / som giffuer naade / oc icke
hoss den / som selff haffuer naa⸗
de behoff. Det giorde mand icke
i Paff⸗

i Paffuedømet. Fordi at der løb huer mand til Jomfru Maria/ oc søgte der mere naade oc vente-de hielp/ end hoſſ den HERre Christo. Fordi at saa siunge Papisterne om hende. Maria mater Gratiæ, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe. Oc ydermere. In omni tribulatione & angustia nostra, Succurre nobis beatissima virgo mater Maria. Item/ Ora pro nobis sancta Dei genitrix &c. Sentiant omnes tuum leuamen,

Til at affuende saadan vildfarelse/ da lader oſſ vel mercke dette Ord. Maria du haffuer fundet naade hoſſ Gud. Oc lader oſſ lære der hoſſ/ at wi skulle holde hende for it Menniske/ som er kommen til naade/ oc icke

den der skal vddele naade. Fordi at der til er hendis kiere Barn/ vor kiere HERRE Christus tilskicket/ at wi skulle søge naade hoss hannem / oc formedelst hannem komme til naade/ som Johannes Døbere siger Johannis i det 1. Wi haffue alle anammet aff hans fuldkommenhed / naade for naade.

Her effter folger den loffsang om Christi fødzel.

Esaie

PVER IESVS

Esaie IX. Oss er fød it Barn/ en Søn er oss giffuen.

---

aakaldelse.
naade. For-
s kiere Barn/
E Christus
alle søge naa-
oc formedelß
l naade/ som
re siger Jo-
Vi haffue
ffhans
hed /
naa.

er fol-
ng om
Siel.

Esaie

It lidet Barn saa ærefult/ Idag oss føddis paa Jord ē. Aff en Jomfru naadefuld Oss arme folck til fortrøstning/ haffde oss det Barn icke veret fød/Da skulde wi altsamen til euig tid døet/ hand er vor salighed alene/ Eya du søde Jesu Christ /At du mennifke fødder est/ Vocte oss fra Helffuedis pine.

DENNe smucke Christelige sang/ om det nyfødde Barn Jesu/ siunger mand nu allenegne i dette land / Men der findis dog mange som hānem icke rettelige forstaa. Disligest haffue wi oc

huert aar hørt de hellige Englis predicken huilcken de førde oss ned aff Himmelen/oc vaar den første predicken effter Christi fødzel/huilckē der viser oss alene til vor frelsere Christum/ huilcken Papisterne oc læse vdi Euangelio,/ oc høre huert aar predickis/oc de siunge der til ocsaa i deris Kircker.

Oc de gaa dog icke diss mindre stedze hen/oc paakalde Jomfru Maria/faste/holde de døde helligens høytid /løbe til helligdom/ bestille oc høre Messer etc. Det kaldis dog io at giøre andre frelsere / oc foruende denne vise eller sang. Oc de sette i denne frelseris eller Barns sted / Jomfru Maria oc andre helligen/Ja vel oc vore arme oc elendige Menniskis egne gerninger.

Denne loffsang minder oss paa try ting. Først / huorledis Christus er fød / som er/aff en reen Jomfru. Det andet/Huor faare? som er / oss til trøst. Det tredie/ Huorledis wi skulle tacke Gud for saadan velgerning. Wi ville see denne sang ord fra ord. Først siunger den Christne Kircke.

Jt lidet Barn.

Den Gode Barmhertige Gud/vilde icke komme i en forferdelig skickelse/som hand kom til Adam effter at hand vaar falden. Oc icke heller som hand kom i Syndfloden / oc til Sodoma oc Gomorra. Oc icke heller som hand kom til Jsrael paa Sinai bierge. Men hand vilde kōme i it lidet Barns skickelse/

paa det at huer Menniske vel motte traade frem met hiertelig tillid / octage dette Barn i fagn/holde det i sine arme/kysse det / oc skicke sig der met som hand selff vil / dog vdi troen.

Saa ærefuld.

Alle Menniskis børn vndfangis i synd/oc fødis vdi synd. Alene dette barn Jesus Christus er vndfanget aff den hellig Aand / oc formedelst Guddommelig krafft offuen ned vden al synd/oc fød aff Jomfru Maria/som Gabriel Engel bær vidnisbyrde om Luce i det første Capitel. Der faare er Christus alene den benedidede Sæd / i huilcken alle folck skulle velsignis. Genesis i det 22. Capit. It ærefuld/

rent/vdualt barn/aff art oc fød=
zel. Der ere vel nogle børn/som
Jeremias oc Johannes døbere/
helligede i moders liff. Men det
te barns Jesu lige haffuer icke
verit paa Jorden/det skal oc icke
komme/som aff naturen oc ret
art skal vndfangis oc fødis/saa
reent/helligt oc saligt. Der faa=
re haffuer det oc tilbørlige den
Titel at det kaldis it ærefult
barn/det er/som er alt loff oc æ=
re vert.

Andre børn fødis deris Forel=
dre. Dette barn er oss. Nobis na=
tus, nobis datus/Esaie i det 9. cap.
for sig haffde hand det icke be=
hoff/men wi haffde det behoff.
Hand er vor Kong / Fader /
Mestere oc hyrde/hand er en vel=
dig Kong offuer oss alle. Hand
besørger oss met legemlig nød=
tørff=

tørfftighed / som en Fader sine kiere børn / Hand lærer oss / som en from Mestere sine Disciple. Hand føder oss / som en trofast Hyrde sine faar. Oc alligeuel at wi end ere saare fulde aff bulde / skrøbelige oc siuge / saa forskiuder hand oss dog icke. Fordi at hans Rige er it naaderige / it hielperige / it trøsterige. Andre Köger lade sig løffte / bære / føre / oc lede aff deris vnderdane. Denne Kong fører oc ledsager oss / Ja tager oss paa sine skuldrer / oc guddommelige ryg / bær oss / som den Samariter det saargiorde menniske / til det himmelske federne lands herbere / Luce i det 10. oc 15. Capit.

Jdag.

I dag / kaldis i scrifften / den gantske tid / fra Christi naadelige fødzel / indtil den yderste dag / huilcken tid der regnis for en dag / Psalm. 95. Om denne / I dag / taler oc Guds Engel til Hyrderne Luce i det 2. Capitel. Seer ieg forkynder eder en stor glede / som skal vederfaris alle folck / Fordi at eder er i dag fød en Frelsere / som er CHRIstus HERre / i Dauids stad / Som hand vilde sige. I frõme Christne skulle her effter icke vere bedrøffuede / Fordi / at i dag begyndis trøstens oc al gledens dag / i huilcken dag Verdens Saliggørere er kommen.

Aff en Jomfru naadefuld.

I Heua ere alle Quinder

formaledidede/ſaa/at de ſkulle føde deris Børn met pinactelighed/Gene. i det 3. Capit. Alene Jomfru Maria er benedidet/oc velſignet for ſaadan formaledidelſe / ſom Engelen ſagde til hende. Luce i det førſte Capit. Vil vere du liffſalige/HErren er met dig/du velſignede blant Quinderne. Som Maria nu vndfick CHriſtum Guds Søn aff den hellig Aand / ſaa fødde hun hannem oc vden pinactelighed. Der faare maa hun tilbørlige priſis foralt Quinde Kiøn/ en naade fuld/deylig/reen oc vkrencket Jomfru/faar fødzelen/ i fødzelen / oc effter fødzelen. Som Eſaias i det 7. 9. 11. Oc Heſechiel i det 44. Cap. propheterede om hende. Det andet ſom Kircken ſiunger.

Oss arme folck til fortrøst-ning/haffde oss det Barn icke ve-ret fød/Da skulde wi altsam-men til euig tid døet/Den salig-hed tilhører oss alle.

Det ord (arme) giffuer til kiende/huilcke Christus er fød til trøst oc salighed/som ere. De Aandelige fattige oc arme/Mat-thei i det 5. Capit. De som for-tuile paa alle deris egne gernin-ger/oc aleniste bygge paa Guds barmhertighed. De som visseli-ge der forlade dem til/at naar de formedelst troen haffue Chri-stum i deris hierte/da kand dem huercken fattis timeligt eller euigt/alligeuel at de end inted see faar deris øyen eller føle. Om disse fattige siunger oc Maria i

Magnificat / Luce i det første Cap. Oc kalder dem de Uunggrige. Summa / Huo som vil haffue dette nyfødde Barn til sin trøst / hand skal vere fattig / indted holde aff sig selff / men fortuile paa alle sine gerninger oc fortieniste / oc aleniste forlade sig paa Christum / visselige tro oc holde / at hand er alene vor frelsere oc saliggørere / icke aff vor fortieniste / men aff blot barmhertighed oc naade.

Uden troen er det icke mueligt at nogen kand bliffue salig / Hebre i det 11. Thi denne Jesus Christus er alene / den som vil frelse sit folck aff alle synder Matthei i det 1 Capit. Der faare kalder oc Engelen hannem en frelsere / Luce i det 2. Capit. De

Johannes døbere kalder han-
nem Guds lam / som bær Ver-
dens synder / Johannes i det 1.
Capit. Oc S. Petrus siger / Ac-
to. i det 4. Capit. At wi skulle
bliffue salige i Jesu Naffn. Oc
Paulus siger Tit. i det 3. Capit.
Guds vor frelseris venlighed oc
kierlighed mod Mennisken o-
benbaredis / Icke for de retfer-
digheds gerninger skyld / som
wi giorde / Men effter sin barm-
hertighed giorde hand oss sali-
ge / formedelst igenføldelsens
Bad / oc den hellig Aands for-
nyelse / Huilcken hand haffuer
vdgydet rigelige offuer oss / for-
medelst Jesum Christum vor
Frelsere / Paa det at wi skulde
formedelst hans naade / vere ret-
ferdige oc Arffuinge til det euige
liff effter haabet / Det er visseli-
ge sant.

ge sant. Oc dette er det / som wi paa denne tid siunge. Vaare oss det Barn oc icke fød / da skulde wi altsāmen til euig tid døet / hand er vor salighed alene (Den salighed er kommen oss alle)

Oc alligeuel at Christus siger Matthei i det 15. Capit. Jeg er icke vdsent / vden aleniste til de fortabede faar aff ISRaels huss / Oc hand kalder samme sted Hedninge hunde / der som hand siger / Det er icke smuct / at mand tager Brød fra børnene / oc kaster det faar hunde. Hand bød oc Apostlene / Matth. i det 10. Capit. oc sagde / Gaar icke paa Hedningernis vey / oc drager icke til de Samariters Stæder men gaar hen til de fortabte faar aff Israelss huss. Oc S.

Paulus kalder Christum omskeræ relsens Tienere. Roma. i det 15. Capit. Hand siger ocsaa Acto. i det 13. Capit. At Salighedens ord er vdsend til Jøderne / Saa er alligeuel denne Christi dom oc befalning omuent / efftherdi at Jøderne foractede det / oc kaarsfeste Christum deris Frelsere / oc fordreffue Apostlerne / oc det kaldis nu saa. Gaar hen i den ganske verden / predicker Euangelium for alle Creature etc. Oc Joel siger / Huo som paakalder HERRENS Naffn / hand bliffuer salig. Der er nu fremdelis inted forskel / mellem Jøder oc Hedninge / icke heller Personers anseelse / som S. Paulus siger Gala. i det 3. Capit. Her er ingen Jøde eller Grecke / Her er ingen Tienere eller fri / Her er

ingen

ingen Mand eller Quinde / Thi at wi ere altsammen en i Christo Jesu. Gud er icke aleniste Jødernis Gud / men ocsaa Hedningenis. Christus nedbrød mellem veggen oc det gerde som der vaar i mellem. Ephe. i det 2. Capit. Oc hand vdslette den haandscrifft / som Dieffuelen haffde offuer oss / octog hende bort / oc slo hende til Kaarsset Coloss. i det 2. Capit. ocforløsde oss / aff all forplictelse / paa tid / sted / persone / kleder oc Mad / oc giorde oss fri / ledige oc løss aff altiltale. Aleniste at wi skulle giøre mod vor Neste i troen / som Christus giorde mod oss.

Det tredie som Kircken siunger.

1208.

Eya du søde Jesu Christ / At du Menniske fødder est.

Denne er de Christnis tacksigelse for den store ære oc velgerning / som wi haffue anammet aff Gud / oc besynderlige for Christi naadelige mandoms anammelse. Fordi at saadan stor ære skede icke Englene / men oss Menniske. Der faare alligeuel at Englene ere herligere Creature end wi ere / Saa haffuer dog Gud mere oc høyligere æret oss / oc huldet sig nermere til oss end til Englene / Effterdi hand er icke bleffuen en Engel / men it Menniske.

Wi arme elendige Menniske haffde dog bleffuit euindelige forderffuede / oc wi skulde veret vnder Dieffuelens / Dødens /

Syndens oc Helffuedis mact/ der som den gode oc barmherti- ge Gud icke haffde hulpet oss. Der faare skulle wi hiertelige glede oss aff dette Barn/oc tacke den almectigste Gud / for sin naade oc barmhertighed / at hand vilde icke lade oss forderff- uis i Synden oc døden / men sende oss sin Søn/at hand skul- de hielpe oss der fra oc giøre oss salige. Der faare skal hannem vere loff oc priss/ære oc tack i e- nighed / Amen.

Om denne Tacksigelse si- ger Propheten Esaias i det 51. Capit. At der skal vere i Guds menighed/glede oc fryd / tacksi- gelse oc en loffuendis røst/Som den Christne Kircke oc haffuer en seduane / at hun beslutter al Guds tieniste / Bøner / Psalmer

oc loffsange/met tacksigelse/ som naar hun siunger/ Gloria patri &c. Ere vere Gud Fader/ oc Søn/ oc den hellig Aand. Item/ Benedicamus Domino. Lader oss loffue oc tacke Gud. Item / Sit nomen Domini benedictnm, Ex hoc nunc & vsq; in seculum. HERRENS Naffn vere benedidet/ her fra indtil euig tid/ Oc der nest skalt du bede at hun maa giøre saadant loff oc tacksigelse i euighed.

At wi mue fuldkomme dette/ oc bliffue bestandige her vdi/ da sette wi en almindelig Bøn til/ oc siunge.

Vocte oss fra Helffuede.

Lige som wi oc bede i Fader vor/ Leed oss icke i fristelse.

Der

Der bede wi lige ſom her / at
Gud vor kiere Fader / vil forme-
delſt Jeſum Chriſtum det ny-
fødde Barn / ſin elſkelige Søn
frelſe oſſ / fra det arge oc onde /
det er / fra Dieffuelen / Helffue-
de / oc den euige død / der til fra
alt pinacteligt ont / fra al farlig-
hed til liff oc ſiel / fra al bekum-
relſe oc beſuarelſe / vduortis oc
vdi hiertet Oc at hand vil vocte
oc fri oſſ fra wfred / krig oc op-
rør / fra dyrtid / peſtilētze oc bra-
død / fra ſkadeligt vandløb /
ſtorm / liunit oc tordē / paa det wi
kunde vere tryggelige fri fra al
wlycke til liff oc ſiel / oc endelige
met Gud Fader / met hans elſ-
kelige Søn vor HERRE
Chriſto / oc met den hellig
Aand leffue euinde-
lige. Amen.

Der

Her efterfölger Engelens predicken/om Christi fødzel/til Hyderne.

S. Lucas Euangelista scriffuer i det 2. Capit. Huorledis Christus Jesus Guds Søn bleff fød til denne Verden i Bethlehem vdi stor armod/oc der det vaar skeet/siger hand fremdelis/huorledis der kom en Engel aff Himmelen met it herligt stort skin/til nogle Hyrder/som vaare nær hoss Betlehem paa marcken/hoss deris Hiord oc/predickede

faar

faar Hyrderne met disse ord.

Fryccter eder icke / See / ieg forkynder eder stor glede / som skal vederfaris alle folck / Fordi at eder er i dag den frelsere fød / som er Christus HERRE / i Dauids stad. Oc det skulle i haffue til it tegen. J skulle finde Barnet suøbt i klude / oc liggendis i en Krubbe.

DEnne er den første predicken effter Christi fødzel / Om det nyfødde Barn vor HERRE Jesu Christo / Huilcken som bleff ført aff Engelen / ned aff Himmelen til oss paa Jorden / femten hundret oc 52. aar siden. Oc hun haffuer end nu stedze sin fremgong / ind

ind til Verdens ende. Der faare er hun vel verd / at wi flitelige skulle lære oc mercke hende / Oc wi skulle io vocte oss der faare / at wi icke tencke / at wi kunde det vel / eller haffue al delis vdlert det.

Thi det ere saadane Ord / som icke ere voxte vdi it mennis-kis hierte / Fordi atocsaa de aller klaagiste oc visiste folck paa Jor den / vide der inted aff / Men det ere Engle ord / som komme ned / aff Himmelen / vdi huilcke wi ere ocsaa (Gud vere loffuit til e-uig tid) bleffne delactige. Thi det er lige saa meget / huad hel-ler wi høre eller læse denne pre-dicken / som wi haffde selff hørt hende aff Engelen. Fordi at Hyrderne (til huilcke Engelen talede disse ord (haffue oc icke

seet

ſeet Engelen de ſaae ekon it liuſſ oc ſkin / oc hørde ordene. Wi hø-re dem ocſaa (Gud vere loff) oc læſe dem end der til dagligei Bø-ger / der ſom wi ekon vilde opla-de øyen oc øern / oc rettelige lære oc bruge denne predicken. Thi det lader ſig dog her paa Jor-den icke aldelis vdpredicke eller vdlære

Men Engelens predick-en er klar oc forſtandelig nock. EDer er fød en Frelſermand. Men vaare hun end ſaa klar oc forſtandelig / ſaa er hun dog Paſſuen oc hans hob vbegribe-lig / ellers bade de icke folck paa-kalde Helligen / Kisbe menniſ-kens gerninger oc fortieneſte / oc ſøge andre frelſere / men de lode ſig nøye met denne frelſere.

Oc huor som Gud giffuer en vaagen oc flitig predickere/ som kand rettelige opuecke oc forklare disse Ord i Almuens hierte/hand faar aff denne Engels predicken den høye kaanst/ at hand kand rettelige kiende oc døme/paa alle andre falske lærdome oc Aander/Oc det er icke mueligt/ at Dieffuelen skulde foruende sig saa vnderlige/ at hand det ey skulde kiende oc forstaa/ oc se hannem mit ind i hans hierte/vaare hand end saa skarpsindig oc snedeg. Der aff roser S. Paulus 2. Corint. 2. oc siger. Oss er icke vniderligt/ huad Satan haffuer i sinde.

Saa haffue oc wi icke mere behoff til sagen/end at wi holde allehonde lærdom heller hand

kaldis Jødisk/Tørkisk/Papi-
stisk/eller huad hand vil/mod
denne Englis predicken/oc see
om hand vil skicke sig oc komme
der met offuer it. Paffuedømet
haffuer offuermaade megen
bram/met Gudstieniste oc man-
ge store kaastelige gerninger/
Men huo seer icke at det er alt-
sammen Affguderi/ efftерdi de
holde saadan Gudstieniste for
deris frelsere? Det er/de forla-
de sig der paa/lige som Gud
haffde behagelighed der til/oc
de der met kunde faa hans naa-
de/oc komme i Himmerige. Al-
ligeuel at Engelen predicker her
om dette Barn/at det er alene
den rette frelsere/oc ingen anden.
Der faare kunde wi met sand-
hed skylde Paffuen oc Bisper/at
deris lerdō oc leffnet er vdi vild
farel-

farelse. Fordi at huercken deris leffnet eller lærdom sticker sig met denne Engels predicken.

Huo som sig nu holder oc retter effter Engelens predicken/hand kand icke feyle eller fare vild / hand tage faar sig oc døme huad hand vil. Der faare skulle wi tacke Gud for saadan naade/ oc bede aff hiertet / at hand vil saa beuare oss/at wi io icke skulle miste dette Barn oc salige Liuss aff vore øyen oc hierte / som oss opliuser / mod al Dieffuelens listighed / oc Verdens skalckhed/at wi kunde vandre tryggelige / oc lettelige oc snart døme/ al anden lærdom/ som der er imod/at hād er wret/ Wi haffue icke behoff at giøre mere der til / end sige. Engelen

len den høye himmels første predicker icke saa/At mine/dine/eller noget Creaturis gerninger skulle vere vor frelsere/Men hand viser oss til Barnet/om huilcket hand siger.

Eder er idag en frelsere fød/ som er den HERRE Christus.

Dette ord Frelsere/vaar it bekent oc almindeligt ord hoss Jøderne/som mand seer/at Gedeon/Samson oc andre saadane/ ocsaa kaldis Frelsere/det er/ beskermere oc hielpere. Men Engelen siger/Saadan en Frelsere er eder icke fød/men den HERRE Christus. Det er Quindenis Sæd/som Gud haffde loffuit i

nit i Paradis / at hand ſkulde
ſønderknuſe Hugormens hoff-
nit/oc igenføre altſammen det/
ſom Adam oc Heua forkaſte.
Saa viſer hand formedelſt det
ord / Chriſtus / Hyrderne til
Scrifften / at de ſkulle ſee oc be-
tencke til bage / huad Gud ſaa
offte fra Verdens begyndelſe
haffuer loffuit oc tilſagd aff
Chriſto oc hans Rige/det ſkul-
le de alſammen finde oc faa hoſſ
dette Barn/huilcket der haffuer
giort/vdret oc beſtillet alt det/
ſom er vor ſalighed anrørendis.
Denne engle/Doctor oc Predic-
kere ville wi ocſaa tro/ oc holde
oſſ ved hans predicken/oc ingen
anden tro / ſom icke viſer oſſ til
dette Barn.

Engelen minder dem oc be-
ſynderlige paa de gamle klude/

der Barnet vaar suøbt vdi / oc paa Krubben der det vaar lagd vdi / Paa det at Hyderne icke skulde forarge sig som Jøderne / paa saadan en arm skickelse / For di det staar saare ilde oc daarlige / at dette Barn skal vere saa fattigt faar Verden / oc alligeuel saa affuermaade rigt met naade. Hyrderne haffde oc vden tuil tenckt det samme / der som Engelen icke haffde kommet tilforn / oc lige her met giort Barnet kiendeligt / paa huilcket ellers al Verden forarger sig.

Det skal oc nu vere vor høyste trøst / huor paa wi kunde aldelis ret visselige prøffue Guds naade oc barmhertighed / At Gud den almectige euige Fader forbarmede sig offuer oss / oc gaff

oss

oſſ ſin Søn / i ſaa venlig en ſkic-
kelſe / formedelſt en deylig reen
Jomfru/hand legger hannem i
hendis ſkiød / oc lader ſin helli-
ge Engel predicke for oſſ. At
hand er vor Frelſere/ huad ſom
oſſ fattis/det ſkulle wi finde hoſſ
hannem. Hand vil vere vor
hielp oc trøſt/ at her effter mel-
lem Gud oc oſſ ſkal al vrede vere
borttagen / oc der ſkal vere idel
kierlighed oc venſkab.

Der lader oſſ nu betencke /
om Gud giør wret / der ſom
hand til enig tid fordømer dem/
der dette høre oc læſe / oc acte det
dog intet. Som de blinde forher
dede Papiſter giøre/der icke ville
lade ſig nøye met denne frelſere/
men ſøge ſig andre Frelſere/der
de forlade ſig paa / alligeuel at
Engelens predicken lyder an-

 derleds

derleds / som er / at dette Barn er alene vor Frelsere / i hvilcken wi aleniste skulle haffue al trøst oc glede / som i vort største ligende fæ. Huor som hand er / der see alle Engle oc Gud selff hen.

Dette ligende fæ lægger Gud icke aleniste Moderen i skiødet / men oss alle / oc huer besynderlige / oc siger. At hand skal vere vor egen / wi skulle bruge hannem / oc alt det som hand haffuer i Himmelen oc paa Jorden / det skal høre oss til. Huo som nu saadant hører / oc haffuer der dog icke glede aff / eller offuergiffuer oc forlader denne Frelsere / oc søger en anden / hand skal paa den yderste dag vel faa at finde / huad hand offuergaff oc søgte.

Denne er nu den trøstelige Engle predicken / for huilcken wi skulle tacke Gud / oc bede / at hand vil selff tale oc scriffue hende i vort hierte / Paa det / wi kunde rettelige trøste oss aff denne Frelsere / oc formedelst hannem offueruinde Døden oc Dieffuelen.

Oc til denne Engels predicken komme mange tusinde andre Engle / oc begynde at siunge en deylig sang / At lige som predicken er en Mester predicken / saa kommer der oc en deylig Mestersang til / En Englesang / hues lige mand tilforn icke haffuer hørt i verden oc lyder saa. Ære vere Gud i det høye / Fred paa Jorden / oc Menisknen en velbehagelighed.

SALVATOR MVNDI.

Beslutning om helligens paakaldelse.

Jesus Christus vor HERRE oc Saliggørere siger Matthei i det 28. Capitel.

Mig er giffuen al mact i Himmelen oc paa Jorden. Der faare gaar hen / oc lærer alle folck / oc døber dem i naffn Faders / oc Søns / oc den hellig Aands. Oc lærer dem at holde / alt det som ieg befalede eder. Oc see / Jeg er hoss eder alle dage / indtil Verdens ende.

Aff disse Ord allene/ er det io klart nock/ at mand skal icke paakalde de bortdøde Helligen. Thi vor HERRE Christus selff/ kreffuer icke mere aff sine Christne/ end at holde det/som hand befalede sine hellige Apostele/Som ordene lyde. Lærer dem at holde alt det/ som ieg befalede eder. Mand finder oc ingen sted i den hellige Scrifft/ at Christus befalede sine Disciple/ at lære eller predicke/ at de skulle paakalde dè affdøde Helligen. Vor HERRE Christus siger oc fremdelis/ at hand vil vere oc bliffue hoss oss indtil Verdens ende/Der faare haffue wi icke behoff at søge hannem formedelst Helligens forbedelse/ wi kunde altid finde hannem oc alle vegne. Oc hand haffuer

ocſaa tilſagd oſſ bønhørelſe/ Matthei i det 21. Capit.

DEn Hellige Apoſtel Paul. der ſom hand befaler de Chriſtne 1. Timo. 2. Capit. at bede for Offrighed/ oc for de Regimente i Verden/ ſiger hand. Saa formaner jeg eder/at mand faar alle ting ſkal først giøre bøn/ formaning/ forbedelſe oc tackſigelſe for alle Menniſke/for Konger oc for al Offrighed/ At wi kunde leffue it roligt oc ſtille leffnet/

net/i al gudelighed oc erlighed. Thi det er got/der til ocsaa behageligt faar Gud vor frelsere/ huilcken der vil/at alle Menniske skulle hielpis/ oc komme til sandheds bekiendelse. Fordi at der er en Gud/ oc en Meglere/ mellem Gud oc Menniskēn/som er det Menniske Christus Jhesus/ som gaff sich selff for alle/ til Forløsning/at saadant skulde predickis i sin tid/ til huilcket ieg er sæt en Predickere oc Apostel (ieg siger sandhed i Christo/ oc luger icke) Hedningenis lærere i troen oc vdi sandhed.

Met disse ord viser S. Paulus oss met var bøn oc paakaldelse/ ekon alene til den Meglere Chri-

Christum / oc icke til de bortdø-de Helligen. Oc til de Epheser i det 2. Capit. siger hand ocsaa / Formedelst Christum haffue wi alle en tilgong til Faderen.

Item 1. Johan i det 2. Cap. Mine Børn dette scriffuer ieg eder til / at i skulle icke Synde. Oc der som nogen Synder / da haffue wi en Talssmand hoss Faderen / Jhesum Christum / som er Retferdig / oc den samme er forligelsen for vore Synder / dog icke aleniste for vore / men ocsaa for den gantske Verdens etc. S. Johannes lærer oss her / at Christus er vor Talssmand hoss den Himmelske Fader / icke de bortdøde Helligen. Christus siger oc Johan i det 16. Capit. Sandelige / Sandelige ieg siger

eder /

eder/der ſom i bede Faderen om
noget i mit Naffn/da ſkal hand
giffue eder det. Som hand vilde
ſige. J kunde icke bliffue beſtan=
dige for Gud min Fader / met
eders fromhed oc verdighed.
Men effterdi at i haffue en Meg=
lere/Talſſmand oc ypperſte Preſt
behoff / Da kommer oc flyr hid
til mig/ alle i ſom arbeyde oc ere
beſuarede/ oc tuiler icke / at i ey
ſkulle vere Gud behagelige / for
min ſkyld.

Til en beſlutning om Hel=
ligens paakaldelſe / ſkulle wi vi=
de / at alle Chriſtne Menniſke
loffue i det thi Bud / beſynder=
lige i det førſte oc andet Bud/
at de ville tro paa Gud / alene
paakalde hannem / tro oc tacke/
ſom vor eniſte Gud. Der faare
ſiger Gud i den 50. Pſalme.

Offre

Offre Gud tack / oc betale den Høyste dit løffte.

Paakalde mig i nød / Saa vil ieg redde dig / sa skalt du prise mig.

Der haffue wi Guds Bud / at wi skulle paakalde hannem. Der haffue wi hans foriettelse / at hand vil hielpe oc redde oss. Hand vil oc at wi skulle tacke hannem for sine velgerninger.

En Bøn om alle Helligen.

O Almectige gode oc Barmhertige Gud / wy tacke dig for al din Guddommelige

melige

melige Naade oc gaffuer / som du haffuer forlent alle dine from me Helligen oc Vdualde / fra Verdens begyndelse hid indtil / Oc wi bede dig / at du vilt ocsaa forlene oss Naade / oc en ret sand tro / til din elskelige Søn Ihesum Christum / paa det wi kunde formedelst deris stercke troes oc faste forhaabelsis fodspor til dig / oc lockis oc dragis / i vort leffnet oc død / til at vandre oc leffue Christelige (effter dit Ord oc befalning) formedelst Ihesum Christum vor HERre.
AMEN.

En

En kort Pre-
dicken om Passen/ som den Døbere Johannes predickede.

Vdleggelse paa de ord Jo hannis j.

See det er Guds Lam/ som ber Verdens Synder.

Denne er en offuermaade deylig kort predicken / som Johannes Døbere predickede / i huilcken hand befatter vor HERRis Christi Pine oc Død / Men wi ville dele hende fra huer anden / saa kunde wi see / at hun befatter offuer maade meget i sig / besynderlige saa meget som er den rette nytte oc brug anrørendis / som wy haffue aff Christi Pine / der som wi anamme hende met troen.

Johannes kalder den HERRE Christum it Lam / Fordi at hand skulde slactis. Thi at de Offer i det gamle Testamente / der som mãd offrede Køer / øxen oc Kalffue / vaare alle ekon en

Figu-

Figure / til vor HErris Christi eniste / rette oc euige Offer / huilcken der skulde offre sit legeme oc liff / for Verdens Synder / Oc formedelst sit Blod fuldkommelige rense oss. Met disse ord lader Johannes sig nøye / at hand giffuer Historien til kiende / huorledis Christus skulde lide.

Hand kalder oc Christum icke aleniste it Lam / men Guds Lam / der met vil hand giffue til kiende / at hand er det Offer / som Gud haffuer selff beskicket / oc som Gud haffuer en behagelighed til / oc vil saa formedelst denne tilsettelse (Guds Lam) opuecke vor tro / at wi skulle lade dette Offer gaa oss til Sinde / som formedelst huilcket Gud aff sin grundlose Barmhertighed oc

Kierlighed haffuer betenct oc besluttet at hielpe oss / paa det / wi skulle icke tuile / at alting er io fuldkommelige vdret / formedelst dette Offer / der Gud saa selff beskickede / som skulde vdrettis til vor Salighed / det er / som hand siger her effter / At det skulde bortage Verdens Synder.

Verdens Synder kaldis icke andet / end al wgudeligt væsen oc wretferdighed / der Verden er drucknet vdi til huilcket Gud haffuer mishagelighed / oc bliffuer tilbørlige oprørt til vrede. Alt dette haffuer Gud aff Naade borttaget aff Verden / oc lagd det paa sin Søn / hand haffuer betalet der faare / at wi skulde frelsis aff skyld oc straff.

Huo som nu rettelige vil pre-

predicke eller betencke disse ord/
om vor HErris Christi Pine/
hand skal icke aleniste predicke/
at Christus er Hedningene ant-
uordet / hudstrugen / bespøttet/
oc slagen til Kaarssit/ det er Hi-
storien/ huilcken mand skal altid
vel predicke oc vide / Men det er
icke der met nock/ wi skulle oc vi-
de oc tro (som Johannes her
predicker) at Christus leed saa-
dant for vore Synders skyld/ at
Gud lagde dem paa hannem/ oc
at hand bar dem i al lydighed/
oc betalede der faare / Paa det/
at naar som wi kiende oss at vere
arme Syndere/oc haffue fortør-
net Gud/ at wi alligeuel da icke
skulle fortuile / men trøste oss i
denne vor HErris Christi Pine
oc fyllestgørrelse.

Oc effterdi det er it almin-

deligt Ord / huilket inted Menniske skal vdlycke sig fra / da skulle wi vel indtrycke det i vort hierte / oc flitelige mercke. Thi Johannes siger icke / at Christus er vdsent til it Offer aff Gud / som skal offris for denne eller den / men for den gantske Verdens Synder. Oc efftirdi wi ere arme Syndere / oc ere vdi verden / da skulle wi alle tage disse ord til hierte / oc icke tuile / det gielder oss alle / det er skeet for vor skyld.

Esaie Prophetis Predicken aff det LIII. Capit. om Christi Pine.

Naar

VAar ſom de Hellige Propheter predicke om Chriſti Pine / da tale de meget enfoldelige / ſlet oc kortelige der om / oc bruge icke mange ord til Hiſtorien. Men huorledis wi ſkulle anſee / nyde oc bruge hans pine / der kunde de icke tale nock om / ſom Eſaias giør / der ſom hand ſiger.

Sandelige hand bar vor Siugdom / oc tog vor pine paa ſig / men wi actede hannem for den / ſom vaar plagit / oc ſlagen aff Gud oc pint. Men hand er ſaar giort for vore miſgerningers ſkyld / oc knuſet for vore Synders ſkild. Straffen ligger paa hannem / paa det / at wi ſkulle

haffue fred / oc formedelſt hans Saar / ere wi helbredede.

Dette er io en ret deylig trø-ſtelig Paſſis predicken / ſom vel forginge ſig i det Ny Teſtamen-te/oc er ſaa dybelige ſæt oc talet/ at en Apoſtel kunde icke bedre ta-le. Thi at Chriſtus er plaget / ſaargiort/pint oc knuſit/det ſker (ſiger hand) der faare / at hand gaff ſig hen for oſſ / oc tog vor ſiugdom oc pine paa ſig/at hand ſkulde ſkaffe oſſ fred/ oc wi ſkul-de bliffue helbrede giorde.

Den hellige Prophete giør en læge aff den HERRE Chriſto/ oc lærer oſſ / at der ſom vi ville haffue fred oc bliffue helbrede / da ſkulle wi det ingen anden ſted ſøge / end hoſſ den HERRE Chri-

Christo / hand haffuer en lægedom / som kaldis icke gode gerninger / at giffue almisse / faste/ bede/ men at lide for oss / saargøris for oss / knusis for oss / bære straff for oss.

Der faare / naar wi høre/ i den Historia om Christi Pine / huor iemmerlige Jøder oc Hedninge / fore met vor HERRE Christo / da skulle wi mercke oc scriffue hoss huert stycke / at det skede for vor skyld / at wi skulde haffue en lægedom / formedelst huilcken wi skulde icke frelsis oc helbredis aff legemlig siugdom/ men aff Synden oc den euige død. Vdi saa maade bruge wi rettelige Christi pinis Historia oss til Salighed/

AMEN.

Jhesu Christi Blod / giør oss rene aff alle Synder / j. Johannis j.

Paa

Paa en tid / der den hellige S. Bernhardus/aluerlige oc aff hiertet betractede vor HErris Chisti pine/oc fornam Guds strenge vrede/oc womskiff-telige aluerlighed/mod Synden/ effterdi at inted Menniske/ingen Engel/ oc inted andet Creature kunde betale der faare/men alene det elskeligste Barn/Guds Søn/ motte met sin egen død betale der faare / som Gud selff siger Esaie 53. For mit folckis Synder skyld/ haffuer ieg slaget hannem. J denne betenckelse kom hand (S. Bernhardus) vdi en stor forfer-delse/ oc sanck met det samme ned i en vanmectig mistrøstelse/ oc sagde.

Jeg mente at ieg haffde veret vden fare / oc viste inted aff den

euige dom/som i Himmelen vaar gangen offuer mig/ indtil ieg saa/ at Guds eniste Søn / forbarmede sig offuer mig / traadde frem/ Oc gaff sig i den samme dom for mig. O we/ det er icke lenger leeg met mig/ at ieg kand vere tryg / som ieg vaare vden fare / efterdi at saadan en aluerlig dom staar mig faare.

Oc efterdi nu / at Christi pinis offuertenckelse er en meget kaastelig lægedom mod Synden/ da wille wi besynderlige lære aff disse S. Bernhardi ord / at holde oss i Guds fryct/ oc vocte oss for saadan iemmer oc last. Thi det skeer lettelige at mand falder i Synd / Men det bliffuer it Menniske meget suart / at komme der aff igen.

Christi

Christi pinis betractelse er oc en lægedom mod døden. Thi at huo som tror / at Guds Søn er død for hans Synder / oc met syn død betalede der faare / hand kand gledis i sit hierte aff Guds barmhertighed / oc trøste sig mod Synden oc den euige Død / J det / at CHristus betalede for hans Synder / oc Gud vil for hans skyld vere til freds met hannem / oc icke mere ihukõme hans Synder. Som den Prophete Esaias oc smuct forklarer denne trøst i det 53. Cap. der som hand siger / Sandelige hand bar vor siugdom / oc tog vor pine paa sig.

Det skulle wi oc flitelige legge paa hierte / oc aldelis inted tuile der paa / efftersi Guds Søn selff plagis / at wi ere de samme / som

som hannem saa kaarsfeste oc pi-
ne. Fordi at vore Synder haffue
det visselige giort.

Der faare naar wi see/nagle-
ne vere slagne gennem CHRisti
hender/da skulle wi visselige tro/
at det ere vore onde gerninger.

See wi oc torne krunen paa
hans hoffuit/ da skulle wi vide/
at det er vore syndelige tancker.

Der faare huor som en torn
stinger vor HERre Christum/
der skulde met rette mere end hun-
drede tusinde torne stinge oss. Oc
huor som der er en nagle slagen
gennem Christi hender oc føder/
der skulde met rette wtallige na-
gle vere slagne gennem vore hen-
der oc føder til euig tid / som oc
da visselige skal vederfaris dem/
som lade CHristi pine gaa for-
geffuis hen / oc ville icke anamme
saa-

ſaadant / eller tacke Gud der faa-
re. Thi Chriſtus denne aluerlige
ſpeyel / ſkal icke liuge eller ſkimte
met det / ſom hand giffuer til kien-
de / at deris pine ſkal ſaa vere
vbegribelig. Der
faare ſkulle wi ta-
ge diſſe S. Bern-
hardi ord til hier-
te / oc ſtedze tenc-
ke der paa.

Hand regnedis li-
ge ved Miſdede-
re / oc bar mangis
Synder / Oc
hand bad for Miſ
dedere. Eſaie.
LIII.

Roma. v.

Gud priser sin Kierlighed mod oss / i det at Christus er død for oss / der wi vaare end da syndere. Saa skulle wi io meget mere bliffue formedelst hannem beuarede fra vreden / effterdi wi ere bleffne retferdige formedelst hans Blod. Thi at ere wi forligte met Gud / formedelst hans Søns død / der wi end vaare hans fiender / da skulle wi meget mere bliffue salige formedelst hans liff / eff-

terdi wi ere nu forligte. Oc icke det
alenište / men wi rose oss oc aff
Gud / formedelst vor HERRE
CHristum / formedelst huilcken
wi haffue nu faaet forligelsen.

Disse S. Pauli ord / der som
hand siger / at Christus er død
for vore Synder / skulle wi fliteli-
ge legge paa hierte / at wi kunde
trøste oss der met i alle fristelser.
S. Paulus haffuer oc it fast vid-
nisbyrde aff vor HErre Chri-
sto (i Apostlernis gerninger vdi
det ix. Capit.) at hand er en ret
Predickere / oc it kaasteligt vduald
Retskaff / til at plante Guds Ri-
ge. Derfaare skulle wi giffue vel-
act paa hans ord / oc trolige leg-
ge hans scrifft paa hierte.

Chriſtus vor kiere HERRE
foer hen vnder til Helffuede / at
hand ſkulde frelſe oſſ der aff / ſom
til euig tid ſkulde ligget fangne der
vdi / ſom hand ocſaa der faare
kom i døden / oc bleff lagd i
graffuen / at hand ſkul-
de hielpe ſine der
vd aff.

Christus opstod fra de Dø-
de / oc er bleffuen den første grø-
de blant dem som soffue. Effter-
di at døden kommer vet it Men-
niske / oc de Dødis opstandelse
formedelst it Menniske.

Fordi at lige som de dø alle i Adam / saa bliffue de oc alle leffuende giorde i Christo.

2. Petri 2.

Der skulle vere falske Lærere blant eder / som der hoss skulde indføre forderffuelige Parti / oc necte den HERRE / som dem kiøbte / oc de skulle føre offuer dem selff en hastig fordømelse / oc der skulle mange efterføl-

terfølge de-
ris forderff-
uelse/ forme-
delst huilcke
sandheds vey
skal bespot-
tis / Oc de
skulle handle
met eder formedelst gerighed oc
optenckte ord / fra huilcke dom-
men skal icke lenge tøffue / oc de-
ris fordømelse soffuer icke.

Denne aluerlige S. Peders formaning / skulle wi vel offuer-legge / huor om den hellig Aand taler / Hand vil vden tuil lære oss der met / at kiende de rette oc fal-ske Lærere / Der faare skulle wi flitelige mercke hende.

Det Aar effter Christi Fødzel / M. D. xvij. vaar en Predickere Munck / Johan Detzel / vdſkicket aff Paffuen til Tydſke Land / at hand ſkulde der (effter dē Romerſke ſeduane) met Afflads breff ſamle pendinge. Oc effterdi den ſamme Detzel førde it forargeligt leffnet / oc ſkamme-

ſkammede ſig icke i ſin predicken/ oc vaar alt for meget driſtig/thi hand ſagde/ At den ſtund ſom Gyldenen/der mand kaſte i Afflads kiſten end nu klingede/ da fore Sielen aff ſkerſſilds pine i det euige liff/ da vilde oc kunde Gud icke lenger lide ſaadan fortredelighed/ løgn/ beſpottelſe oc det forderffuelige bedrageri/der de arme Siele forførdis met/ Oc hand opuacte den verdige Herre Martinum Lutherum/ Doctor i den hellige Scrifft/aff Auguſtiner aarden/huilcken der ſette ſig met en Diſputatio mod denne ſamme Afflads Predickere/ Oc der Detzel icke kunde beſtaa oc forſuare ſit Afflad/oc vilde effter den Romerſke Paueſtelige ſtick/verie ſig met ild oc ſuerd/ oc icke met Srifften/da vdbrididis handelen videre dag fra dag

Y v forme-

formedelst megen Scrifft oc Disputerelse / saa at den misbrug / som aldelis veldelige haffde sin fremgong i predicken oc met Gudstieniste vdi Paffuedømet / bleff formedelst Guds Ord obenbaret. Der faare sette forneffnde Doctor Martinus Luther sig veldelige met scriffuelse / mod Messen / mod Helligens paakaldelse / mod Closterfolckis løffte / mod scrifftemaal / mod Sacramentenis misbrug / mod Menniskelig sæt oc skickelse / oc mod anden vildfarelse / oc lerde / huorledis wi aleniste formedelst troen til Christum komme til syndernis forladelse. Huorledis Gud alene vil paakaldis i Christi Jhesu Naffn / oc en samuittighed alene kand bestaa paa Guds naade oc løffte / oc icke paa sin egen fortieniste. Oc at huer mand

skulde

ſkulde ret kunde døme paa ſaa-
dan lærdom / oc vide den rette
grund der aff / da vdſette hand
den gantſke Bibel ſaare trolige
oc flitelige paa det Tydſke maal/
oc vdlagde retſindelige mange
Bøger aff den Hellige Scrifft
klarlige i deris rette forſtand/
Saa bleff hand ſtedze oc altid i
denne gudelige gernings øffuel-
ſe (at lære andre) indtil hand i
det 1546. Aar/den 17 Februarij/
ved den tredie time effter mid-
nat / ſoffuede i en ret Chriſtelig
troes bekiendelſe / met it ſaligt
oc ſactmodigt endeligt / vdi Iſſ-
leuen / der ſom han oc vaar døbt/
oc bleff der effter meget ærlige
begraffuen i Wittemberg
paa Slottet/hoſſ Pre-
dicke ſtolen / Der
hand vaar 63.
aar gammel.

De

De hellige

Apostlers Symbolum / i
huilcken vor Christelige
Troes rette grund
findis.

Vdlagd aff

Doct. Mart. Luther.

Met deylige lystige
Figurer.

Wittemberg.

Den første Artikel.

Jeg

Den første Artickel.

JEg tror paa Gud Fader Almectigste / Himmels oc Jordens skabere.

Det er / Jeg forsager den onde Aand / alt Affguderi / al traaldom oc vantro.

Jeg setter icke min fortrøstelse til noget Menniske paa Jorden / oc icke heller til mig selff / icke til min mact / kaanst / godz / fromhed / eller til noget som ieg kand haffue.

Jeg setter min fortrøstning til ingen Creature / huad heller de ere i Himmelen eller paa Jorden.

Jeg giffuer mig / oc setter min tillid alene til den blote / wsynlige eniste Gud / som skabte Himmel oc Jord / oc er alene offuer alle Creature / Der imod forfer-

forferder ieg mig icke for al
Dieffuelens ondſkaff / oc hans
ſelſkab / Thi min Gud er offuer
dem alle.

Jeg tror icke diſſ mindre
paa Gud / at alle Menniſke for-
lade oc forfølge mig.

Jeg tror icke diſſ mindre /
at ieg er fattig / vforſtandig /
vlærd / foractet / eller at ieg haff-
uer fattigdom for alle ting.

Jeg tror icke diſſ mindre /
at ieg er en Syndere. Thi denne
min tro / ſkal oc maa ſueffue off-
uer alt det / ſom er / oc icke er / off-
uer ſynd oc dygd / oc offuer al-
ting / paa det hun kand holde ſig
klar oc reen / til Gud / ſom det
første Bud befaler mig.

Jeg begerer oc inted tegen
aff hannem / til at forſøge han-
nem met.

Jeg tror stadelige paa han-
nem / alligeuel at hand tøffuer
lenge / oc ieg setter hannem icke
maal/tid/ maade eller skik faare/
men ieg setter alting til hans
Guddommelige vilie / i en fri-
modig retsindig tro.

Er hand da almectig/huad
kand mig fattis/ som hand icke
kand giffue oc giøre mig?

Er hand Himmels oc Jor-
dens skabere / oc en HERRE
offuer alle ting / huo vil da tage
noget fra mig oc giøre mig ska-
de? Ja huorledis skulde icke alle
ting komme oc tiene mig til go-
de / nar hand vnder mig got /
som de ere alle lydige / oc vnder-
danige.

Efftherdi hand er da Gud /
da kand oc veed hand / huorle-
dis

dis hand ſkal beſt ſkicke ſig met mig.

Effterdi hand er Fader / da vil hand det giøre / oc hand giør det aff hiertet gerne.

Effterdi ieg haffuer icke tuil der paa / oc ſetter ſaa min for=trøſtning til hannem / da er ieg viſſelige hans Barn / Tienere oc arffuing euindelige.
Oc mig ſkal ſke lige ſom ieg tror.

Oc paa Jhesum Christum hans eniste Søn vor HErre.

Det er / Jeg tror icke aleniste / at JHEsus Christus er Guds sande eniste Søn / vdi en euig Guddommelig nature oc væsen / stedze fød aff euighed / Men ocsaa / at alle ting ere hannem vnderlagde aff Faderen / oc at hand ocsaa paa sin mandoms vegne / er sæt til en HErre offuer mig oc offuer alle ting / som hand effter Guddommen skabte met Faderen.

Jeg tror ad ingen kand tro paa Faderen / oc komme til Faderen / huercken formedelst konst / gerninger / fornufft / eller alt det mand kand neffne / i Himmelen oc paa Jorden / vden aleniste i / oc ved Jhesum Christum hans eniste Søn / det er / formedelst troen / at Gud vil vere oss naadig for sin Søns skild / etc.

 Huil-

Huil·

Huilcken som vaar vndfangen aff den hellig Aand.

Det er / Jeg tror fast / at hand mig til gode er vndfangen / aff den hellig Aand / vden alle Menniskelige oc kiødelige gerninger / vden legemlig fader eller mands sæd / paa det / hand vilde giøre min / oc alle Menniskis (som tro paa hannem) syndedelige / kiødelige / vrene / fordømelige vndfangelse / reen oc aandelig formedelst sin oc den almectige Faders naadige vilie.

Den tredie Artikel.

Fød aff Jomfru Maria.

Jeg tror / at hand er mig fød / aff den rene Jomfru Maria / vden al hendis legemlige oc aandelige Jomfrudoms bekrenckelse / paa det / hand vilde effter Faderlig barmhertigheds skickelse / benedide / reen oc wskadelig giøre / min syndelige oc fordømde fødzel / oc alle deris som tro paa hannem.

Pint

Den fierde Artikel.

Pint vnder Pontio Pilato.

Jeg tror at hand bar sin Pi-
ne oc Kaarss / for mine oc alle
tro Menniskis Synder / oc vel-
signede der met / al Pine oc
Kaarss / oc giorde det icke
aleniste wskadeligt /
men ocsaa saligt
oc meget for-
tiensteligt.

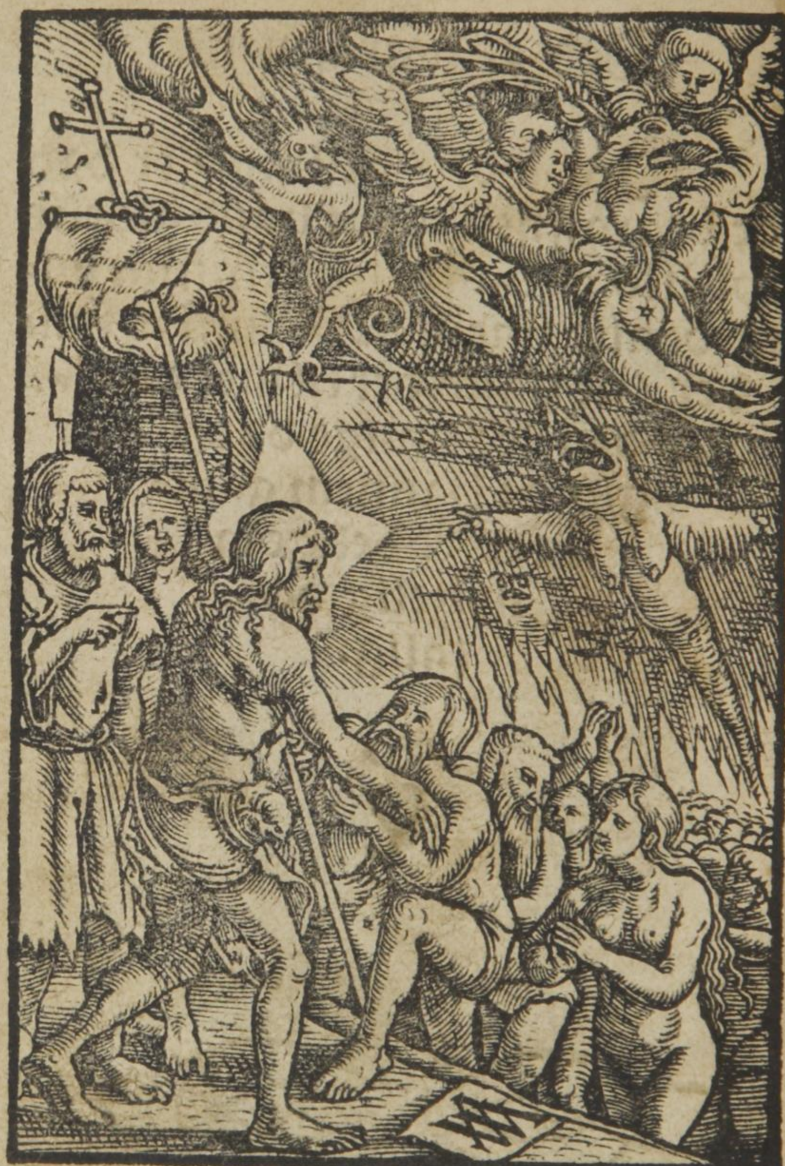
Dod

Den fierde Artikel.

Død oc begraffuen.

Jeg tror / at hand er død oc begraffuen / oc at hand aldelis thielsslo oc haffuer begraffuit mine oc alle sine tro Menniskis synder / at hand der til met drebte den legemlige død / oc giorde hannem gantske wskadelige ia nyttelig oc salig.

Nedfoer

079

Den femte Artikel.
Nedfoer til Helffuede.

Jeg tror/ at hand foer ned til Helffuede/ at fordempe oc til fange at tage/ Dieffuelen/oc al hans mact/ listighed oc ondskab/ mig oc alle sine tro Menniske til gode/ At Dieffuelen icke kand giøre mig skade/ Oc hand frelste mig fra Heluedis pine.

Opstod

Den femte Artikel.

Opstod tredie dag igen fra de Døde.

Jeg tror / at hand opstod
tredie dag fra de Døde / at giffue
mig oc alle sine tro Menniske it
nyt liff / oc at hand saa opuacte
mig met sig i naade oc Aanden /
at ieg her effter icke mere skal
Synde / men at tiene hannem
alene / i allehaande naade
oc dydelighed / oc be-
gynde saa at fuld-
komme Guds
Bud.

Den siette Artikel.

Opfoer til Himmels/Sider hoss Gud Faders Almectigis høyre haand.

Jeg tror/ at hand er opfaren til Himmels/ oc anammede aff Faderen/ mact oc ære/ offuer alle Engle oc Creature/ oc sider saa hoss Guds høyre haand/ det er/ Hand er en Kong oc Herre offuer alt Guds gode i Himmelen/ vdi Helffuede oc paa Jorden/ der faare kand hand hielpe/ mig oc alle tro Mennisker i al vor nød/ mod alle vore Modstandere oc Fiender.

Deden skal hand komme / at døme leffuendis oc døde.

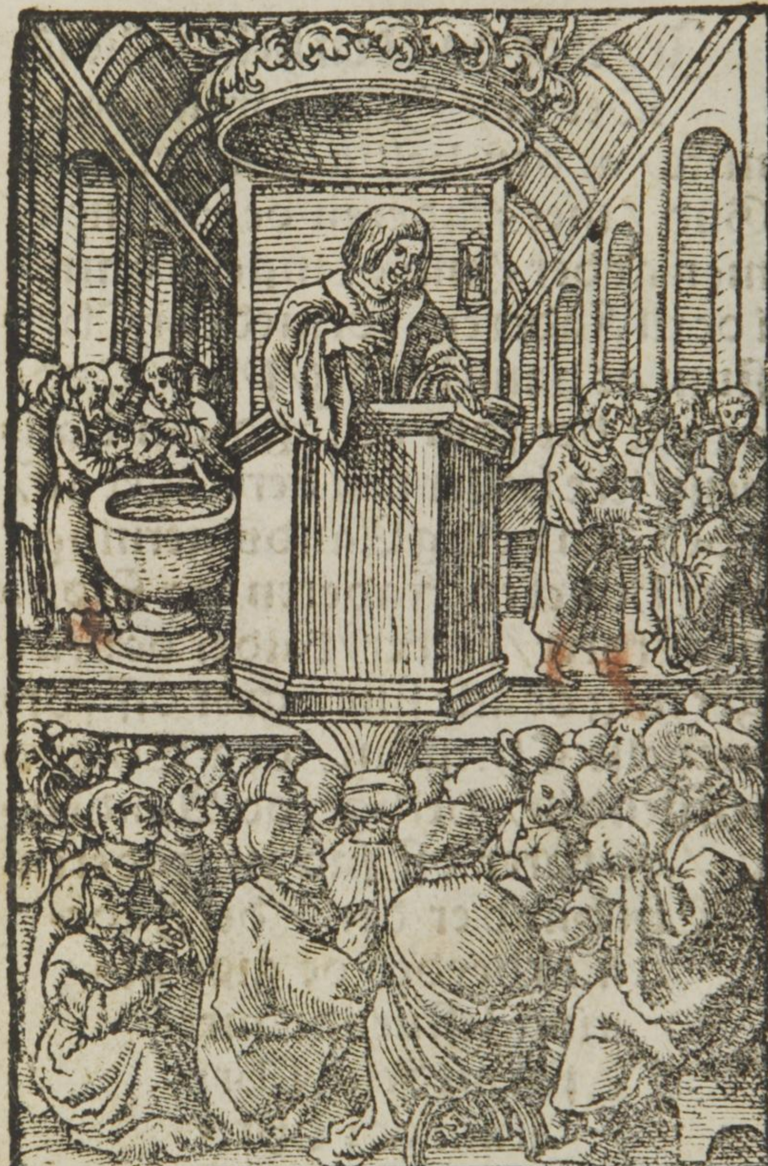
Jeg tror at hand skal komme aff Himmelen igen/paa den yderste dag/ at døme de leffuende / som da bliffue fundne / oc de døde som ere bortdøde. Oc alle Menniske / alle Engle oc Dieffle/ skulle komme faar hans Domstol/ oc see hannem legemlige/til at frelse mig oc alle sine tro Menniske/ aff den legemlige død oc al brøst / oc at straffe sine Fiender oc Modstandere euindelige / oc at frelse oss til euig tid aff deris mact.

Jeg tror paa den hellig Aand.

Det er / Jeg tror icke ale-
niſte / at den hellig Aand er ſand
Gud / met Faderen oc Sønnen /
men at der kand oc ingen komme
i oc til Faderen / formedelſt Chri-
ſtum oc hans leffnet / Pine / Død /
oc alt det ſom er ſagd om han-
nem / icke heller faa der noget aff /
vden den hellig Aands gerning /
met huilcken Faderen oc Søn-
nen / rører / vecker / kalder oc dra-
ger mig oc alle ſine / giør oſſ for-
medelſt Chriſtum / oc i Chriſto
leffuendis / hellige oc Aandeli-
ge / oc fører oſſ ſaa til Faderen.
Thi hand er den / der Fade-
ren arbeyder oc giør al-
ting leffuende met /
formedelſt Chri-
ſtum oc i Chri-
ſto.

En

Den niende Artikel.

En hellig Christelig Kircke.

Jeg tror at Gud / for sin Søns Jesu Christi skyld / beuarer sig stedze oc altid formedelst den hellig Aand / Oc en Kircke paa Jorden / indtil opstandelsen / det er / en forsamling aff mange Menniske / som anamme det Hellige Euangelium met troen. Oc den hellig Aand er krafftig i mange vdi den samme forsamling / oc giør dem arffuinge til den euige salighed. Oc at der skal icke vere tuil paa / huor / oc huilcke der ere den rette Guds Kircke / da haffuer Gud skicket vduortis synlige tegen / paa huilcke mand skal kiende denne forsamling / oc skille hannem fra alle andre Folck oc Menniske / som ere / den rette vforfalske-

falskede Euangelij lærdom / oc disse troens Artikle / som ere befattede / i den Symbolis / der mand kalder Symbolum Apostolicum oc Nicenum / oc de Christelige Sacramente / Daaben oc Christi legeme oc Blod / Absolutio etc. Oc hedninge / Tørckere oc andre ere Gud icke behagelige / oc ey Arffuinge til det euige liff / alligeuel at de haffue deylige dygder. Oc ingen er Gud behagelig / som foracter Guds Søn. Thi at saa siger Guds womskiffteliige Ord / Huo som icke tror paa Sønnen / hand skal icke see liffuit. Item / Der kommer ingen til Faderen / vden aleniste formedelst Sønnen.

Oc effterdi da / at Gud vil altid beuare sig en Kircke / oc vil at wi

Den niende Artikel.

at wi ſkulle vere den ſande Kirc-
kis lemmer / da tror ieg oc ſta-
delige / at ieg er en lem i denne
ſande Kircke / oc at Gud oc-
ſaa vil giffue mig den naa-
de / ſom hand tilſagde
ſin Kircke/bønhøre
mig/oc naadelige
gøre ſin ger-
ning i mig/
etc.

Den niende Artikel.

Delli

Den niende Artikel.

Hellige Menniſkis ſamfund.

Diſſe ord ere en vdleggelſe paa de forneffnde ord / huorledis mand ſkal forſtaa det ord / Kircke / ſom er / icke ſten eller træ / eller Paffue oc Biſper / men en ſamfund / det er / ſaadant Folck / ſom kiende den Sande Gud / der obenbarede ſig formedeſt ſit Euangelium / oc vdſende ſin Søn Jeſum Chriſtum / oc de ſom anamme hans Euangelium / oc paakalde den ſamme ſande Gud. Diſſe Menniſke kalder denne Artikel hellige. Thi der ere altid nogle vdualde oc hellige i denne forſamling / ſom ere omuende til Gud. Oc her ſigis oc bekiendis lige ſaa meget i diſſe ord / ſom i de forneffnde / ſom er / Jeg tror at Gud altid haffuer

it eget

it eget Folck paa Jorden / som er alle Menniske / ehuor de ere / der anamme det hellige Euangelium met troen / Oc at Gud vil altid visselige giffue alle lemmer blant dette Folck den naade / som hand tilsagde sin Kircke / der som de det begære aff hiertet.

Oc ieg skal fastelige tro / at ieg oc selff er en lem i denne eniste Guds sande Kircke / oc at den naade skal oc delis met mig selff / som er Kircken tilsagd.

tikel.

ordden / som
huor de ere/
lige Euange-
c at Gud vil
alle lemmer
den naade/
in Kircke/der
aff hiertet.

ffelige tro/at
i denne eni-
ircke / ocat
oc delis
/ som
til.

Syn-

Den tiende Artikel.

Synder-

Den tiende Artikel.

Synder

Den tiende Artikel.

Syndernis forladelſe.

Jeg tror at der er i den ſamme menighed Syndernis forladelſe/ oc ellers ingen anden ſted/ at vden denne forſamling / hielpe ingen gode gerninger ehuor mange oc ſtore de nogen tid kunde vere/til Syndernis forladelſe. Men huo ſom er i den ſande Guds Kircke/ der ſom hand end er falden/ſaa faar hand dog viſſelige Sydernis forladelſe / ſaa offt ſom hand aluerlige omuender ſig til Gud igen. Der faare haffuer vor frelſere Jeſus Chriſtus giffuit Kircken nøgle Matt. i det 18. Huad ſom i opløſe paa Jorden/det ſkal vere opløſd i Himmelen. Dißligeſt til den eniſte Peder i den eniſte Kirckis ſted oc betydelſe / Matt. i det 16. Huad ſom du opløſſ/etc.

Lege=

Den elleffte Artikel.

Den ellefffte Artikel
Legemens opstandelse.

Jeg tror at de dødis op-
standelse skal ske / i huilcken alt
kiød / formedelst den samme hel-
lig Aand / skal opueckis igen / det
er / alle Menniske / effter legemet
eller kiødet / at lige det samme
kiød / som døde / bleff begraff-
uit / raadnede / oc omkom
i atskillige made / skal
komme igen oc
vorde leff-
uendis.

Den tolffte Artikel.

Oc det

Den tolffte Artikel.

Oc det euige liff / Amen.

Jeg tror / at effter opstandelsen skulle de hellige Mennisker haffue it euigt liff / oc Syndere den euige død. Oc ieg tuil inted paa dette altsammen. Faderen formedelst Sønnen JESum Christum vor HERRE / met oc i den hellig Aand / skulle lade alle disse stycke ske mig / det kaldis Amen / det er / Det er trofast oc vist.

Ere vere Gud i det høye / Oc Fred paa Jorden / oc Menniſken en welbehagelighed.

197

Prentet i Wit
temberg hoss Jurgen
Rhaws Arffuinge /
Aar efter Guds
Byrd.

M. D. LII.

Ere vere Gud i det Høye/ Oc fred paa Jorden/ oc Mennisk. etc.

Denne Bog
er prentet i Wittemberg
hoss Jurgen Rhaws
Arffuinge / Aar eff-
ter Christi Byrd.
M. D. LII.

Oc findis til kiøbs hoess
Pauel Knufflock Boge-
binder i Lybeck.